

England og Danmark-Norge 1807.

Historisk Tidsskrift, Bind 8. række, 3 (1910)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/hto/hto_8rk_0003-PDF/hto_8rk_0003_97785.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=97785>

pdf genereret den : 28/5-2008

England og Danmark-Norge 1807.

AF

Erik Møller.

For nogle Aar tilbage gennemgik jeg de nyere Fremstillinger af den dansk-engelske Konflikt i 1807 og blev her slaaet af den tilsyneladende uløselige Modsætning, der paa sine Steder var imellem Skildringen fra dansk og engelsk Side, ligesom jeg allerede da var klar over, at forskellige af de engelske Forfatteres Paastande maatte bero paa Misforstaaelser. Da jeg i Efteraaret 1908 opholdt mig i London; fik jeg ved den daværende danske Gesandt Hr. Kammerherre Billes elskværdige Hjælp — for hvilken jeg herved bringer ham min Tak — Tilladelse til i det engelske Arkiv at læse og gøre Uddrag af herhenhørende Aktstykker, og jeg saa da, at de nyere engelske Fremstillinger ikke alene kunde berigtiges paa forskellige Punkter, men ogsaa nyt Stof fremdrages. Samtidig havde jeg i British Museum Lejlighed til at gøre mig bekendt med Literatur, der vistnok ikke tidligere er benyttet af danske Historikere.

Efter min Hjemkomst til Danmark har jeg i Rigsarkivet gennemgaaet de danske Aktstykker, der nu er overførte dertil fra Udenrigsministeriets Arkiv, og har ogsaa her været saa heldig at finde Materiale, der i hvert Fald ikke er bleven benyttet i de nyere Fremstillinger. — Naar Afhandlingen først foreligger nu, skyldes det stadige Afbrydelser ved anden Virk-

somhed. Den er bleven til stykkevis og bærer maaske Præget deraf.

Hvor et Spørgsmaal er behandlet udtømmende i tidligere Fremstillinger vil der i det følgende kun blive gjort Rede for Hovedpunkterne.

Hovedværkerne fra dansk Side er Prof. Edv. Holm: Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807, smlgn. samme Forfatter: Danmarks Riges Historie V B., og C. Th. Sørensen i Meddelelser fra Krigsarkiverne III B. og Historisk Tidsskrift 6. R. I B. med et Tillæg af Prof. Holm, samt Johann Georg Rists Lebenserinnerungen 2. Udg. 1884. Fra engelsk Side er Spørgsmaalet navnlig behandlet af J. Holland Rose, først i English Historical Review 1896 og 1901 (optrykt i Forfatterens Napoleonic Studies, smlgn. hans Life of Napoleon) senere i Transactions of the Royal Historical Society, New Series XX B. Hermed maa sammenholdes en Artikel i Edinburgh Review April 1906.

Canning som Udenrigsminister.

Da Grenvilles Ministerium faldt i Marts 1807, var Spørgsmaalet om Katholikkernes Adgang til Poster i Hæren kun den umiddelbare Anledning; Grunden laa dybere. Naar Modpartiet sejrede ved de umiddelbart paafølgende Valg, var det Folkets Dom over den afgaaede Regerings Udenrigspolitik. Det var Straffen for deres Karrighed med Subsidier til de Allierede og deres Krigsførelse uden Maal og Med, hvor spredte Ekspeditioner snart afgik til Buenos-Ayres, snart til Konstantinopel, men altid uden Resultat. Det nye udprægede Tory-Ministerium, hvor Hertugen af Portland var nominel

Chef, medens den egentlige Leder var Skatkammerkansleren Spencer Perceval, stod derfor ogsaa paa Forhaand forpligtet til en kraftig Udenrigspolitik¹⁾.

Hvis man kan tro Rist — og den unge danske Chargé d'Affaires var godt underrettet — havde det først været Tanken at overdrage Udenrigsministeriet til Marquis'en af Wellesley, en Broder til den senere Hertug af Wellington, tidligere Generalguvernør i Indien. Faktisk overtog han Cannings Plads, da denne i 1809 trak sig tilbage, men skønt Wellesleys Styrelse af Indien for Eftertiden staar som en glimrende Bedrift, frygtede man i 1807, at den vilde give Oppositionen for meget Stof til Angreb²⁾, og Valget faldt saa paa George Canning.

Fox havde i sin Tid udtalt, at Grenvilles Ministerium ikke med Rette kunde kaldes „alle Talenter“, saalænge Canning ikke var med³⁾, og det skortede ham heller ikke paa Evner for den nye Post, lige saa lidt som paa Overbevisning om, at den Politik, der aldrig gik paa Akkord, var den rette. Han havde i sin Tid brudt sin Forbindelse med Whigpartiet paa Grund af dets Stilling til Frankrig⁴⁾; han havde altid været Pitts haandgangne Mand og sidst ved Adressedebatten i Januar angrebet Regeringen, fordi den under Fredsforhandlingerne med Frankrig havde ladet sig drive bort fra de forbundne Magter⁵⁾. I denne Henseende kunde der, selv fra et engelsk Standpunkt, ikke være noget at klage paa.

¹⁾ Om disse Forhold se *Political History of England* XI B. 47 ff. med Henvisninger og *Annual Register* for 1807 passim.

²⁾ Rists *Depeche* Nr. 27, 31—3—1807 (nu i Rigsarkivet), jfr. Bagot: *Canning and his Friends* I B., 348—49.

³⁾ Marriott: *George Canning and his Times* 43—44.

⁴⁾ *Ib.* 15—18.

⁵⁾ *Ann. Reg.* 1807 S. 67—70.

Hvad Canning manglede var Erfaring. Otte Aar tidligere (1796—99) havde han været Understatssekretær med Grenville som Overordnet; Enigheden imellem dem havde kun været saa som saa¹⁾. Nu viste Cannings Mangel paa Rutine sig allerede i den Vanskelighed, hvormed han talte Fransk. Forholdet blev fremdraget i „Morning Chronicle“²⁾. Rist omtaler ogsaa de Vanskeligheder, der beredtes de fremmede Diplomater ved den Besværlighed eller snarere Forlegenhed (timidité), hvormed Canning talte Fransk, „hvad han for Resten meget godt kan“³⁾.

Denne Mangel paa Erfaring bevirkede, at Canning stadig maatte henvende sig til Lord Malmesbury om Raad — forskellige af Akterne fra denne Tid i det engelske Arkiv bærer Paaskrift om, at de skal sendes til Afgørelse hos denne uofficielle Mentor. Allerede dette maatte bringe den nye Udenrigsminister i en skæv Stilling til Sagerne⁴⁾, men Forholdet blev saa meget mere

¹⁾ Marriott 26—30.   ²⁾ Bagot l. c. 238 ff. Canning siger selv, at det betyder langt mere, hvad Fransk Understatssekretæren kan tale; en samtidig Satire omtaler Sagen saaledes:

Brush up your very best jokes, I pray,
And though you can't speak any French, they say,
Why as for that matter
Fitz Harris can chatter,
And you can keep out of the way.

Fitz Harris var Understatssekretær.

³⁾ Rist, Depeche Nr. 46, 2—6—1807 (R. A.), smlgn. hans Lebenserinnerungen I 419—20, hvor det tilføjes, at Canning derfor var meget glad ved, at Rist kunde føre Forhandlingerne paa Engelsk (420).

⁴⁾ Cannings Mangel paa Rutine viser sig karakteristisk i en Efterskrift i et Privatbrev til Jackson fra 31. Juli umiddelbart før den engelske Gesandts Afrejse til Kiel. Det drejer sig om, hvorvidt han har faaet et Kreditiv. Canning haaber, han har

uheldigt, fordi Canning ønskede, at Offentligheden skulde have et ganske andet Indtryk. F. J. Jackson, noksom bekendt fra sin Sendelse til Kiel, siger om ham, at han ved Valg af de Mænd, han vilde bruge, tog Hensyn til, om de hver paa sin Maade kunde give hans Styrelse „*éclat*“ i en eller anden Form¹⁾. Og allerede nu er en Tilbøjelighed, vi saa godt kender fra hans anden og mere berømte Embedstid, fuldt udviklet, en Tilbøjelighed til at optræde som alvidende, til fra Downing Street at kende Tingene langt bedre end Folk paa Stedet med Krav om aldeles blind og bogstavelig Underkastelse under de givne Instrukser og i modsat Fald Underkendelse og Overfusning af den groveste Art — noget, der i Tyverne særlig kom til at præge hans Forhold til Lord Strangford i Konstantinopel²⁾. Dette, i Forbindelse med en under Parlamentsdebatterne udviklet Lyst til altid at have det sidste Ord og skaanselsløst at kritisere afvigende Meninger³⁾, kom ogsaa til at gøre sig gældende i hans Forhold til den engelske Gesandt B. Garlike i København, til Ulykke for vort Fædreland.

Det er sikkert alt dette, der har faaet Lord Malmesbury til at erkende, trods al Respekt for Cannings store Dygtighed, at han næppe kunde kaldes nogen Statsmand. Lord Malmesbury fremhæver navnlig hans Tilbøjelighed

det, og tilføjer: „Det er nødvendigt, at De har det, er det ikke?“ (Lady Jacksons Papers Nr. 29, Letterbook).

¹⁾ Diaries and Letters of George Jackson II B. 131, ogsaa her omtales det, hvordan Canning maa søge Raad hos andre. Karakteristisk i den nævnte Forbindelse er en Udtalelse af ham selv i et Brev fra ¹⁰/1 1796; han er glad ved sin nye Stilling som Understatssekretær, fordi den giver ham Anseelse ude i Landet (Bagot I 58).

²⁾ Bagot II 312—14, smlgn. 259 ff. Aktstykker ih. 329 ff. 261 ff.

³⁾ Jfr. Rist I 441.

for at spotte („quizzing“), der var uheldig, hvor der krævedes Takt, Bøjelighed eller vindende og forsonlig Optræden¹⁾.

En Mand uden dybere Erfaring som Udenrigsminister under en af de mest nervepirrende Kriser, Historien kender, en Mand, der lægger an paa „*éclat*“ i Spørgsmaal, hvor det gælder Nationers Velfærd, en Mand, der vil vide bedre Besked paa sit Regeringskontor end udsendte Tillidsmænd i fjærne Dele af Fastlandet under et stadig skiftende Spil, det var Stillingen i det engelske Udenrigsministerium i Forsommeren 1807. At saadant ikke kunde gaa af uden uoverlagte Beslutninger og halsløse Gerninger, kunde man vide forud; det er almindelig bekendt, hvem der navnlig kom til at undgælde. Kun dette som en indledende Forklaring af, hvorfor det kom til en Katastrofe.

Foreløbig kunde der imidlertid ikke blive Tale om nogen kraftig Aktion. Det afgaaede Ministeriums Uvirksomhed og tilbageholdende Politik gjorde lange Forberedelser nødvendige. I den nærmeste Tid kunde Castlereagh, som Krigsminister, alene skabe Rammerne for den Hær, der under Krigen i Spanien skulde knytte Sejren til de britiske Faner.

Garlikes Indberetninger.

Paa det Tidspunkt, da Canning overtog Ledelsen af de udenrigske Sager, stod Storpolitikken²⁾ i det Ube-

¹⁾ Marriott 36—37.

²⁾ Hovedværket er her A. Sorel: *L'Europe et la Révolution française* VII B.; svagere for dette Tidspunkts Vedkommende er Vandal: *Napoléon et Alexandre I B.* Gode Oversigter: Holland Rose: *Life of Napoleon I B.* og Fournier: *Napoleon II B.* Ældre Fremstillinger hos Thiers: *Histoire du Consulat et de l'Empire* VII—VIII; Lefebvre:

stemmeliges Tegn. Efter det resultatløse Myrderi ved Eylau i Begyndelsen af Februar havde man paa begge Sider ladet Vaabnene hvile, og Diplomaterne havde Ordet. Udadtil syntes Stillingen klar. De Fredsforslag. Napoléon efter Eylau gennem Bertrand havde tilstillet det preussiske Hof, var bleven afviste, og foreløbig bar det hen mod den nøjere Sammenslutning mellem de allierede Østmagter, der senere kom i Stand ved Bartenstein-Konventionen af 26. April 1807; thi at Napoléon efter Frederik Wilhelm's, eller rettere Hardenberg's, Afvisning af hans Tilbud tumlede med Planer om at gaa lige til Alexander¹⁾, noget, der peger frem mod Grupperingen i Tilsit, har vel ingen anet udenfor hans snævraste Kreds. Det brændende Spørgsmaal var stadig de neutrale Magters Stilling.

Tyrkiet var i den senere Tid kommen med i de Krigsførendes Rækker og var bragt i særlig skarpt Mod-sætningsforhold til England ved det ganske vist mislykkede Angreb paa Konstantinopel i Februar og Marts; i Øjeblikket drejede det sig om Østrigs og Danmark-Norges Stilling.

Østrig holdt sig stadig tilbage fra Deltagelse i Krigen trods Lyst til at hævne tidligere Nederlag og lokkende Tilbud fra begge Sider, Napoléon var rede til at respektere Tyrkiets Integritet eller skride til en Deling. ganske som man ønskede det i Wien. Frygt for Frankrigs Magt og Mistillid til den russiske Politik i Donau-

Histoire des Cabinets de l'Europe pendant le consulat et l'empire III B.; Alison: History of Europe 1789—1815 VI B. og Bignon: Histoire de France VI. Til disse Værker vil der i det følgende kun i særlige Tilfælde blive henvist.

¹⁾ Brev til Talleyrand 14—3—1807 (Vandal I 36, smlg. Coquelle: Napoléon et l'Angleterre 1803—15 S. 157).

landene gjorde dog stadig Kejser Franz betænkelig; man optraadte som Mægler og styrkede Hæren, for i det afgørende Øjeblik at kunne gribe ind i den udmattende Kamp, der førtes paa Polens Sletter. Det var samme Plan; som den Metternich med saa stort Held fulgte i 1813, og som Napoléon gennemskuede med samme Letthed nu som senere, men ogsaa nu maatte han stille sig imødekommende, da Forslaget om Sammenkaldelsen af en Kongres endelig stilledes officielt baade til Talleyrand og Canning (7. April 1807)¹⁾. Af Østrig kunde der altsaa foreløbig ikke ventes aktiv Optræden.

Tilbage blev altsaa Danmark-Norge. Vi skal senere se, hvorledes Rusland og Preussen ved Konventionen i Bartenstein havde Opmærksomheden særlig henvendt mod vort Fædreland, og for England maatte Interessen i endnu højere Grad samles her. Rent bortset fra den Fare for Englands Sikkerhed, den danske Flaade mentes at rumme, beroede den sikre og hurtige Forbindelse med Østersøen og Krigsskuepladsen herovre jo i højeste Grad paa Danmarks Holdning, og samtidig havde man i London forlængst et godt Øje til den voksende danske Skibsfart og irriteredes af den danske Regerings utrættelige Forsvar for de Neutrales Rettigheder.

Gennemgik Canning Depecherne fra den engelske Gesandt i København, Benjamin Garlike, for det sidste Halvaar²⁾, mødte han en Fremstilling, hvor en samvittighedsfuld og pinlig loyal Gengivelse af den danske Regerings Udtalelser og Opfattelse stadig kommenteres med altid aarvaagen Mistænksomhed af den engelske

¹⁾ Coquelle: I. c. 154—55.

²⁾ Blyantsnotitser paa Depecherne med en Haand, man i det engelske Arkiv ansaa for Cannings, viser, at han har gjort det ret indgaaende.

Diplomat. Der gaar gennem alle Garlikes Indberetninger en Frygt for, at Danmark trods alle oprigtige Forsikringer alligevel — maaske mere indirekte — havde gjort Frankrig saa mange Indrømmelser, at det maatte anses for tvivlsomt, om man virkelig kunde holde Stand, naar de afgørende Krav stilledes; en Mistillid mere til Danmarks Evne end til dets Vilje. Og det uheldige Indtryk af disse Beretninger forhøjedes ved udførlige Skildringer af, hvordan Hidsigheden kunde løbe af med Joachim Bernstorff, hvorledes han stadig dækkede sig bag Henvisninger til, at hans Erklæringer ikke var fuldt officielle, før han fik Instruktioner fra Kiel; det skæbnesvangre ved Regeringens Deling viser sig ogsaa her. Og Garlike klager over, at de stadig kom ind paa en principiel Debat, hvor intet opnaaes uden gensidig Irritation.

I Efteraaret havde det været Bekymringer over, at den danske Regering ikke sikrede sig mod en fransk Pression, der havde pint Garlike¹⁾; i den Henseende var han bleven tilfredsstillet. 29. Novbr. 1806 kunde han meddele, at der nu var taget fat²⁾, og han slutter Aaret med at udtale Haab om, at „ethvert Forsøg fra fransk Side vil mislykkes overfor den stærke Stilling paa de danske Øer og de Hjælpesilder, de rummer“³⁾.

¹⁾ Se Depeche af 14. Nov. 1806. Hansard: Parliamentary Debates X 762 ff.   ²⁾ Ib. 773.   ³⁾ Ib. 777. Forholdet mellem Danmark og England er skildret klart og nøjagtigt, som altid, af Prof. Holm (Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807 II B. 153 ff.) paa Grundlag af de danske Aktstykker, og hvad der fra engelsk Side senere blev tilstillet Parlamentet og trykt hos Hansard (l. c.). Naar undtages de Noter, der blev udvekslede mellem Lord Howick og Rist i Marts, standser den engelske Offentliggørelse ved Aarsskiftet. Den følgende Fremstilling er hovedsagelig bygget paa utrykt Materiale fra det engelske Udenrigsministeriums Arkiv, der nu findes i

Efter Nytaar er det noget andet, der vækker Garlikes Betæneligheder: Talleyrands Forlangende om, at den franske Gesandt Desaugier skal tage Ophold i Kiel¹⁾, skønt J. Bernstorff forsikrede ham om, at den franske Udenrigsministers Brev var „ganske betydningsløst“. Alligevel skriver han, at man med forøget Opmærksomhed maa følge alle Henstillinger fra fransk Side; saa længe det bliver ved Antydninger, vil den danske Minister sætte sin Lid til undvigende Svar („elude“) og sandsynligvis skjule Sagen for den engelske Regering, „medens Frankrig i Virkeligheden vil være naaet et bestemt Skridt fremad gennem den franske Fortolkning af, hvad der er sket“²⁾.

Han vender i en Depeche af 24. Jan. 1807³⁾ tilbage til samme Tanke: Sagen „kan føre den danske Regering længere ud end den selv ønsker“ („betray the Danish Government beyond Its purpose“), og han nages af et Spørgsmaal, han ogsaa har haft en Samtale med J. Bernstorff om, hvorvidt den franske Regering, da den meddelte Dekretet om Fastlandsspærringen, ogsaa har ladet et Vink falde om den engelske Postforbindelse over

Public Record Office, „Foreign Office“ Denmark Nr. 51—54. Saavel Skrivelser til som Depecher fra Gesandterne er her indbundne i Folioprotokoller. Det er en Opbevaringsmaade, der letter Oversigten, men mange Bilag, f. Eks. udvekslede Noter, Memoranda etc., kommer paa den Maade ikke med.

I sit ovennævnte Værk har Prof. Holm i Overensstemmelse med den danske Opfattelse i Samtiden (se Rist I 433 og Manthey: Ist es England gelungen seinen Raubzug gegen Dänemark zu rechtfertigen 41, jfr. Depeche fra Chr. Bernstorff af 3. April, fra J. Bernstorff 19. Maj 1807) skildret Garlike som afgjort danskvenlig (se navnlig S. 164); hans egne Depecher giver et noget andet Indtryk.

¹⁾ Om denne Plan se Holm II 132 ff.
51 Nr. 3 og Nr. 4 fra 10—1—1807.

²⁾ For. Off. Denmark

³⁾ Depeche Nr. 9.

Husum, som Danmark havde opsagt i November¹⁾, og hvorvidt man paa Forlangende af Frankrig ogsaa vilde skride til Lukning af de andre Havne paa Halvøen, og Garlike opkaster i den Anledning det Spørgsmaal, om England maaske vil finde sig i noget saadant, saalænge Farten paa Øerne forblev fri

J. Bernstorff var ivrig for at vise, at det alene beroede paa en Tilfældighed, naar Meddelelsen om Dekretet af 2. Nov. og Opsigelsen af Postforbindelsen var falden sammen i Tid, og da Garlike pressede ham med Spørgsmaal, „hvorvidt han ikke mente, at Faren vilde blive forhøjet ved denne Indrømmelse“, rykkede J. Bernstorff endelig ud med et Svar, der tilfredsstillede saa vidt, at Depechen slutter som følger: „Det er nu i tydeligere Udtryk, end jeg hidtil har hørt, bleven forsikret, at Danmark vil holde Stand overfor et Krav fra Frankrigs Side om at hindre Handelsforbindelsen med Holsten. Den danske Regering har altid været stærk i at erklære, at Kronprinsen intet vanærende Forslag vil modtage, en Forsikring, der følgelig vilde udelukke Forbud mod Storbritanniens Handelsforbindelser med Holsten“²⁾. For at sikre sig udbad den danske Regering det som en Gunst, at Husumstationen blev inddraget, saa Muligheden af en Forhandling med Frankrig om denne Sag blev undgaaet.

¹⁾ Holm II 133.

²⁾ „It is now assured in plainer terms than I have yet heard that a demand on the part of France to prohibit a commercial intercourse with Holstein will be resisted by Denmark“. „At all times the Danish Government have been forward in declaring that no dishonorable proposition would be accepted by the Prince Royal, an assurance which would consequently reject the interdiction of the commercial interests of Great-Britain with Holstein“.

Det danske Standpunkt maatte herefter være fuldkommen indlysende; man ønskede ikke at komme ind i Vanskeligheder paa et underordnet Spørgsmaal, som det om Husum-Posten, men samtidig gjorde man det klart, at det kun var til et vist Punkt man gik med. Garlike har jo ogsaa refereret dette meget loyalt, men bemærker dog, at hans eget Sprog i det omstridte Spørgsmaal alligevel havde været fast.

Den 26. Januar har Garlike modtaget Lord Howicks Skrivelse af 9. Jan. 1807¹⁾. Han gør i den Anledning opmærksom paa, at en Samvirken mellem Danmark og Sverig er umulig, saadan som man ser paa Tingene i København²⁾, og han meddeler, at der ikke er truffet nogen som helst offensive eller defensive Forholdsregler eller sket nogen Flaadeudrustning³⁾; han henviser til, at Rustninger efter den danske Regerings Opfattelse kun vil bringe Vanskeligheder med Frankrig og refererer J. Bernstorffs Redegørelse for Opløsningen af Korpsen i Holsten⁴⁾; der var sket Henstilling fra fransk Side, men Ordren var givet forinden, og da Franskmændene jo ikke var falden ind i Landet, havde Garlike ikke trængt paa med yderligere Oplysninger om de to Regeringers Forhold, som J. Bernstorff altid havde fremstillet som ganske normalt, idet han bemyndigede ham til at forsikre, „at dette Hof ikke har indgaaet nogen Forbindelse med Frankrig, som hans Majestæt er ubekendt med, og at det er den

¹⁾ Garlikes Depecher Nr. 12 og 13. Howicks Skrivelse er aftrykt Hansard l. c. 777—78.

²⁾ Om denne Tanke Holm II 152—53, 157, 160—62.

³⁾ Den engelske Regering saa stadig Syner om Flaadeudrustninger (Holm II 154—55). Vi skal senere se, hvordan en lignende grundløs Meddelelse bevirkede, at Canning skred til Handling.

⁴⁾ Holm II 129 ff.

danske Regerings Hensigt nøje at holde fast ved det Neutralitetssystem, den hidtil har fulgt¹⁾. Garlike mener dog stadig, at Meddelelsen af Dekretet er Indledningen til Forestillinger, der vil være endnu mere skadelige for England.

Næste Dag, den 27. Januar²⁾ overbragte Garlike J. Bernstorff den britiske Cirkulærnote af 10. Januar³⁾, der indeholdt Meddelelse af Statsraadsbeslutningen af 7. Januar, hvorved Kysthandel blev forbudt mellem to Havne, fra hvilke Englænderne var udelukkede⁴⁾. Den gjorde et meget ugunstigt Indtryk paa Bernstorff, der brugte meget stærke Ord — Ord, der falder i Traad med hans samtidige og senere Depecher til Rist om dette Emne⁵⁾.

Det var, sagde han, i Virkeligheden en Krigserklæring mod Danmark, man sigtede paa Frankrig, men ramte Danmark, den uskyldige i Stedet for den skyldige, skønt man intet fjendtligt havde foretaget mod England; især i Middelhavet vilde den danske Handel lide. Efter dette kunde man i Grunden ikke svare Frankrig mere. Garlike kalder mange af hans Udtalelser „upassende for en Depeche“, og skønt han siger, at Meddelelsen „næsten berøvede ham Mælet“, er det jo slet ikke saa lidt, J. Bernstorff straks har været i Stand til at føre i Marken.

Den følgende Morgen var den danske Diplomat mere

¹⁾ „That this Court has entered into no connection with France with which His Majesty is unacquainted; and that it is the firm intention of the Government to adhere to the strict neutral system which they have hitherto pursued“.

²⁾ Depeche Nr. 14 af 30. Jan.

³⁾ Findes i en lille Pakke

i Rigsarkivet.

⁴⁾ Se Holland Rose: Cambridge Modern History IX B. 365 og Holm II 166—67.

⁵⁾ Holm II

168—69.

behersket, men slog intet af og stemte ikke Tonen ned. Han henviste til Art. III i Petersborg-Konventionen og fortolkede den saaledes: „Vi kræver Ret til at sejle fra én Havn til en anden Havn uden at vende hjem, og mere specielt fra en fransk Havn eller en fransk Allierets Havn til en anden Havn“. Garlike forsikrede, at den engelske Regering havde været tilbøjelig til dette Skridt, der imidlertid var nødvendigt som Gengæld mod Frankrig — en Paastand, der staar i et mærkeligt Forhold til Lord Howicks samtidige Forklaringer til Rist om den store Fordel, Danmark vilde høste af den nye Stilling¹⁾ — men Bernstorff svarede, at selv Krig ikke kunde være mere skadelig for Danmark; han indskød samtidig en behændig Beklagelse af, „at hans Forsøg paa at overbevise mig [Garlike] om hans Regerings Oprigtighed og aabne Færd havde været uden Virkning“. Garlike maatte nu skynde sig med at erklære, „at hans Forsikringer ikke havde været spildte“, men gentog saa i sin Forlegenhed alle de gamle Klager om manglende Interesse for Forstaaelse med Sverig, om Hæren i Holsten, der var trukken tilbage, og at der i det hele ikke var foretaget andet end en stadig Fremsættelse af Krav paa Tillid. Alt dette havde Bernstorff jo svaret paa før, og han samlede sin fornyede Redegørelse for Grundene til den danske Regerings Holdning i at sige: Vi er den svagere Stat!, og idet han fulgte Garlike ud, mindede han ham om, at den nye Forholdsregel fra engelsk Side kunde gøre Ende paa den Uafhængighed, Danmark var saa øm over²⁾.

¹⁾ Holm II 167.

²⁾ „Les résolutions de votre Gouvernement pourront décider de notre Indépendance a laquelle nous somme infiniment sensibles“.

Dagen efter opsøgte Garlike atter J. Bernstorff¹⁾; denne skød sig nu ind under, at han ikke havde faaet Instrukser fra Kiel og vilde ikke fremsætte nogen „egentlig ministeriel Opfattelse“. Alligevel havde han aabenbart følt, at hans Vrede havde ført ham for vidt under de første Samtaler, og var villig til at tage uforsigtige Udtalelser tilbage, for saa vidt det ikke forandrede deres almindelige Mening, som han stadig holdt fast ved. Garlike var tilfreds med dette og finder, at Bernstorff kom heldig fra sin Undskyldning („no awkward submissions“); han havde Indtryk af, at Bernstorff var glad ved, at han var kommen, og den engelske Gesandt forstod fuldt ud, at Bernstorffs Heflighed skyldtes hans Frygt for fjendtlige Foretagender fra fransk Side, da han selv var engelskvenlig. Imidlertid sluttede han Depechen med sine sædvanlige Forsikringer om, hvor nøje han følger Regeringens Handlinger.

Da Garlike en halv Sneg Dage senere aflagde J. Bernstorff et privat Besøg²⁾, havde denne faaet den officielle Bemyndigelse, han hidtil havde manglet, og han førte derfor straks Samtalen ind paa Statssager. Kronprinsen og Chr. Bernstorff havde helt den samme Opfattelse af Statsraadsbeslutningen, og han oversatte desuden en Depeche, der var sendt til Rist³⁾, for Garlike, men mente dog, at „en mere formel Forhandling helst maatte undgaaes“. Ellers talte Bernstorff om Forholdet til Frankrig; man vilde ikke gaa med til noget fjendtligt Skridt mod England og ikke rette sig efter det franske Dekret. Garlike bemærkede hertil, at „Fortolkningen af det franske Dekret beroede paa Frankrig selv“, og angaaende

¹⁾ Depeche Nr. 15 uden Dato, men utvivlsomt fra 30. Januar.

²⁾ Depeche Nr. 21, 15. Febr.

³⁾ Holm II 168.

Depechen til Rist ønskede han at vide, om den danske Chargé d'Affaires var bemyndiget til at erklære det for en fjendtlig Handling, hvis et Skib blev prisedømt efter Statsraadsbeslutningen af 7. Januar. Bernstorff skelnede i sit Svar mellem „en Opfattelse, paa Grundlag af hvilken Danmark vilde skride til Handling, og en Opfattelse, man blot vilde opretholde“¹⁾. Rist var ikke bemyndiget til at sige, at det første vilde indtræde i dette Tilfælde. „Desuden“, føjede Bernstorff til, „er vor Magt for svag“. Skønt han her var kommen ind paa det Principrytteri, der er det svage Punkt i den danske Regerings Holdning, den uendelige Diskussion om almindelige Retsspørgsmaal, slog Garlike sig til Ro med denne Forklaring og skriver afsluttende, at skønt det danske Hofs Følelser i denne Sag ikke var bleven tilslørede, var der intet, der kunde antyde, at Danmark vilde gøre Frankrig yderligere Indrømmelser.

Saasnart Garlike imidlertid hengiver sig til almindelige Betragtninger, kommer der en anden Klang over det. Han udvikler i en Depeche af samme Dato²⁾, hvorledes han altid har gjort det klart, at Englands Stemning overfor Danmark vil bestemmes af, hvad Tilbøjelighed man viser til at holde Stand overfor Frankrigs Krav. Det gælder naturligvis om at bevare den danske Regerings Tillid, men det er vanskeligt paa Grund af dens Ønske om at staa udenfor Begivenhederne. En saadan Tillid har dog hidtil ikke manglet, selv om den Maade, hvorpaa man har vist den, undertiden har været fortrædelig og stødende („peevish and ungracious“), og hvis

¹⁾ „Distinction between an opinion on which Denmark should proceed, and one which she merely entertained“.

²⁾ Depeche Nr. 22, 30. Jan.

man begynder at anvende tvetydige Udtryk, vil en afgjort Forandring til det værre være indtraadt. Han frygter ogsaa „alle Farerne ved denne Tilstand, hvor en svagere Stat i lang Tid holder det gaaende .... under Trykket af en Forhandling med Frankrig“ og kalder det „halsløs Gerning at ville svare for Danmarks Handlemaade“ i Tilfælde af et fransk Ultimatum.

Det er „ørkesløst“, hedder det i samme Depeche, „at gruble over, hvorvidt der i den danske Ministers Misstemning (ill-humour) og uoverlagte Udtryk ligger uvenligt Sindelag eller ej“, og selv ved de sidste Forhandlinger „fralagde J. Bernstorff sig officiel Bemyndigelse, naar et særligt Udtryk tvang mig til at forlange en Forklaring“. Dette vil Garlike dog stadig fortsætte med uden derved at forspilde den Tillid, han nyder.

14. Marts finder vi stadig den engelske Gesandt i samme Stemning¹⁾. Før Begivenhederne paa Krigsskuepladsen tager en mere afgjort Vending, „kan man ikke opgive noget af sin Uro“.

Han ser Nødvendigheden af, at der sendes en engelsk Flaade til Østersøen, men samtidig, at dens Nærværelse vil sætte det gode Forhold til Danmark paa en slem Prøve udfra „dets saarbare Neutralitet, dets be-
dragere Uafhængighed af Begivenhederne, dets virkelige og formentlige Frygt“, og han ønsker forud at instrueres om, hvilke beroligende („conciliatory“) Forklaringer han skal give, navnlig hvis Danmark svarer med Rustninger. I saa Tilfælde vil en Afvæbning alene give virkelig Sikkerhed, og det kan let komme til Yderligheder, da den danske Regering „til en vis Grad har afskaaret sig selv fra en rolig Forhandling i alvorlige og afgørende Situa-

¹⁾ Depeche Nr. 28.

tioner ved en Underfundighed („captiousness“), der næsten er bleven en Vane, saa snart det drejer sig om Krig mod Danmark, og ved den pinlige Erindring om tidligere Sammenstød“. Kan der ikke afgives venlige Erklæringer, naar Eskadren sendes, maa han sættes i Stand til at føre det faste Sprog, der kan udelukke Følgerne af Rustningen. Hvis den danske Minister vilde gaa ind paa en Aftale eller forudgaaende Forklaring, vilde en Misforstaaelse efter al Rimelighed ikke indtræde, men „Frygten for en Forbindelse med en krigsførende Magt eller for — som det er bleven indrømmet — at en saadan blev offentliggjort, har hidtil udelukket al Forhandling om et saa heldigt Formaal“¹⁾. Han ønsker dog at faa saa vidt mulig udformede Forslag i den omtalte Retning, der kan blive forelagt Kronprinsen.

Fra Lord Howick skulde Garlike imidlertid ikke modtage saadanne Forslag; thi Dagen efter at denne Depeche var indløbet til det engelske Udenrigsministerium, meddelte Grenville og Howick, henholdsvis i Over- og Underhus, at Ministeriet traadte tilbage, og det blev nu altsaa Canning, der skulde tage Stilling til de i og for sig loyale Indberetninger om J. Bernstorffs Erklæringer, hvis klare Indhold den engelske Minister alligevel ikke fik det rette Indtryk af, fordi de altid ledsagedes af Gesandtsens tvivlende „men“. — Det er mærkeligt at følge, hvordan Garlike efter først at have udtalt sin fulde Tilfredshed med Bernstorffs Udtalelser, hvor han refererer dem i det enkelte, og rent ud kalder ham „engelskven-

¹⁾ „The dread of an engagement with a Belligerent Power, or, as has been avowed, of its publicity, has hitherto barred all negotiation for so beneficent a purpose“.

lig“, straks falder tilbage til de kendte Tvivl, saa snart han begynder at anstille almindelige Betragtninger ¹⁾).

I den følgende Tid fortsatte han paa samme Maade ²⁾. Depeche Nr. 31 af 31. Marts svarer ganske til den tidligere refererede Nr. 28. Hvis Danmark ruster, maa Rusland og Sverig opfordre det til at slutte sig til de Allierede, og det kan kun undlades, hvis det er sikkert, at Flaaden ikke vil blive bemandet; thi har Danmark en større Styrke til sin Raadighed, vil det snarere lytte til Frankrigs Forestillinger. Tanken om en Forsvarstraktat kommer atter frem, og i Slutningen af en Depeche fra 2. April hedder det: „Samtalen endte med de Udtalelser om Afsky for Frankrig og Velvilje mod England, Grev Bernstorff naturlig synes at falde hen til, naar det haartrukne i hans Opfattelse af Neutraliteten og hans Rædsel for Vanskeligheder mellem de krigsførende Magter ikke forøges ved Begivenheder, der ikke kan undgaaes, og under hvilke der ikke kan sørges bedre for Danmarks Sikkerhed og Velfærd end ved Overensstemmelse med Stor-Britannien“.

Naturligvis har Garlike Ret i, at det vilde have været heldigt, om den danske Regering allerede nu havde truffet sit Valg mellem de to Partier, men man forstaar let, at den gruede for at komme ind i den Malstrøm, der allerede havde sendt en Række af Europas

¹⁾ Naar Holland Rose i English Historical Review 1901, S. 715, siger, at Garlikes Depecher havde berettet om Danskernes skjulte Fjendtlighed og deres Underdanighed („subservience“) overfor Napoleon, saa giver det paa den anden Side et ganske urigtigt Indtryk. Holland Roses Ord angaar maaske nok Garlikes senere Depecher, men passer lige saa lidt der. Garlike siger for saa vidt intet urigtigt, men han drypper stadig sin Tvivl ind. ²⁾ Depecherne rettes stadig til Howick, først 13. April har han erfaret Cannings Tiltrædelse.

gamle Stater til Bunds, og at den helst vilde udskyde Afgørelsen saa længe som mulig. Overfor England mente man desuden med Rette at have givet en Besked, der ikke var til at tage Fejl af; kun til et vist Punkt, men heller ikke længere, vilde man give efter for Napoleon, ventede man blot i London, vilde Tilslutningen komme af sig selv.

Det er ogsaa fuldt berettiget, at Regeringen havde Betænkeligheder ved en hemmelig Aftale; blev den røbet, kunde det komme til at hævnne sig dyrt¹⁾, og ligefrem machiavellistisk er Ønsket om, at Danmark for at være fuldstændig afhængigt burde hindres i at udruste sin Flaade. Efter den Betydning, Garlike tillagde mulige Skridt i den Retning fra dansk Side²⁾, forstaar man det Indtryk, det kunde gøre paa Canning, da han tre Maaneder senere fik en falsk Efterretning om, at den danske Sømagt var under Udrustning. Den danske Regering har aabenbart forstaaet, hvilken Opfattelse man paa dette Punkt havde i England, og for at bevare det gode Forhold, lod man Skibene ligge urørte ved Orlogsværftet. Hvad Tak vi fik for det, behøver ikke at nævnes.

Den 2. April har Forhanlingerne drejet sig om Noteskiftet mellem Howick og Rist³⁾. Selv om J. Bernstorff indrømmede, at den Fortolkning, man nu gav af den engelske Statsraadsbeslutning⁴⁾, var betydelig gunstigere — Rists klare Argumentation havde gjort sin Virk-

¹⁾ Smlgn. Holm II, 161 ff.

²⁾ Selv fulgte han i den følgende Tid nøje Udrustningen af Linieskibet „Valdemar“ og Øvelsesskibet for Kadetterne, se Depecher Nr. 47—49, 2. og 5. Maj (For. Of. Danmark 52).

³⁾ Depeche Nr. 34.

⁴⁾ Se herom Holm II, 173—75. Noterne trykte hos Hansard X, 394 ff.

ning —, hævdede han dog, at Nyttens heraf var ringe, saa længe den ikke var de engelske Krydsere bekendt, og Garlike skriver, at han kun hørte „Anklage, Bebrejdelser og andet, der grænsede op ad formelige Trusler og Fjendtlighed“. Anledningen til Bernstorffs Vrede har vistnok været Notificeringen af Elbblokaden, der netop skete i disse Dage.

Diskussionen om dette Spørgsmaal fortsattes i den følgende Tid. Selv om den danske Minister anerkendte de Lempelser, Canning havde indrømmet¹⁾, protesterede han stadig mod Blokaden som saadan og krævede navnlig Frihed for Skibene, der gik paa Kystfart eller Sild fiskeri, derimod ikke for Skibe med Fornødenheder til den franske Hær²⁾. Ellers siger Garlike selv, at det er de gamle Spørgsmaal, der gaar igen³⁾. Bernstorff havde allerede i Februar opstillet en Adskillelse mellem „Husum-Havn, som en Station for hans Majestæts Postskibe, og Adgangen til Holstens Havne i Handelsøjemed“⁴⁾. Dette Standpunkt opretholdt han stadig og ønskede et gunstigere Svar af Garlike, der havde erklæret Inddragelsen af Poststationen for „uforenelig“ med de Begunstigelser, man kunde forlange af en neutral Stat, og han henviste til, at Forhandlinger med Frankrig om dette Spørgsmaal heller ikke var i Englands Interesse. Blev Afbrydelsen af Postforbindelsen nemlig forlangt, maatte Danmark enten give efter eller kaste sig ud i en Krig, det ikke magtede, „men hvis det var Frankrigs Hensigt at udelukke det britiske Flag fra Holsten, vilde baade For-

¹⁾ Se Skrivelse fra Canning til Garlike 17. April.

²⁾ Depeche fra Garlike Nr. 48, 2. Maj. Angaaende Fiskefartøjerne gjorde Canning en Indrømmelse, se hans Skrivelse af 22. Maj.

³⁾ Depeche Nr. 45, 22. April.

⁴⁾ Depeche Nr. 23, 21. Febr.

pligtelserne overfor Stor-Britannien og Danmarks egen Tilbøjelighed føre det til at gøre al den Modstand, det formaaede¹⁾. Mod det franske Spærringsdekret havde man allerede gjort „de kraftigste Forestillinger“²⁾. Garlike henviste til, at netop nu havde Husum-Linien Betydning for Forbindelsen med de Allierede³⁾.

Videre er man i Virkeligheden ikke i dette Spørgsmaal en Maaned senere⁴⁾. J. Bernstorff fandt, at der

¹⁾ „If it were the object of France to exclude the British flag from Holstein, both the engagement of Denmark to Great Britain and Her inclination would induce Her to make every resistance in Her Power“. ²⁾ Se herom Holm II, 157—58. ³⁾ Forøvrigt hengiver Garlike sig i denne

Depeche, Nr. 45 af 22. April, i høj Grad til de Betragtninger angaaende den danske Regerings Stilling, hvor et forhaabningsfuldt „paa den ene Side“ stadig følges af et tvivlende „paa den anden Side“. Da disse Udgydelser utvivlsomt har gjort deres til at holde Mistroen vaagen i det engelske Udenrigsministerium, gengives de her. Skulde han dømme efter „this conference singly, and it were possible for a rupture to take place between the two Crowns, such an event would naturally recall the expressions and the violence of Count J. Bernstorff. — When I recollect at the same time that much belongs to personal character, how frankly and readily the Danish Minister retracts an unguarded or immoderate sally, and how seriously the Government would avoid war, and that some allowance may be due to their fear of being urged by France, which has made them irritable on every question of neutrality, I conclude that the disposition of Denmark is not unfriendly to Great Britain, and that the questions of evincing that disposition will depend on the means France may possess to force Her to measures which will commit Her with other Powers.

Even on this possibility there has always been ground for more than usual attention to the proceedings of the Danish Government. They are themselves aware that the crisis has been averted by the pending events of Poland and that a decision (sic!) favourable to France may revive the hopes of further hostility to Great Britain through this country.“

⁴⁾ Depeche Nr. 58, 29. Maj.

ikke blev taget tilstrækkeligt Hensyn til Danmarks vanskelige Stilling, og at Forhandlinger med Frankrig ikke kunde sammenlignes med dem, der førtes med andre Magter; man ønskede at undgaa alt, der kunde give Napoléon Paaskud til at rykke ind i Holsten. Garlike svarede med en vis Vægt, at et Paaskud kunde der altid findes, og at man ikke burde tilsidesætte Englands aabenbare Ret for grundløse franske Krav, hvorefter Bernstorff atter maatte fremsætte de kendte Forsikringer om, at Havnene ikke vilde blive lukkede, og at man intet havde imod, at Kurerer passerede Landet. Fjorten Dage efter¹⁾ lyder den gamle Klage over Danmarks forskellige Holdning overfor franske og engelske Forholdsregler, og Garlike ønsker, at den danske Regering skal offentliggøre sine Forestillinger i Anledning af et spansk Handelsdekret, der gik endnu videre end det franske; han hævder overfor Bernstorffs Indvendinger om Faren ved at stille sig blot overfor Frankrig, at „en Regering i al Almindelighed aldrig stillede sig blot ved en simpel Redegørelse for virkelige Klagepunkter“, og han er navnlig utilfreds med, at Dreyer, den danske Gesandt i Paris, ikke havde støttet de Klager, der fra De Forenede Staters Side var fremsatte over Dekretet af 21. November, idet Gesandten havde sagt, at det ikke vedkom de neutrale Magter.

Ogsaa Howicks Note til Rist spiller stadig en Rolle. Den 23. Maj udtalte Bernstorff til Garlike, at den danske Regering følte sig meget saaret heraf og i Virkeligheden kun kunde svare med Tavshed. Man havde i Løbet af Vinteren gjort alt for at fjerne Formodninger som dem,

---

¹⁾ Depeche Nr. 64, 12. Juni.

der her var bleven fremsat (om den danske Regerings Eftergivenhed overfor Frankrig), man frabad sig disse saarende Sigtelser „for en Synsmaade den [danske Regering] aldrig har haft eller en politisk Ligegyldighed, mod hvilken Kronprinsens Karakter alene er den højeste og mest ærefulde Garanti“. Endnu i Depechen fra 12. Juni omtales denne Sag, men medens man i København stadig afhandlede, hvad der var foregaaet i Marts, havde den danske Chargé d’Affaires atter haft et hvast Noteskifte med den engelske Udenrigsminister, og skønt det drejede sig om en langt mere ubetydelig Sag, har dette Sammenstød utvivlsomt faaet en vis Betydning for Krisens Forløb.

Canning og Rist.

Professor Holm har bemærket, at baade Chr. Bernstorff og Rist hilste Cannings Overtagelse af Udenrigsministeriet med Glæde¹⁾. Det er rigtigt, men Rist skriver i samme Depeche²⁾, at Corps diplomatique i det hele ikke var videre glad ved det, og i sine Erindringer³⁾ tager han Forbehold ved at sige, at Stillingen overfor Howick havde været saadan, at den ikke kunde blive værre under en ny Minister. Maaske er dette Bagklogskab, men faktisk havde Rist ikke været begejstret for Howick⁴⁾.

I de følgende Depecher omtales det, at Canning har haft et lettere Ildebefindende, og først efter Midten af

¹⁾ Holm II, 182.

²⁾ Se Rists Depeche Nr. 27 af 31. Marts

1807.

³⁾ I 419—20.

⁴⁾ I Depeche Nr. 8 af 27.

Jan. 1807 siger han: „Je ne suis pas le premier qui me sois apperçu de l’extrême facilité et de la vivacité avec laquelle Lord Howick reçoit et se livre successivement à des impressions opposées.“

Maj kom det til en større Meningsudveksling mellem ham og Rist i Anledning af Elbblokaden. I en Skrivelse til London af 25. April var det bleven paalagt den danske Chargé d'Affaires „bestandig og med den største Omhyggelighed at undgaa alt, hvad der kunde blive anset som en implicit Erkiendelse af denne Foranstaltning, der fra vor Side i sin hele Omfang bestrides som uretmæssig“, og det beklages, at Rist ikke i en tidligere Note mere „bestemt end sket er [har] lagt dette Synspunct til Grund“¹⁾. Nu skulde Slaget altsaa staa, og vi kender dets Forløb gennem en Skrivelse fra Canning til Garlike²⁾ og Rists Depeche³⁾ til Udenrigsministeriet. De stemme meget godt med hinanden.

Rist havde, da han den 18. Maj indgav en Note, udtalt Ønsket om en Forhandling for „med den yderste Kraft at udvikle sin Regerings Opfattelse af Blokaden og de Lempelser, man krævede ikke som Imødekommenhed, men som en Ret“⁴⁾; hvor glad man end paa dansk Side var for det Hensyn, der var taget, vilde nye Krav ikke blive rejste, fordi man anerkendte Principet, men fordi man underkendte det — „en Misbrug af Krigens Ret“ skriver Rist selv, at han har kaldt det i den ovennævnte Note af 18. Maj — og alle Indrømmelser vilde blive opfattede som lige saa mange Skridt hen mod den fuldstændige Ophævelse. Han udviklede dernæst de Neutrales Rettigheder, hvorledes det var en Nødvendighed, ja Pligt for dem stadig at protestere „i Mangel af Magt til at

¹⁾ Depeche paa Dansk i Gehejme-Regist. 1807 (R. A.).

²⁾ For. Of. Denmark 52 udgaaede Skrivelser Nr. 4.

³⁾ Delvis gengivet Holm II, 185. Cannings Fremstilling, der er den udførligste, følges her i det væsentlige.

⁴⁾ „Not as a matter of Indulgence, but as a matter of Right“.

sætte deres Krav igennem paa mere virkningsfuld Maade“, for at disse Krav, der ellers let kunde gaa i Glemmebogen, kunde holdes oppe, „til lykkelige Tider gav en Lejlighed til igen at forsvare dem“¹⁾). Rist mener, at hans Udviklinger ikke var uden Virkning paa Canning, der indrømmede, at Danmark naturligvis, lige saa lidt som England, kunde opgive sine Principper; den engelske Minister nævner ikke selv dette, men Slutningen af hans Skrivelse svarer meget godt til en saadan Udtalelse: Foreløbig fremsatte han en Forhaabning om, at et lignende Sprog var bleven ført overfor Frankrig, hvad Rist ikke skal have svaret paa. Han har alene henvist til, at det franske Dekret gjorde sig selv umuligt („defeated itself“) og forøvrigt var bleven misforstaaet, hvorpaa Canning spurgte, om Meddelelsen af dette var sket i lige saa officiel Form som Meddelelsen af selve Dekretet, og i bekræftende Fald, hvorfor til Danmark alene, og hvorfor havde Danmark saa ikke offentliggjort det?

Canning, der havde indladt sig paa den vidtløftigere Diskussion, fordi han var bange for, at Rist kunde have opfattet de skete Indrømmelser som Begyndelsen til et principielt Tilbagetog og indberettet til sin Regering i Overensstemmelse hermed, tog nu selv Ordet for at berigtige en saadan Misforstaaelse, som han mente at spore i Rists Argumenter og den Tone, hvori de fremsattes. Lempelserne var, sagde han, kun tilstaaede for at gøre

¹⁾ „The necessity and even duty succumbent on those Nations in the absence of any Power to enforce their claims more efficaciously, to persevere in a Course of constant Remonstrances and Protest on behalf of violated neutrality for the purpose of keeping alive those claims which otherwise might become obsolete until happier Times afforded an opportunity for reasserting them“.

saa ringe Skade som mulig, og han vilde ikke i givet Tilfælde betænke sig paa at tilraade deres Tilbagetagelse. En virkelig Gengældelse af det franske Dekret vilde have ført til fuldstændigt Forbud mod Handel paa Frankrig, og naar det ikke var sket, tjente det kun England til Ros („not against England“), der herved havde Krav paa de Neutrales Taknemlighed, men deres Holdning var tvært imod en ganske anden overfor Frankrig end overfor England, og dettes Regering kunde ikke finde sig i, at der heraf udviklede sig „en systematisk Foragt for Hans Majestæts Rettigheder og Magt“. Rist maatte ikke vildlede sit Hof, saa man troede, at Indrømmelser betød en ny Opfattelse. Han tilraadede Rist i Fremtiden „saa meget som muligt at undlade at bringe Retsspørgsmaalet ind i Striden . . at blande det ind i de praktiske Spørgsmaal var nærmest skikket til at skabe Vanskeligheder . . ingen Forhandling om dette Punkt kunde optages med nogen Udsigt til Udbytte eller engang blive skænket alvorlig Opmærksomhed her, med mindre . . det ledsagedes af Beviser for . . , at det var bleven fremsat lige saa indtrængende og i samme Form overfor den franske Regering“. En principiel Indrømmelse var alene mulig, naar en tilsvarende fra fransk Side havde banet Vejen. Canning slutter sin Skrivelse med et Paalæg til Garlike om at undersøge, hvorvidt Rist har givet en paalidelig Indberetning om Forhandlingen.

I den Retning behøvede Canning ingen Bekymringer at gøre sig. Rists Referat i den ovennævnte Depeche er udtømmende, og han udtaler samtidig sin Glæde over Cannings „Maadehold og imødekommende Holdning“, der giver ham de bedste Forhaabninger for Fremtiden.

Sammenstødet mellem dem kom umiddelbart efter i Anledning af de evindelige Reklamationssager.

De Noter, som Rist indgav ved denne Lejlighed, findes desværre ikke mere¹⁾, og i de senere Fremstillinger²⁾ er kun Hovedpunkterne gengivet af den, der gav Anledning til det skarpe Svar fra engelsk Side. Vi har derved vanskeligt ved at dømme om, hvorvidt de har været saa krænkende, som Canning mente³⁾. Derimod findes Noterne fra engelsk Side endnu og giver et vist Korrektiv til den Fremstilling, vi hidtil har kendt⁴⁾.

Allerede et engelsk Svar af 2. Juni paa en Reklama-

¹⁾ Jeg har forgæves søgt dem i det engelske Arkiv.

²⁾ Ræder: Danmarks Krigs- og politiske Historie I, 27—28, Rist I, 420—21.

³⁾ Det er ved Bedømmelsen heraf værd at lægge Mærke til, at J. Bernstorff ogsaa i sin mere fortrolige Korrespondance er rede til at forsvare Rist. I en Skrivelse af 20. Juni til Broderen i Kiel — de Aktstykker, som C. Th. Sørensen har fremdraget i Hist. Tidsskrift 6. R. I for et senere Tidspunkts Vedkommende (R. A. Fredsbrudet imellem England og Danmark. Allerhand Papiere und Actenstücke. Den Bruch mit England in August 1807 betreffend) — lægger han hele Skylden paa Canning og mener, at Grunden maa søges i, at han er ny i Embedet. „De Udtryk, Rist har benyttet, er ganske vist stærke, men i Virkeligheden passende til Sagen. Han havde maaske gjort bedre i at vælge dem anderledes, men de finder stor Undskyldning i de tallose Opbringelser, og det engelske Ministerium er i hvert Fald ikke det rette til at paatale Formene, efter at vi har modtaget Noter fra Howick, i hvilke — bortset fra selve Indholdet — Form og Sprog i en hidtil ukendt Grad er krænkende“.

⁴⁾ De engelske Noter findes R. A. England X. III „Departementalia. London 1807“. Prof. Holm bemærker, at Noterne ikke er vedlagt Rists Depecher (II 184³⁾). Rist skriver imidlertid selv, at de er vedlagt hans „rapport au Département“ (Depeche Nr. 48 af 9. Juni 1807), og denne er forskellig fra de sædvanlige Indberetninger til Chr. Bernstorff i Kiel. Prof. Holm synes at have overset, at der er en dobbelt Række Depecher fra Rist dels til Udenrigsministeriet, dels til Departementet (i København).

tion af 15. Maj er ret skarpt. Efter en længere almindelig Udvikling, der skal afvise „enhver Sigtelse mod Hans Majestæts Domstoles Retfærdighed og Hæderlighed“, erklærer Canning sig overbevist om, at det ikke er „med Vilje, at Rist anvender de interesserede Parters Klager som sin officielle Meddelelses Sprog“, ligesom han ikke kan tro andet, end at Mr. Rists sunde Omdømme vil udelukke den Slags Sigtelser mod Admiralitetsretten, der kan lægges ind i hans Note. Dette gengives ikke helt forkert af Ræder med, at de engelske Domstole i Følge denne Note blev ufejlbarlige¹⁾, men efter at den engelske Minister først i én Note af 5. Juni meget kraftig har fastslaaet, hvor berettiget Opbringelsen af Skibet „Lisette“ har været, svares der i en anden af samme Dato paa Rists Reklamation af 26. Maj, hvor der som Indledning særlig dvæles ved Skibet „Susanne“s Forhold, og endelig hedder det: „Undertegnede kan ikke slutte denne Note uden indtrængende at anbefale Mr. Rist at skelne lidt mere nøje, end han i disse Tilfælde synes at have gjort, mellem de Sager, han anser det for sin Pligt at gøre til Genstand for Klage. — Den Sædvane at klage med samme Varme ved alle Lejligheder medfører nødvendigvis Faren for ofte at klage uden gyldig Grund, og Undertegnede vil derfor vende Beskyldningen for „Hyppighed og Letsindighed“ fra den britiske Flaades Opbringelser, paa hvilke Mr. Rist anvender den, mod den danske Legations Klager, og hvis Mr. Rist i et eneste Tilfælde har handlet alene udfra den Paastand, der er opstillet i hans Note, at „Skibets Papirer tilstrækkeligt angiver dets Bestemmelsessted, kan M. Rist næppe undgaa at

---

¹⁾ I. c. I 27.

være klar over, at han i saa Tilfælde har handlet uklogt“. Netop denne almindelige Regel anerkender England ikke, og det er Krydsernes Pligt at skride ind, hvor der trods Papirerne er Anledning til Mistanke¹⁾. Efter dette er de famøse Udtryk om „Hyppighed og Letsindighed“, som man har villet tillægge Canning, først bleven anvendt af Rist²⁾, og de kan ikke betragtes som heldige under den Fremgangsmaade med Reklamationer en masse, man havde fulgt siden Wedel-Jarlsbergs Gesandtskabstid³⁾.

Rists Svar var meget bestemt og henviste med Rette til, at han alene kunde modtage Paamindelser fra sin Regering⁴⁾; men at den saglige Del af Cannings Kritik

¹⁾ „The Undersigned cannot conclude this Note without earnestly recommending to M. Rist to discriminate with a little more precision than he appears to have exercised in these instances, between the cases which he may think it his duty to make the Subjects of complaints.

The habit of complaining upon all occasions with the same warmth necessarily induces the risque of complaining often without just cause, and the Undersigned would therefore transfer the charge of „frequency and frivolity“ from the captures of the British Navy, to which M. Rist applies it, to the complaints of the Danish Mission. And if in any one instance M. Rist has acted solely on the pretention put forward in his Note that „the Papers of the Ship sufficiently indicated its destination“, M. Rist can hardly fail to be aware that in that instance he has acted unadvisedly. And the Undersigned thinks it right to apprise M. Rist that so far from admitting that as a general Rule it is the Right of the British Government & the duty of the British Cruizers to refuse implicit credit to it in every case, in which the apparent tenor of the Papers is contradicted by any circumstance of Suspicion.“

²⁾ Ræder I, 28; i Følge denne Fremstilling skal Canning ogsaa have skrevet, at Rist sammenblandede sin Sag med sit Hofs. Det staar, som man ser, ikke i Noten, der helt svarer til Cannings Skrivelse til Garlike Nr. 5, 6. Juni.

³⁾ Se herom Rist I, 382. ⁴⁾ Denne Note er aftrykt in extenso hos Ræder I. c., og Formen maa derfor anses for autentisk; det støttes ogsaa af Rists Referat i Erindringerne I, 421.

var berettiget, indrømmer han selv i sin næste Depeche ¹⁾, hvor han, hvis han maa give et Raad, foreslaar en anden Fremgangsmaade ved Reklamationerne. Ogsaa Cannings Henstilling under Forhandlingen den 22. Maj har han lagt sig paa Sinde; det uheldige ved de mere almindelige Diskussioner paavises samtidig ²⁾. Rist klager i sine Erindringer over, at han aldrig havde faaet nogen egentlig Instruktion og sjældent modtog Svar paa sine Depecher ³⁾. Hvordan Regeringen hidtil havde ønsket, at han skulde forholde sig i denne Retning, kunde han imidlertid ikke være i Tvivl om; ved Aarets Begyndelse var det bleven ham paalagt „ikke at lade nogen passende Lejlighed gaa fra sig til at udvikle det uretfærdige i den Forholdsregel, man havde bestemt sig for, protestere mod denne Krænkelse af vore Rettigheder og kræve den fulde Frihed for vort Flag“ ⁴⁾. Det er en direkte Anvisning paa at holde den abstrakte Diskussion gaaende; vi har set, at Rist havde pareret Ordre overfor Canning, selv om han i hvert Fald nu saa det urigtige deri ⁵⁾.

Naar Rist selv mener, at Canning ikke fattede nogen Uvilje mod ham personlig, vant som han var til at faa „Raad for Usødet i Parlamentet“ ⁶⁾, er denne Opfattelse

¹⁾ Nr. 48 af 9. Juni 1807.

²⁾ Holm II, 186.

³⁾ I 412—13.

⁴⁾ Skrivelse paa Fransk i Gehejme-Regist. 27. Jan., smlgn. J. Bernstorffs Skrivelse ib. 7. Februar.

⁵⁾ J. Bernstorff synes senere selv, maaske under Paavirkning af Rist, at være naaet til en lignende Opfattelse. Garlike indberetter nemlig 27. Juni (Depeche Nr. 69), at han samtidig med Hævdelsen af, at „Denmark had rights which . . . it was his duty to insist on . . . and which She never could be prevailed on to renounce“, alligevel udtalte: „We desire nothing better than to let this discussion fall provided, when we do make representations, it be remembered that they are made on no other ground than that of maintaining our Rights“.

⁶⁾ Rist I, 421, „Geben und Nehmen“ er sikkert en Gengivelse af

forklarlig paa Grund af den Forandring, der, som vi senere skal se, indtraadte i Cannings Stemning under deres Forhandling om Efteraaret. I Øjeblikket var det anderledes; straks den 6. Juni havde Canning grebet Pennen for at give Garlike Underretning om Sagen¹⁾. Allerede Sproget i Rists første Note betegner han som uforeneligt med en venskabelig Forstaaelse og kalder hans Begrundelser „mere letsindige“ og hans Krav „mere yderliggaaende“ end alt tidligere; paa den Maade vilde enhver Blokade blive umulig. Garlike faar Bemyndigelse til at meddele J. Bernstorff hele Noten som et Bevis paa, at man fra engelsk Side formoder, at Rist ikke har været instrueret om at føre et saadant Sprog, saa Fejlen kunde blive Enkeltmands. Man vil nemlig stadig fortsætte med Indrømmelser, hvis de forlanges og modtages i samme venlige Form, som de tilstaaes. Efter Modtagelsen af Rists sidste Note gik Canning et Skridt videre; han kræver ikke ligefrem Rists Fjernelse, men Garlike skal antyde, med hvilken „Tilfredsstillelse“ man i London vil hilse en saadan Beslutning fra dansk Side.

Garlike anerkender allerede den 16. Juni Modtagelsen af Skrivelser fra 26. Maj og 6.—7. Juni. Imidlertid er hans egentlige Svar først afsendt den 27. Juni i Form af 3 Depecher²⁾, og det angaar mest en Forhandling med Bernstorff om Danmarks Stilling til Fastlandsspærringen,

---

det engelske „Give and Take“, og det oversættes bedst som ovenfor; om Rists personlige Opfattelse se ogsaa Depeche Nr. 48 af 9. Juni 1807. At man herhjemme var klar over det virkelige Forhold, ses af en Koncept med J. Bernstorffs Haand (R. A., smlgn. ovf.) 1. Aug. 1807; der tales her om „den uheldige Spænding, der bestaar mellem vort Gesandtskab i London og det derværende Ministerium“.

¹⁾ Canning til Garlike Nr. 8.

²⁾ Depecherne Nr. 69—71.

hvor den danske Diplomat har udtalt sig saaledes, at Garlike i et privat Brev har krævet en mere indgaaende Forklaring; thi under de „utrolig vanskelige“ Forhandlinger havde en „overordentlig Tillid“ været nødvendig, „for at de Forsikringer om Venskab og god Forstaaelse, der havde ledsaget Utilfredshed og Protester i Øjeblikket, kunde bevare den Betydning, der tilkom dem“¹⁾. Som man ser, vedbliver Garlike paa sædvanlig Maade. Det er nu knap nok, at den engelske Regering kan skænke de aabne danske Erklæringer sin Tillid.

Spørgsmaalet om Rist ofrer Garlike langt mindre Plads. J. Bernstorff havde endnu ikke faaet Parolen fra Kiel, men vi véd fra ham selv²⁾, at han frabad sig Reprimander til Rist, og Garlike var saa uheldig med de Udtryk, han brugte i sin Depeche, at Canning, der d. 10. har klaget over, at Garlike venter saa længe, at Rists Beretning naaer hjem forinden³⁾, fik den Opfattelse, at Ønsket om en Hjemsendelse af Rist ikke var bleven fremsat paa en saadan Maade, at Bernstorff maatte give et bestemt Svar i denne Sag uafhængigt af de almindelige Principspørgsmaal, og at Forsøget paa ad denne Vej at lære den danske Regerings Stemning at kende saaledes var mislykkedes⁴⁾. Dette og Garlikes sene Svar

¹⁾ „Une confiance extrême“ har været nødvendig „pour pouvoir tenir dans leur juste valeur les assurances d'amitié et de bonne intelligence qui ont accompagné le mécontentement et les remontrances du moment“.

²⁾ Koncept med J. Bernstorffs Haand af 20. Juni (R. A. England VIII, Korrespondanceakter vedrørende Forhandlingerne med England om den neutrale Skibsfart 1793—1830. Det er Skrivelser til Chr. Bernstorff i Kiel af lignende Art som dem, C. Th. Sørensen har benyttet i sin ovennævnte Afhandling).

³⁾ Nr. 8.   ⁴⁾ Se Canning til Garlike 14. Juli Nr. 10. Garlike forsvarer sig senere (Depeche Nr. 92, 27. Juli); han har for-

har utvivlsomt forberedt den ministerielle Vrede, der snart uden Spor af Grund skulde udgaa over den engelske Gesandt i København, og da dette Forhold spiller en betydelig Rolle under den paafølgende Krise, faar denne forbigaaende Episode sin Betydning til Forstaaelse af Cannings Politik i de afgørende Dage. Med sin Skrivelse af 14. Juli¹⁾ lader han Sagen falde, og hans Harme var i Øjeblikket mindre rettet mod den danske Regering end mod dens Chargé d'Affaires og hans egen Gesandt²⁾. Men alt imens havde Sagerne udviklet sig saaledes paa Krigsskuepladsen, at Canning fandt de kraftigste Midler nødvendige; som vi straks skal se, kom de første Meddelelser imidlertid fra anden Side, end man hidtil har ment.

De afgørende Dage.

Den storpolitiske Stilling havde ikke udviklet sig til de Allieredes Fordel, siden Canning i Slutningen af Marts

holdt sig, som det var bleven ham paalagt, hvad han ogsaa har. Det fremgaar af J. Bernstorffs Skrivelse til Broderen 14. Aug. (R. A. som ovf.). Han siger, at Rist straks vilde være bleven fjærnet, selv uden at man fandt ham skyldig, hvis det ligefrem var bleven forlangt fra engelsk Side, men paa den Maade, Ønsket blev fremsat, vilde det faa Udseende af, at Rist havde Uret. ¹⁾ Nr. 10. ²⁾ Nogen

Indflydelse paa Cannings Opfattelse af den danske Politik har Begivenheden derfor næppe haft, saaledes som Holland Rose mener i „Transactions of the Royal Historical Society“, New Series XX, 66—67; han synes kun at kende Sagen fra Cannings afsluttende Bemærkninger i Depechen af 14. Juli og henlægger derfor Sammenstødet til dette Tidspunkt, hvorved det gaar ind som et nyt dramatisk Moment i selve Krisen. Der hører det jo imidlertid ikke hjemme, og Canning skelnede, som vi saa, skarpt mellem den danske Regerings og Rists Stilling; indirekte har det derimod vel nok betydet en Del, at Canning i disse vanskelige Dage var utilfreds baade med den danske Repræsentant i London og den engelske i København.

overtog Ledelsen. Vinteren skred, og Napoléons Hær kom mere og mere til Kræfter. Selv om man i England for saa vidt maatte glæde sig over, at Rusland og Preussen ved Konventionen i Bartenstein af 26. April sluttede sig nøjere sammen, havde denne Aftale alligevel Bestemmelser, der maatte forekomme en engelsk-hannoveransk Udenrigsminister meget betænkelige. Den Førerstilling, Art. V vilde give Preussen i Nordtyskland, maatte blive i højeste Grad farlig for Hannover¹⁾, Canning kunde derfor ikke følge de allierede Magter paa alle Punkter; men samtidig maatte Art. IX styrke, hvad Mistro han kunde nære mod den danske Regering. Det hedder nemlig her, at det skal afgøres, hvilke „Forholds-

¹⁾ Konventionen trykt hos Martens i *Recueil de Traités . . . .* conclus par la Russie VI B., 409 ff. Holland Rose siger, at den var Canning „hjørteelig velkommen“ (*Transactions etc.*, S. 61), men Saltykoff, der ledede Udenrigsministeriet i Petersborg, medens Budberg var med Kejseren ved Hæren, skriver 13. Juni, at den hannoveranske Gesandt Bremer har været hos ham og sagt, at der var Forfærdelse i London over den Førerstilling, Preussen vilde faa; man vilde „aldrig finde sig i en saadan Ordning“ („Sbornik Emperatorskawo Russkawo Estorétschæskawo Obschtschestwa“ (c: Det kejserlig russiske historiske Selskabs Samlinger — paa kgl. Bibl. som „Documents relatifs à l'Histoire de Russie“) 89. B., S. 8). Den russiske Gesandt Alopæus indberetter fra London 17. Maj, at Canning har sammenlignet den Stilling, Preussen vil faa, med Napoléons Herredømme i Rhinforbundet (Martens l. c. 408). Holland Rose mener ogsaa, at England tiltraadte Konventionen (*Life of Napoleon II* 116. jfr. E. M. Lloyd i *Camb. Mod. Hist.* IX 289, Alison l. c. VI 97 og Garden: *Histoire des Traités de Paix* X B., 410—13). Jeg maa bekende, at jeg ikke véd, naar det er sket, men deler her Skæbne med saa ansete Forfattere som Martens l. c. 408 og 418, Vandal I 55 og Sorel VII 162—63. Der henvises til en Konvention af 27. Juni, men dette er en almindelig Subsidietraktat, hvis hemmelige Artikler er ganske almindelig holdte, og Bartensteinaftalen omtales ikke med et Ord (se Garden l. c. X 410—13).

regler man kan gribe til for ogsaa at bevæge det danske Hof til at tiltræde den foreliggende Konventions Bestemmelser¹. Det er tydeligt, at de to Østmagter mente, at det vilde blive nødvendigt at anvende Tvang for at faa Danmark med. Den anden neutrale Magt, Østrig, fortsatte sin tvetydige Mæglingspolitik, der i Øjeblikket kom Napoléon til Gode, fordi han herved vandt Tid; han gik derfor ogsaa i Principet gladelig med til Tanken om en Kongres, der først skulde holdes i København, senere i Prag, medens de Allierede forlangte først at faa Forhandlingsgrundlaget at vide¹). Under alt dette knyttede den franske Kejser nye Forbindelser, der endogsaa naaede til Persien, i den aabenbare Hensigt at forberede et Tog mod Indien, Begivenheder, der ikke skulde gøre en engelsk Udenrigsminister mere rolig. Det trak stadig ud med Afsendelsen af det engelske Hjelpekorps, og samtidig blev det mere og mere klart, til hvilken Side Krigslykken smilede. Erobringen af Danzig pegede frem mod den Afgørelse, der 14. Juni faldt paa Sletterne ved Friedland. Med forbavsende Hurtighed kom saa Omslaget i Kejser Alexanders Politik. 21. Juni blev der sluttet Vaabenhvile, den 25. fandt det første Møde mellem de to Monarker Sted, og 7. Juli var Freden i Tilsit sluttet.

Det er jo grumme let at konstatere disse Data; betydelig vanskeligere er det at afgøre, naar Efterretningerne herom naaede England, ad hvad Vej de kom, og

---

¹) Naar Blome indberetter fra Petersborg, at man i Bartenstein ønskede Sammenkaldelsen af en Kongres (se Holm II 188²), maa det vistnok være en Misforstaaelse. Her var det den hurtige Aktion, man tilstræbte. Kongrestanken var Østrigs og (paa Skrømt) Napoléons.

hvilken Betydning disse og andre Meddelelser fik for den Politik, Canning slog ind paa overfor Danmark. Det interessante er navnlig at se, hvilke Efterretninger der vejede mest ved den Bestemmelse, han tog, og hvor tidlig den blev taget.

I Følge Rists Depecher indløb den første Efterretning om Slaget ved Friedland Tirsdag den 7. Juli¹⁾. Han henviser til „Times“ som Kilde, det er ikke helt rigtigt. Allerede 30. Juni omtales Slaget i Bladet, men en udførlig Fremstilling synes ganske vist først at have foreligget den 7. Juli²⁾. Depechen er skreven 10. Juli, og det tilføjes, at „hverken Regeringen eller nogen af de allierede Ministre hidtil har modtaget nogen direkte Beretning herom“. Der maa aabenbart lægges Eftertryk paa „direkte“; thi samme Dag ankom en Depeche³⁾ fra den engelske Resident i Hamburg Edw. Thornton, der efter den franske Besættelse havde taget Ophold paa dansk Grund i Altona; under 30. Juni oversender han et Brev, han for to Timer siden har modtaget fra Berlin

¹⁾ Depeche af 10. Juli, Nr. 57.

²⁾ „Times“ findes paa vore offentlige Bibliotheker kun fra 1825. Oplysningerne ovenfor har jeg faaet fra Brit. Museum. — I sine Erindringer siger Rist, at den første Beretning om Friedland-Slaget naaede London 29. Juni; den 7. Juli kendte man Vaabenhvilen, og endelig den 10. kom der over Tønningen Depecher fra Hutchinson, daterede Memel 24. Juni, hvori der først tales om de hemmelige Artikler (I 423—24). Ikke engang den første Oplysning er rigtig (29. for 30. Juni), og heller ikke de andre kan holde Stik. Der er her en mærkelig Overensstemmelse mellem Fremstillingen hos Rist og Ræder (I. c. I, 32—33) ogsaa i Ordvalg, saa Sagen forklares ikke ved, at de har bygget paa en fælles dansk Tradition. Har Rist kendt Ræders Værk? eller er der en fælles Kilde? Holm har allerede set, at Ræders Oplysninger ikke kan være rigtige (I. c. 211¹⁾).

³⁾ For. Of. Hamburg 38, Depeche Nr. 62 af 30. Juni 1807.

(dateret 28. Juni), i hvilket det meddeles, at der den 22. Juni¹⁾ er bleven sluttet en Vaabenhvile, og at Kejserne agter at udnævne Befuldmægtigede, der skal „arbejde paa den store Opgave at tilvejebringe Fred“. Dette er den første Efterretning om den begyndende Tilnærmelse mellem Frankrig og Rusland, jeg har kunnet finde i det engelske Arkiv. Det maatte lyde ret foruroligende. Efter et afgørende russisk Nederlag var der nu Vaabenhvile, under hvilken der skulde indledes Fredsforhandlinger. Det syntes at bære hen mod en Stilling som den i 1801 før Kejser Pauls Mord, da en Tilnærmelse mellem Rusland og Frankrig var umiddelbart forestaaende. Dengang havde England straks vendt sig imod Danmark. Allerede ved de Efterretninger, Canning modtog om Begivenhederne i Øst-Preussen, maatte hans Opmærksomhed rettes mod vort Fædreland, men samtidig fik han andre Meddelelser, der mere direkte vendte hans Blik til den Side og ledte ham til at tro, at den øjeblikkelige Fare truede der.

Maaske endnu tidligere end Thorntons Depeche havde han nemlig modtaget et Privatbrev fra Lord Pembroke, der den 29. Maj var kommen til København paa Vejen til Wien, hvor han skulde overtage Gesandtskabet²⁾; han skriver for at fortælle Canning, at Udrustningen af den danske Flaade var vidt fremskreden, og at dens Styrke daglig voksede³⁾. Vi har tidligere set, hvilken Betydning Garlike tillagde en mulig Udrustning af den danske Flaade, og en Tingenes Tilstand, som

¹⁾ Senere retter Thornton det selv til d. 21. Nr. 64, 7. Juli.

²⁾ Garlike's Depeche Nr. 58 af 29. Maj.

³⁾ Brevet findes ikke i Pub. Rec. Of. (jfr. Transactions etc. I. c. S. 66). Vi kender det kun fra Cannings Omtale i Skrivelse til Garlike af 10. Juli (se herom ndf.).

den Lord Pembroke skildrede, maatte derfor forekomme den engelske Udenrigsminister højst foruroligende. Og Indtrykket heraf maatte yderligere forværres, fordi en Depeche fra Thornton af 1. Juli ankom samtidig med den ovenomtalte af 30. Juni, og heri berettedes der om et nært forestaaende Krav fra den franske „Minister“ i København om Tilladelse til en Besættelse af Hertugdømmerne og Lukning af Havnene, i hvert Fald Altonas og Glückstadts. Thornton bemærker dog samtidig, at dette kun er et Udtryk for en almindelig Mening, der er ved at trænge igennem, og at de private Oplysninger, han har faaet, stammer fra Folk, hvis Hensigter ganske sikkert er de bedste, men om hvis Velunderrettethed og „Nervestyrke“ han har sine Tvivl. Det, der har faaet ham til at skrive derom, er, at han „fra en fuldt autentisk Kilde“ har faaet Oplysninger om, at „der omtrent for en Maaned siden blev sendt Ekspresordre fra Bonapartes Hovedkvarter til den franske Minister i København“, og at M. Bourienne [den franske Resident i Hamburg] har givet Antydninger om deres Indhold, der gaar i samme Retning som det ovenanførte¹⁾. I hvert Fald, fortsætter Thornton, maa den engelske Regering forberede sig paa noget saadant og følgelig overveje Forholdsregler, hvorved man kan „sikre sig Fodfæste i Resten af de danske Besiddelser og gennem disse en Forbindelse med Europas Fastland“²⁾. Han tilraader Troppesendinger

¹⁾ „But I have been informed from a perfectly authentic Source that about a month ago some pressing Orders were sent to the French Minister at Copenhagen from Bonaparte's Headquarters, and Insinuations relative to their contents, similar to those above-mentioned, were thrown out by M. Bourienne“.

²⁾ „To secure a Footing upon the Rest of the Danish Dominions and a connection through them with the Continent of Europe“.

til Stralsund og Samvirken med Sverig, „der vil gøre de danske Øer og Østersøens nordlige Kongerige aldeles usaarlige for et fransk Angreb“¹⁾).

Det kunde jo se farligt nok ud altsammen. Fredsforhandlinger mellem Fastlandsmagterne, Krav om Besættelse af Holsten og samtidig Udrustning af den danske Flaade naturligvis for at møde et engelsk Angreb, naar man havde givet efter for Frankrigs Krav. — Altsammen i Orden, hvis Efterretningerne var at stole paa! Vi véd jo nu, at de enten var storpolitiske Spekulationer eller ganske grebne ud af Luften, og allerede dengang gengav Thornton jo sine Oplysninger med alt muligt Forbehold; skønt han mener at være sikker paa, at Kravet er stillet, hvad det jo forøvrigt ikke var, siger han intet om den danske Regerings Svar; i en senere Depeche²⁾ understreger han netop dette Forhold og udtaler, at de franske Agenter utvivlsomt bidrage til at forhøje Uroen, selv om den ikke ligefrem skyldes dem. Meddelelsen om Flaadeudrustningen stammede, som man vil se, fra en Diplomat, der for en Maaned siden havde forladt København, medens den velunderrettede engelske Gesandt paa Stedet, der jo altid havde holdt et vaagent Øje med den danske Flaade, var forbleven taus³⁾).

Foreløbig valgte Canning den rigtige Vej at søge nærmere Oplysninger fra København, men den Form, hvori han krævede dem af Garlike, viser, at han skæn-

¹⁾ „Render the Danish Islands and the Northern Kingdom of the Baltic absolutely invulnerable to attack of the French“.

²⁾ Depeche Nr. 64 af 4. Juli, modtaget d. 11.

³⁾ Canning klagede over (Skrivelse Nr. 8 af 10. Juli, jfr. det følgende), at han manglede Efterretninger fra København. Lord Pembroke havde været der i Begyndelsen af Juni — siden da var der indløbet 7 Depecher, Nr. 62—68!

kede Lord Pembrokes Brev sin fulde Tiltro; hans Skrivelse d. 10. Juli blev derfor en skarp Reprimande til Gesandten ved det danske Hof. Som vi har set, var Canning allerede utilfreds med, at han endnu ikke havde hørt noget i Sagen med Rist — Garlikes Depeche herom ankom først samme Dag og aabenbart senere; dette klages der først over, saa henvises der til de Rygter, Thornton har indberettet, og Nødvendigheden af, at Udenrigsministeriet blev holdt underrettet om „den virkelige Tingenes Tilstand i København“ ¹⁾, og endelig refereres Lord Pembrokes Brev, i hvilken Anledning det paalægges Garlike „uopholdelig at skaffe sig enhver tænkelig Oplysning“ desangaaende og sende den „paa den sikreste og hurtigste Maade“ ²⁾.

I de følgende Dage har Planen om at fjerne Garlike og stille Ultimatum til Danmark begyndt at tage fast Form for Canning. Det var ganske talt for døde Øren, naar den østrigske Gesandt Grev Starhemberg d. 11. Juli atter fremsatte Forslag om Mægling ³⁾. I den første Del af Planen bestyrkedes han ved de Depecher fra København, der, som sagt, indløb den 10., af hvilke Canning fik det Indtryk, at Garlike ikke havde forholdt sig, som det var bleven ham paalagt i Spørgsmaalet om Rists Note ⁴⁾; ved Valget af den Fremgangsmaade, han besluttede sig til overfor Danmark, medvirkede vel ogsaa de Efterretninger, der i de følgende Dage indløb om Begivenhederne i Tilsit. Det er atter over Hamburg, de først naaer frem. Den 12. Juli ankom en Depeche fra Thornton ⁵⁾

¹⁾ Skrivelse Nr. 8.

²⁾ Skrivelse Nr. 9, mærket „In Cypher to the End“.

³⁾ Coquelle I. c. 166.

⁴⁾ Garlike til Canning Nr. 69—71 af 27. Juni. Canning til Garlike Nr. 10 af 14. Juli, jfr. ovf.

⁵⁾ Dateret 5. Juli 9 P. M., Nr. 65.

med en vedlagt Afskrift af et Brev fra Czaren til Arveprinsen af Mecklenburg-Schwerin, som en russisk Kurer havde overbragt. Thornton slutter heraf, at man allerede maa være naaet til et Grundlag for Freden, og efter at der først er givet en meget farvet Fremstilling af Forhandlingerne om Vaabenhvilen — Napoléon skal formelig have tigget og tryglet om den — og om det personlige Møde, fortsættes der: „Det sidstnævnte [Møde] foregik virkelig første Gang midt i Niemen og senere i Tilsit, hvorhen Kejseren kom ledsaget af sine Officerer og sit første Garderegiment. — To Dage efter dette Møde havde Kongen af Preussen ogsaa et Møde med Bonaparte, og (efter Kurers Forklaring) var de to Fyrster sammen med Bonaparte i Tilsit, da han blev afsendt¹⁾).

Det hjalp under disse Forhold ikke noget, at der samtidig fra Garlike — 12. Juli — indløb Beretning²⁾ om, hvor uhindret den engelske Transportflaade var sejlet gennem Sundet³⁾. Det var nemlig kun Talemaader, naar Cannings Repræsentant, Fitz Harris, i den Anledning overfor Rist udtalte sin Tilfredshed med den anerkendel-

¹⁾ Holland Rose mener, at den første Meddelelse om Mødet i Tilsit naaede London 16. Juli over København (Transactions etc. S. 64, jfr. Eng. Hist. Rev. 1901, S. 713—15); som man vil se, kom Thorntons Efterretninger hurtigere og nøjagtigere. Skønt Forfatteren er opmærksom paa, at det er en Beretning fra Altona, der ligger til Grund for Cannings Skrivelse af 10. Juli (Transactions etc. 67—68), synes han ikke at have undersøgt Depecherne fra Hamburg. — Det urigtige i at sætte den 16. som Tidspunktet for den første Efterretning ses allerede, naar man kender Prof. Holms saa tidt nævnte Værk. I en Samtale den 14. om Morgenens omtaler Understatssekretæren Fitz Harris Kejsermøderne til Rist (Holm l. c. II 190, se Rists Depeche Nr. 58 af 14. Juli).

²⁾ Depeche Nr. 72 af 3. Juli.

³⁾ Tilhørte den Flaadeafdeling, der 15. Juli blev sat under Sir S. Hood's Befaling (Transactions etc. 69).

sesværdige Maade, hvorpaa det danske Hof holdt fast ved sine Principper, og fremstillede Flaadeforøgelser som nødvendiggjort ved Ønsket om at holde et vaagent Øje med de tidligere Forbundsfæller, og da den danske Chargé d'Affaires gjorde opmærksom paa de Vanskeligheder, det kunde berede Regeringen i København, forsikrede den engelske Understatssekretær, at man vilde tage alle mulige Hensyn overfor Danmark. Rist sluttede saa med at udtale et Ønske om, at „man ikke her for hurtigt i noget som helst Tilfælde vil lade sig forlede til overilede Forholdsregler af nogen Art, der med denne Tingenes Tilstand kan gøre ubodelig Skade“¹⁾. Det er de rette Ord i rette Tid: ingen overilede Skridt! Men det var en Betragtning, den engelske Regering i Øjeblikket var ganske utilgængelig for, man var naaet til det Punkt, hvor der ikke mere blev taget mod Fornuft.

Ellers vilde de Depecher, der den 16. indløb fra Garlike, utvivlsomt have gjort deres Virkning. De er skreven 4. Juli, inden Canning endnu havde sat sin Re-

¹⁾ Rists Depeche Nr. 58 af 14. Juli, jfr. Holm II 190—91. Fitz Harris' Søn, den tredje Earl Malmesbury, fortæller, at hans Fader har sagt ham, at denne Episode var Grunden til, at han saa hurtig opgav sin Stilling som Understatssekretær (han fungerede kun fra $25/3$ til $19/8$). Han misbilligede ikke den engelske Politik (se Udtalelse af ham selv i „Letters of the 1. Earl of Malmesbury 1745—1820, London, 1870, II 31“), men Sønnen siger, at „han skulde holde den danske Minister i London uvidende om sine Hensigter; men den stakkels Mand havde Mistanke til dem og var i den største Nervøsitet og kom daglig i Udenrigsministeriet. Canning plejede at nægte at modtage ham og overlod ham til min Fader, hvis Pligt det var at skjule, ja, ligefrem benægte vore Planer“ (Memoirs of an Ex-Minister by the 3. Earl of Malmesbury I B. S. 2). Canning anfører som Grund til Fitz Harris' Tilbagetræden, at Arbejdet som Understatssekretær var uforeneligt med Sæde i Underhuset (Bagot I 242).

primande om manglende Opmærksomhed for Flaadeudrustningerne op, saa Garlike kunde følgelig ikke direkte svare paa denne, men hans fuldstændige Taushed om hele Sagen var i sig selv talende, da det samtidig viste sig, at han havde handlet særdeles ekspedit, da det drejede sig om de Rygter, Thornton havde indberettet. Han klager først over, at han ikke har faaet nogen Meddelelse om de Bestemmelser angaaende Skibsfarten, den engelske Konsul i Tønningen har indladt sig paa¹⁾, men saa snart han fra Thornton havde faaet Efterretning om de Rygter, der verserede i Altona, at den franske Gesandt M. Didelot skulde have indgivet en Note, var han uopholdelig gaaet til J. Bernstorff for at faa at vide, om det havde noget som helst paa sig, og hans Svar paa Garlikes Spørgsmaal, der var stillet i „højtidelig og officiel“ Form, gik ud paa, at en saadan Antagelse ikke havde det fjærneste Grundlag, og at der intet som helst var passeret mellem den franske og danske Regering. Da Garlike hentydede til, at Bernstorff tidligere havde omtalt en Samtale, han havde haft med Didelot, vilde den danske Minister ikke udtale sig officielt om denne, men rent personligt meddelte han Garlike, at Didelot blot havde givet ham nogle Meddelelser om Begivenheder paa Krigsskuepladsen, og han havde derpaa sluttet med at sige, at man ikke vilde laane Øre til et saadant Forslag, hvis det blev fremsat, at Frankrig sikkert vilde holde en saadan Plan hemmelig, hvis det havde fattet den, men at Udførelsen af den vilde betyde Krig med Danmark²⁾.

¹⁾ Se herom Holm II 189.

²⁾ Da Garlike har erfaret fra Thornton, at „he has reason to think that a Note has been lately delivered by M. Didelot to the Danish Government relative to a demand of the Occupa-

Det var en klar Gengivelse af, hvad den danske Regering altid havde sagt, og efter at have refereret det loyalt, fortsætter Garlike som sædvanlig med sine Be-

tion of Altona by France as a Depot of English Merchandize“, er han gaaet til Bernstorff „to learn explicitly whether an application of this sort or any communication on the subject of Holstein has taken place between the Danish and the French Governments, and I have the honor to inform you from Count Bernstorff in answer to my question to that effect, solemnly and officially made that there is not the smallest foundation for the supposition, and that nothing whatever has passed between them on the subject —.

On my alluding to a former declaration that He had acquainted me with the only occasion on which the French minister had conferred with him on publick business, Count Bernstorff added „je ne me croirais pas appelé dans aucun moment à vous dire cela officiellement, mais en mon particulier je vous assurerai aujourd'hui, que M. Didelot n'a rien eu à transiger avec moi. Il m'a donné des nouvelles de l'Armée, comme hier il m'a fait part de celle de l'armistice; il ne s'est rien passé entre les deux Gouvernements de la nature que vous appréhendez.“

Count Bernstorff then went on to say that such a proposition, as I had stated, would not be listened to; that if France had projected the measure, She would probably not divulge the intention and that its execution would be war against Denmark which the Government would repel.“

Jeg har aftrykt denne Del af Depechen in extenso, fordi Holland Rose har misforstaaet den. Han mener nemlig, at det Svar, der citeres paa Fransk, gælder hele Garlikes Spørgsmaal, og at det altsaa kun var „en mon particulier“, at Bernstorff benægtede den fremsatte Paastand, hvad den engelske Forfatter betegner som „utilfredsstillende“ (Transactions etc. 68). Garlikes Maade at udtrykke det paa kunde maaske have været klarere, men det er tydeligt, at han vil gøre en Forskel mellem det Svar, Bernstorff gav paa hans mere almindelige Spørgsmaal, og det særlige om en bestemt Samtale mellem ham og Didelot; kun om den sidste er det, han ikke vil udtale sig officielt. Garlike opfatter det aabenbart ikke som mere utilfredsstillende end andre Svar, han hidtil har faaet, og al Tvivl i den Retning maa svinde, naar man ser følgende Citat fra hans Depeche Nr. 93 af 28. Juli: „— it is impossible

kymringer. De sidste Krigsbegivenheder maa genoplive alle de bange Anelser, man fra Tid til anden kan have næret, og de fjærnes ikke ved Grev Bernstorffs Forsikringer; „thi et fransk Angreb er ikke betinget af en

---

to obtain more clear and positive assurances, than I have, that France has made neither demand nor overture, nor insinuation on the subject of Holstein“. Der bemærkes intet om, at J. Bernstorffs Udtalelser før har været anderledes, og som vi senere skal se, synes Canning heller ikke at have opfattet Svaret som utilfredsstillende.

I E. H. R. 1901, S. 715—16, har Holland Rose fremsat en lignende Opfattelse af Depechen som i „Transactions“ etc., men intet i selve denne kan støtte hans Paastand om, at Garlike „øjensynlig tog Bernstorffs Benægtelser for en diplomatisk List“. Naar Garlike, som vi skal se om et Øjeblik, samtidig saa mørkt paa, hvad Fremtiden vilde bringe, saa kan tilsvarende Udtalelser findes i hans Depecher efter de mest fyldestgørende danske Erklæringer. Holland Rose begrundet sidstnævnte Sted sin Opfattelse lidt fyldigere og siger: „Vi véd nu fra Napoléons Korrespondance, at han havde lagt Tryk paa [Danmark] for at faa det til at erklære Østersøen for mare clausum“. Jeg har udhævet „havde“, for Garlikes Depeche er dateret 4. Juli, og Holland Rose henviser til et Brev i Correspondance fra 3. August!! Naar man tager det saaledes med Tidsfølgen (smlgn. hans Afhandling i E. H. R. 1896, S. 83) under en Krise, hvor, som Prof. Holm rigtig har bemærket (l. c. II 198 ff), den hurtige Udvikling fra Dag til Dag er det ejendommelige, kan man faa alt til at passe. Det afgørende er jo netop, at den franske Pression først begyndte i August (se herom Holm II 201), ellers vilde alt have udviklet sig anderledes, og Danmark sandsynligvis være kommen paa den rigtige Side.

I Sammenligning med dette er det kun en ringe Ting, naar Holland Rose tillægger Garlike den Mening, altsammen i Depechen af 4. Juli, at Napoléons Troppesamling ved Elben ogsaa kan true Svenskerne og Lord Cathcart ved Stralsund. Før den 8. var overhovedet ingen af det engelske Korps ankommen til Rügen, og Lord Cathcart kom endnu senere (N. L. Beamish: History of the Kings German Legion I 105—06)! — Alt dette har Holland Rose samlet paa 15 Linjer (E. H. R. 715—16). Det er næsten en Rekord!

Meddelelse til det danske Ministerium“ — hvad den danske Minister, som man vil se, ogsaa havde sagt — Faren er der stadig, og man kan ikke sikre sig nok imod den, men han troer ikke, at den danske Regering har nogen Viden om de franske Planer, uden hvad deres egen Skarpsindighed kan sige dem.

Samtidig oversendte Garlike forskellige Depecher fra Memel¹⁾, men ud over forskellige Enkeltheder indeholde de intet andet, end hvad man allerede havde faaet Efterretning om over Hamburg²⁾, og Depecherne fra København indeholdt jo et kategorisk Dementi af det, Thornton alene havde lagt Vægt paa, Rygtet om Henstillinger fra den franske Gesandt i København, og det fremgaar jo klart af Slutningen af Garlikes Depeche, at Dementiet tog han for gode Varer. Hvis den Post, der indløb den 16., skulde gøre nogen Virkning, maatte den derfor absolut være af beroligende Art³⁾. Men man var éngang kommen i Affekt i Ministeriet, denne Stemning havde bredt sig til Byen, saa Rist siger, at han har maattet anvende alle sine Bekendtskaber i City for at berolige Handelsverdenen⁴⁾, og Garlikes Depecher tav jo stadig om Flaadeudrustningerne, og paa disse synes Canning at

¹⁾ Aftrykt E. H. R. 1901, S. 714—15.

²⁾ Thornton, der har

set dem, siger det samme Nr. 66 af 8. Juli.

³⁾ Modsat

Holland Rose, der taler om „det dybe Indtryk“ Depecherne, der ankom den 16., maa have gjort (Transactions etc. 65 og E. H. R. 1901, 715—16); det forklares dels ved, at han har misforstaaet Garlikes Depeche, dels ved, at han troer, at Canning her for første Gang hørte om Begivenhederne i Tilsit. I et Privatlæve, som Fitz Harris samme Dag modtog fra Thornton, kommer denne ogsaa med mere beroligende Betragtninger angaaende Faren for Besættelsen af Holsten (For. Of. Hamburgh 38, uden Nummer).

⁴⁾ Depeche Nr. 59

af 17. Juli.

have troet som paa Bibelen; maaske er det, fordi Garlike ogsaa denne Gang intet har meldt om disse Udrustninger, at Canning samme Dag, som hans Depecher indløb, definitivt bestemte sig for at erstatte ham med Brooke Taylor og satte den første Instruks op for ham. Dagen efter lod han Fitz Harris sende Bud efter F. J. Jackson¹⁾, der opholdt sig paa Landet i Haselbeach (Northhamptonshire)²⁾, for at benytte ham til den særlige Sendelse til Kiel, og endelig den 18. gav han Garlike Meddelelse om, at da Frere, der var udset til Gesandt ved det preussiske Hof, var bleven forhindret i at rejse — hans Fader var død³⁾ — skulde Garlike begive sig derhen ad interim og introducere Taylor i København, hvor han skulde fungere under Garlikes Fraværelse, en Ordning, der fremstilles som foranlediget ved Garlikes Kendskab til paagældende Hof og som noget ganske

---

¹⁾ Til Oplysning om de følgende Begivenheder yder det Jacksonske Familiearkiv (nu i Pub. Rec. Of. „Lady Jackson's Papers“, smlgn. „Transactions“ etc. 68²⁾) fortrinlige Bidrag. Det er dels samtidige Breve, hvoraf en Række er udgivne i den allerede et Par Gange nævnte „Diaries and Letters of Sir George Jackson“, en yngre Broder til F. J. Jackson, der paa denne Tid opholdt sig i Memel, dels den Beretning, Jackson i Oktober skrev om sin Sendelse. Det omtales gentagende i Brevene, at han skriver paa en saadan Fremstilling; det skal være et Svar til „Moniteuren“ (D. & L. II, 219, 229). Fra 1808 stammer en ufuldendt Beretning (L. J. P. Nr. 56), udarbejdet paa Grund af Offentlighedens Interesse for Sagen, men grumme indholdsløs. — Helt anderledes Værdi har den store Beretning fra Efteraaret 1807, der dog næppe har været beregnet for Offentligheden. Den omfatter godt 90 Folioark, alene den halve Side er beskrevet, men tæt og med en daarlig Haand, kun Arkene er nummererede, og Tallene dækkes af en senere Hæftning. Nærmere Henvisninger er derfor umulige.

²⁾ Se Brev til Broderen af 18. Juli D. & L. II, 187, jfr. Edinburgh Review, April 1906, 356. ³⁾ Rists Depeche Nr. 59.

foreløbigt og kortvarigt. Samme Dag kom saa ogsaa Ordrene til de omfattende Flaadeudrustninger¹⁾.

Den første Instruks for Taylor er ikke videre interessant. Den viser blot, at Canning ønsker at faa Garlike fjærnet, selv om det skal have Udseende af, at Forandringen alene er foranlediget ved Frere's Forfald. Hvis man i København spørger om Flaadesendelsen, skal Taylor henvise til Stillingen i Østersøen og Hensynet til Sverige, og gør man Bemærkninger om, at den synes større end nødvendig, skal han svare med Paavisning af, at man jo ogsaa udruster den danske Flaade. Den engelske Regering var rede til at tro paa Forsikringerne om, at en fransk Besættelse af Holsten vilde blive opfattet som en fjendtlig Handling²⁾, men Nærværelsen af en engelsk Flaade kunde kun støtte en saadan Politik, og for Danmarks egen Skyld maatte den være stærkere end den danske. Under den nuværende Stilling i Verden maa dets Sikkerhed alene søges i Ligevægten mellem Farerne fra begge Sider³⁾. Det sidste er jo en Tankegang, Garlike ogsaa havde været inde paa, men om Fordelelene derved vilde være saa absolut indlysende for den danske Regering, er vel nok et Spørgsmaal. Den egentlige Mening var, som sagt, at fjærne Garlike, hvad Jackson ogsaa direkte udtaler i sin Beretning, og i sit Brev til Broderen af 18. Juli udtrykker han klart Meningen med Taylors Sendelse ved at sige, at han skal indlede Slaget, medens Jackson selv danner Hovedstyrken⁴⁾. Det hele

¹⁾ Transactions etc. l. c., 69—70.

²⁾ Det synes heraf at fremgaa, at Canning har haft den rette Forstaaelse af Garlikes Depeche af 4. Juli.

³⁾ Jfr. Transactions etc., 65, og

E. H. R. 1901, S. 716—17.

⁴⁾ „He is the skirmishing party, I shall form the main corps de bataille“ (D. & L. II, 187).

staar i Forbindelse med, at Canning nok var klar over Maalet for sin danske Politik, men endnu ikke var helt sikker paa, hvad Vej han helst skulde vælge for at naa det. I hvert Fald var dette, som vi straks skal se, Stillingen to Dage senere¹⁾.

Naar Canning valgte Jackson til den særlige Sendelse til Kiel, var Grunden efter dennes egen Mening et Brev, han havde skrevet til Lord Malmesbury, om Forholdet til Danmark²⁾. Vi kender ikke dette, men i de samme Dage har han udtalt sig til Broderen om Spørgsmaalet, og hans Opfattelse er, at Englænderne med alle Midler maa hævde „de Rettigheder, som Danskerne er tilbøjelige til at bekæmpe“, men forøvrigt mener han, at „den Synsmaade, der tillægges den danske Regering, ikke er rigtig, og at den næppe vil gaa Frankrigs Ærinde“³⁾. Det var en nøgtern Opfattelse og noget forskellig fra, hvad der var godt Latin i de højeste Kredse, men under en Forhandling, hvis endelige Maal jo alligevel var Alliance med Danmark, selv om de Betingelser, man stillede, var ufravigelige, vilde en Diplomat med maadeholden Opfattelse, og om hvem man samtidig vidste, at han uvægerlig vilde følge den Parole, der blev givet ham, jo være den rette Mand. Hvorom alting er, Kl. 1 om

¹⁾ I 1901 tillagde Holland Rose Taylors første Instruks stor Betydning som direkte foranlediget ved de Meldinger, der indløb d. 16., og som et Udtryk for Cannings Plan paa sit første Trin, hvor en Elaademonstration endnu ansaaes for tilstrækkelig (E. H. R. 1901, S. 717). Instruksen viser intet om dette; lige til ind i August blev Taylor holdt i Uvidenhed om, hvad det hele gik ud paa, først da fik han Instrukserne for Jackson, Cathcart og Gambier oversendt. I Transactions etc., 71, har Holland Rose selv set, hvordan det forholdt sig med Taylors første Instruks.

²⁾ D. & L. II, 187.

³⁾ D. & L. II, 186—87.

Morgenen den 18. Juli blev Jackson vækket af det Bud, der var sendt fra London om Eftermiddagen, og Kl. 1 Middag ankom han til Downing Street.

Man var her naaet til Beslutningen om at bemægtige sig den danske Flaade, men Maaden, paa hvilken det skulde ske, var stadig Genstand for Forhandling mellem Canning, Lord Malmesbury, hans stadige Raadgiver, og dennes Søn Understatssekretæren Fitz Harris. I Øjeblikket stod det paa, at Taylor skulde rejse endnu samme Aften og Jackson om et Par Dage, men da han senere paa Dagen (Kl. 5) skrev Slutningen af sit Brev til Broderen efter en Samtale med Canning, skal det opsættes foreløbigt, og Sagen holdes hemmelig¹⁾.

Imidlertid kan det ikke have varet længe, inden man naaede til den afgørende Beslutning, hvis den ikke allerede er taget den 18. Jackson skriver i sin Beretning, at han kort efter sin Ankomst til Byen fik det første Udkast til sine Instrukser, og i en anden Forbindelse udtaler han sig saaledes, at man næsten maa tro, at de forelaa, da han indtraf Kl. 1²⁾, og hermed er Tidspunktet for den definitive Afgørelse nogenlunde konstateret, thi vi har samtidig Jacksons egne Ord for, at de Udkast, han her fik udleveret, kun paa et uvæsentligt Punkt var forskellige fra de Aktstykker, der fik deres endelige Datering den 29. Juli. Selv om Aktionens Begyndelse blev udsat, var man allerede den 18. eller umiddelbart der-

¹⁾ Brev til Broderen, skrevet i Cannings Værelse i Downing Street, første Afsnit Kl. 3, en senere Del Kl. 5 (D. & L. II, 187—88).

²⁾ Ved sin Omtale af Canning og hans Raadgiveres Forhandling siger Jackson nemlig i Beretningen, at han ved en flygtig Undersøgelse af Instrukserne saa, at „Hensigten med det var at komme i Besiddelse af den danske Flaade“.

efter klar over, hvordan den skulde foregaa. Det er ganske karakteristisk, at Castlereagh senere i Parlamentet angav den 19. Juli som den Dag, Bestemmelsen var taget¹.

Hvad var Grundlaget for Cannings Beslutning?

Naar Tidspunktet for den Afgørelse, Canning kom til, altsaa maa henlægges til Dagene omkring den 18. Juli, er det givet, paa hvilket Grundlag den blev truffen. Det er de Meddelelser, der var modtaget fra forskellig Side i Løbet af den sidste halve Snes Dage, og i denne Forbindelse er det højst interessant at følge Jacksons Redegørelse for dette Spørgsmaal, som han ret udførligt har beskæftiget sig med i sin Beretning.

Han siger her, at det hele grundedes paa den Efterretning, der ad forskellige Veje var overbragt om, „at det var Bonapartes Hensigt at sætte sig i Besiddelse af Slesvig og Holsten“ og „derfra at skride til at bemægtige sig den danske Flaade“. „Denne Efterretning var og er Grundlaget for hele Foretagendet, og ud fra den maa vore Forholdsregler retfærdiggøres eller fordømmes i Menneskehedens og den britiske Offentligheds Øjne“²).

¹) 28. Jan. 1808, Hansard X, 169, smlgn. Transactions etc., S. 70. Senere søgte Castlereagh at bortforklare sine Udtalelser, da Oppositionen fandt, at de Efterretninger fra Tilsit, man stadig henviste til som Anledningen, da maatte være kommen noget tidligt. Det er denne senere Udtalelse, Holm har henholdt sig til (II, 214, Noten), medens Betydningen af den første synes at have undgaaet hans Opmærksomhed. Den ligger derimod vist bagved Wilsons Fremstilling i Camb. Mod. Hist. IX, 236.

²) „The Information transmitted thro' various Channels „that it was Bonapartes intention to take possession of Sleswig & Holstein“ and of „proceeding from thence to the Seizure of the Danish Navy“ — this Information was and still is the Groundwork of the whole Proceeding — by it

Og Jackson fortsætter meget forstandigt med at sige, at han dengang som nu maa rejse det Spørgsmaal: kom Efterretningen fra autoritativ Side?

Han henviser saa, som vi kunde vente, til Thornton og Jarlen af Pembroke. Hvad der derimod overrasker, er en yderligere Paastand om, at Grundlaget ogsaa var det, der skete ved Tilsittraktaterne, „der var kendt gennem Beretning fra de britiske Agenter i Memel, der havde den sikreste Førstehaandsforbindelse til at erfare, hvad der var sket i Tilsit“; thi naar Cannings Afgørelse er truffen ca. d. 18., er noget saadant simpelt hen umuligt. Først lige i disse Dage (den 19.) fik han fra Thornton Meddelelse om, at Freden var undertegnet den 4. Juli, men selv ansaa den engelske Resident langt fra Efterretningen for paalidelig¹⁾, og først den 23. ankom hans Depeche af 15. Juli, hvori det endelig meldes som sikkert, at Freden er sluttet den 8. Juli²⁾. Og vi har tidligere set, at Efterretningerne fra Østpreussen naaede Canning langt hurtigere og for den Sags Skyld ogsaa nøjagtigere over Altona end over Memel³⁾. Meddelelser om Fredsslutningen ad denne Vej kunde endnu ikke foreligge den 18.—19. Juli i London, og denne Passus i

must our operations be justified or reprobated in the Estimation of Mankind & of the British Publick“, jfr. Edbg. Rev. I. c., 356.

¹⁾ Depeche Nr. 66 [skal være 67], dateret Altona 11. Juli. Holland Rose mener, ukendt som han er med Indberetningerne fra Thornton, at Canning ingen nye Efterretninger fik mellem den 16. og 19. Juli (Transactions 70). ²⁾ Naar Holland Rose mener, at Canning først 8. August fik Kendskab til Traktatens Indhold gennem en fransk Avis (Transactions 71), saa er det ikke rigtigt; 31. Juli modtog han en Afskrift, som Thornton havde oversendt den 25. (Depeche Nr. 72).

³⁾ Se ovf. om Meddelelserne angaaende Vaabenhvilen og Kejsermøderne.

Jacksons Beretning har aabenbart Henblik paa senere Efterretninger; thi at Canning den 18. Juli havde en ganske anden Opfattelse af sin Viden om Begivenhederne i Tilsit, kan vi heldigvis bevise.

I sin ovenomtalte Skrivelse af nævnte Dato til Garlike, i hvilken han faaer Meddelelse om sin forestaaende Sendelse til det preussiske Hof, udtaler Canning, at han ikke kan give ham nogen Instruktion paa Grund af „den Uvished, der stadig hersker angaaende Udfaldet af de Forhandlinger, der vides at have fundet Sted“ mellem Alexander og Napoléon. Lad nu være, at Canning ikke vilde udtale sig om saa delikate Spørgsmaal til en Gesandt, der havde vakt hans højeste Mishag, men Jacksons Brev af samme Dato til Broderen viser, at det ikke er gaaet ham anderledes. Han skriver, at der er Planer om at kalde George Jackson til London, for at han kan bringe den Efterretning „om Tingenes almindelige Tilstand, som de [Regeringen] endnu saa fuldstændig mangler¹⁾, og dette skriver Cannings egentlige Tillidsmand, efter at de har haft en lang Samtale²⁾.

Ser man paa de Vendinger, Jackson bruger, hvor han sammenfatter det, der var „Grundlaget for hele Foretagendet“, er det utvivlsomt Thorntons Meddelelse om det truende Indfald i Holsten, der foresvæver ham. Det er i Virkeligheden ogsaa kun Spørgsmaalet om hans Paa-

¹⁾ D. & L. II, 187—88.

²⁾ Jfr. Edbg. Rev. I. c., 357, og Transactions etc., 71—72. Hvad selve Agenterne i Memel angaar, saa siger en af dem under 10. Juli, George Granville Leveson Gower (Earl Gower): „we know very little yet of the terms“ („Stafford House Letters ed. Lord Gower“ 1891, S. 53), George Jackson kan den 11. kun fremsætte Formodninger (D. & L. II, 167) og 8 Dage efter skulde Canning have haft udtømmende Beretninger herfra!

lidelighed, der drøftes i det følgende; Agenterne i Tilsit og Lord Pembroke nævnes blot, og Jackson mener, at Thornton gav sine Oplysninger paa en „bestemt og tillidvækkende Maade“, saa Jackson, der vidste, at han paa andre Punkter havde gode Forbindelser, ikke fandt det vanskeligt at skænke ham Tiltro¹⁾. Den samme Rolle har Thorntons Depecher aabenbart spillet for Canning. Det fremgaar af den Skrivelse, han d. 5. August sendte Gesandten ved det svenske Hof, Mr. Pierrepont²⁾, sammen med Instrukserne for Jackson. Det paavises her, hvor nødvendigt det er at fremtvinge en bestemt Forklaring fra den danske Regering og gennem en Magt-udfoldelse at modvirke det Indtryk, Frankrigs Trusler vilde fremkalde, og det hedder saa, at de Efterretninger, der hver Dag bringes om, at Frankrig stadig nærmer sig Udførelsen af sine Planer mod Holsten, „vil vise, at man ikke kan gaa anden Vej end den, det er paalagt Jackson at følge. At Frankrigs Besættelse af Holsten uvægerlig enten vilde føre til, at denne Magt fuldstændig kom i Besiddelse af Danmarks øvrige Omraade, eller til at den fik en saadan Indflydelse paa og Magt over det nævnte Hofs Beslutninger, at det i det lange Løb vilde stille den danske Sømagt til Bonapartes Raadighed, er en Paa-stand, der er for klar til ikke at frygtes, selv om man

¹⁾ Forfatteren i Edbg. Rev. tager fejl, naar han mener (l. c. 357), at Jackson nærede Mistro til Thorntons Meddelelser. Jackson afviser først i sin Beretning (der her er ganske særlig uordentlig og utydelig skreven, hvilket forklarer Misforstaaelsen) de Oplysninger, der kom fra andet Hold — den Passus, der citeres anf. Sted, jfr. ndf. — men siger saa, at den Tvivl, der herved opstod, maatte fjærnnes „by the attention due to Mr. Thorntons authority“.

²⁾ For. Of. Sweden 41, Nr. 12.

manglede de talrige og samstemmende Efterretninger, der er modtaget her, til at bestyrke denne Frygt¹⁾.

De „talrige og samstemmende Efterretninger“ havde Jackson jo, naar undtages Thorntons, sine egne Meninger om²⁾, men tydeligt er det, at Thorntons Varsko om en forestaaende Besættelse af Holsten og Nødvendigheden af, at England sikrede sig mod, at det gik de øvrige danske Lande paa samme Maade, ogsaa ligger bagved de citerede Udtalelser af Canning. Hans Skrivelse af 21. Juli til Pierrepont³⁾ tager sit Udgangspunkt fra det samme: Frygten for et Angreb paa Holsten og dets mulige Følger; Udviklingerne er her blot mere kortfattede. Det er ogsaa Hovedpunktet i Instruktionerne for Jackson (dateret 29. Juli, men affattet tidligere, se ndf.)⁴⁾,

¹⁾ But the Intelligence which every day brings of the nearer approach of France to the Execution of her Project in respect to Holstein proves that there was no time to be lost in anticipating the designs of the Enemy, as well as that no satisfaction short of those which Mr. Jackson is instructed to require could suffice to prevent the full accomplishment of those designs at some future opportunity . . . . . That the Occupation of Holstein by France would infallibly lead either to the actual possession by the same Power of the other Territories of Denmark or to the Establishment of such an influence and controul over the Councils of that Court, as would eventually place the Danish Naval force at the disposal of Bonaparte, is a proposition too plain to be apprehended, even if the multiplied and concurrent intelligence which has been received here were wanting to confirm that apprehension.

²⁾ Han skriver i sin Beretning, at der daglig kom Efterretninger, man ikke helt kunde afvise, da de gik ud paa det samme, man allerede vidste fra god Kilde, „they were not perhaps of a nature calculated of themselves to inspire much confidence. In their diffuse Stile and general Expressions I too well recognised the manner of those numberless Retailers of News by which Publick Men and Publick Offices are now more than ever beset“.

³⁾ Skrivelse Nr. 10 l. c.

⁴⁾ E. H. R.

1896, S. 83.

og Tanken genfindes i Skrivelse af 5. August til Leveson Gower i Rusland¹⁾.

Det ejendommelige for denne Skrivelse til Pierrepont er imidlertid, at Lord Pembrokes Brev, der 4 Uger tidligere havde gjort saa stærkt et Indtryk paa Canning, hvis Meddelelser ogsaa spiller en Rolle i Instrukserne for Jackson, nu slet ikke omtales. Sagen var nemlig, at Canning allerede 2. August havde modtaget Meddelelser fra København, der gav hans Tro paa Beretningen om Udrustningen af den danske Flaade et Grundskud²⁾. Det er Faren ved Angreb paa Holsten, der indtager den fremtrædende Plads. Frygten for noget saadant var jo paa ingen Maade grebet ud af Luften, men saa overhængende, som man paa dette Tidspunkt i det engelske Ministerium forestillede sig Faren, var den nu ikke; baade dette og navnlig, hvordan den danske Regerings Holdning under en saadan Eventualitet vilde have været, blev man, som jeg senere skal paavise, gennem Jacksons Sendelse til Kiel mere klar over, og under disse Omstændigheder, da man saa, at det oprindelige Grundlag ikke holdt Stik, fremdroges saa de mystiske Efterretninger om Tilsitforhandlinger som det afgørende, de Efterretninger, der i Cannings Skrivelser fra den første Tid indtager en langt mere beskeden Plads³⁾. De spiller en underordnet

¹⁾ Citeret Edbg. Rev. l. c., 359, jfr. Camb. Mod. Hist. IX, 298—99, jfr. iøvrigt Cannings Tale i Januar 1808, Hansard X, 65.

²⁾ Se i det følgende.

³⁾ En Undtagelse er den anden Instruks for Taylor af 22. Juli (aftrykt i E. H. R. 1901, S. 717), hvor Canning udelukkende henviser til de Efterretninger, han har faaet fra Tilsit om Napoleons Samtale med Alexander allerede den første Dag. At Canning intet som helst kunde vide om denne Samtale paa Flaaden i Niemen, er en Sag for sig, men at han netop overfor Taylor, der endnu 22. Juli utvivlsomt var ukendt med,

Rolle, fordi de Meddelelser, der i Dagene omkring den 18. Juli forelaa om Stillingen i Tilsit, som sagt, var af en meget fragmentarisk Karakter, i disse Dage er Afgørelsen truffet, og dens Grundlag blev følgelig et ganske andet end Tilsitrygterne; som jeg har paavist, var det Lord Pembrokes Brev og Thorntons Beretninger, der var bestemmende for Canning. De Efterretninger, som man senere fik om Forhandlingerne i Tilsit — og som forøvrigt aldeles ikke stemmer med Traktaternes Ordlyd¹⁾, i hvert Fald ikke i den Form, hvori de senere refereres af de engelske Ministre²⁾ — har spillet deres Rolle som Støtte for den Opfattelse, man allerede tidligere var naaet til, men hvad det gælder om én Gang for alle at faa slaaet fast, er følgende: Det var den grundløse Meddelelse om Flaadens Udrustning og de overdrevne Rygter om et

hvad Planen egentlig gik ud paa, skulde fremdrage særlig konfidentielle og afgørende Meddelelser, er lidet troligt. Tilbage bliver Spørgsmaalet om, hvorfor han netop her i Modsætning til de andre Instrukser henviser til Tilsitforhandlingerne; maaske er det under Indtryk af de nye Oplysninger, han lige har faaet, men noget tilfredsstillende Svar kan jeg ikke give. Under den første Forhandling med J. Bernstorff fremsatte Taylor Paastanden om, at Forhandlingerne i Tilsit havde drejet sig om et Søforbund mod England, hvor Danmarks Deltagelse ansaaes for sikker (Taylors Depeche Nr. 1. For. Of. Denmark, 53), men i den næste Konference (Depeche Nr. 5) er det Bonapartes Planer mod Holsten, der tales om. Dette er, som man ser, Hovedsagen under selve Krisen. Det er ogsaa det, Jackson holdt sig til. Tilsitefterretningerne, der senere kom til at spille saa stor en Rolle, blev dengang kun brugt under Taylors „Forpostfægtning“ (jfr. Jacksons Udtryk). Maaske kan Cannings egne Papirer, der stadig ikke er tilgængelige (se Athenæum 1905, I B., 754, Sp. 1), her give nærmere Oplysninger.

¹⁾ Spørgsmaalet herom har jeg behandlet i et Tillæg ved Afhandlingens Slutning. ²⁾ Ministrenes Erklæringer herom stemmer iøvrigt ikke overens, se Hansard X, 28, 29, 31, 72 og 93 og Oppositionens Kritik 292, 658—59, jfr. 259 ff.

truende Angreb paa Holsten, der bestemte Cannings Valg af Politik overfor Danmark. Det er dette, navnlig Thorntons Indberetninger, der ligger bag den Opfattelse, vi finder som den fremherskende under selve Krisen. Virkelig afgørende Efterretninger fra Tilsit forelaa ikke, da Beslutningerne blev tagne; de kom først senere, og deres Betydning kan kun have været rent sekundær, først da det viste sig, at de andre Meddelelser, man til en Begyndelse byggede paa, var uholdbare eller overdrevne, blev Tilsitberetningerne skudt frem som det primære¹⁾.

¹⁾ Da Holland Rose i sin Tid (E. H. R. 1896 og 1901) tog Spørgsmaalet om Cannings Politik overfor Danmark op til Behandling, maatte han med det foreliggende Materiale se Cannings Planer i stadig Udvikling fra Midten til Slutningen af Juli Maaned. Først Instruksen til Taylor den 16., saa efter mundtlig Meddelelse fra Mackenzie en ny Instruks til samme af den 22. og endelig Instrukserne til Jackson ved Udgangen af Maaneden (se navnlig E. H. R. 1901, S. 716—17). Denne Fremstilling blev allerede rokket ved en Afhandling i Athenæum for 27. Sept. 1902, og i Transactions 1906 er han naaet til Erkendelse af, at Cannings Beslutning er taget i Dagene omkring 18.—19. Juli (S. 70—71), men han tager ikke Konsekvensen deraf, at Indvirkningen fra Begivenhederne i Tilsit saa maa reduceres til noget sekundært (l. c. 69); han søger stadig at bevare den traditionelle Opfattelse (l. c. 71), og Forfatteren i Edbg. Rev., der i det hele ikke tynges af selvstændigt Studium, kombinerer Paavirkningen fra begge Hold uden Blik for Vanskelighederne. — Det hænger naturligvis sammen med deres manglende Kendskab til Thorntons Depecher.

Man maa, som sagt, reducere Betydningen af den interessante Tilsitefterretning ganske overordentligt, og under disse Forhold taber Spørgsmaalet om, hvorfra den i det hele stammer, en stor Del af sin Interesse. Det er stadig bleven diskuteret i England; se foruden de tidt nævnte Afhandlinger ogsaa Quarterly Review April 1908, S. 417 ff., og Notes & Queries, 10. Series VIII, 469, 510, IX 31, 96, 135, 154, 171, 237, X 11.

I Virkeligheden har Prof. Holm allerede i 1875 set den rette Sammenhæng: „Planen, der i det væsentlige allerede var lagt, inden man havde faaet Efterretning om Tilsitfredens

Jeg skal i det følgende paavise, hvor hurtigt det viste sig, at det Grundlag, man fra Begyndelsen havde anset for fyldestgørende, viste sig at være falsk, og da man stod overfor en Opposition, der stræbte efter Lejlighed til at fælde Ministeriet, og en Offentlighed, hvor dets Prestige afhang af Resultaterne i ydre Politik, maatte der gøres det mest mulige ud af de mystiske Meddelelser fra Tilsit, der ikke kunde kontrolleres.

De engelske Tilbud.

Som vi har set, forelaa de endelige Udkast til Jacksons Instrukser allerede færdige omkring d. 18.—19. Juli. Han fortæller selv i sin Beretning, hvorledes han i de følgende Dage fik Lov til at tage dem med hjem, saa at han kunde overveje dem og stille Spørgsmaal under de korte Samtaler, han i den følgende Uge havde med Canning, der i disse Dage havde meget travlt. Jacksons Afrejse blev nemlig udsat fra Dag til Dag, fordi Flaaden skulde være færdig forinden. Under disse Forhold gjaldt det om at bevare Hemmeligheden angaaende Togets Maal. Instrukserne for Admiral Gambier, der vist ogsaa har været udformede den 19.¹⁾, er endnu holdt paa samme Maade som dem til Taylor fra d. 16. Han skal samvirke med den svenske Konge og dække Troppernes

endelige Afslutning“, II 214. Smlgn. Rist, der sætter 17. og 19. Juli som „de fordærvelige Dage“, I 424.

¹⁾ Instruksen for Gambier findes „Adm. Secr. In Letters“, 4353 (i Pub. Rec. Of.), og er her dateret 21. Juli. Den er imidlertid afskreven i Jacksons Brevbog (Lady Jacksons Papers, Nr. 29, Letterbook) og her ligesom de følgende to, der betegnes „most secret“, henført til d. 19. Den Dag har de vel altsaa ligget færdige. Ingen af de sidste har jeg kunnet finde i Admiraltetets Arkiv.

Tilbagerejse og de britiske Skibe i Østersøen¹⁾, men i en særlig hemmelig Ordre paalægges det ham at hindre, at der føres Forstærkninger over til Sælland, og at danske Linieskibe stikke i Søen; i givet Tilfælde skal Gambier selv i første Omgang tage Ansvaret for disse Skridt. To Dage efter udstedtes Ordren om den almindelige Embargo²⁾.

Ogsaa den nye foreløbige Instruks for Taylor af 22. Juli³⁾ er holdt i det Dunkle; der kræves Forsikringer fra den danske Regering angaaende det Søforbund, Canning har faaet Meddelelse om, at Napoleon arbejder for i Tilsit, at Frankrig ikke har stillet Forlangende desangaaende, eller at det er bleven afvist, og endelig en tilstrækkelig Sikkerhed for, at Forslag herom vil møde samme Modtagelse, hvis det stilles paany. At det er Kravet om Flaaden, der ligger bagved dette, maa anses for utvivlsomt, men det fremgaar ikke af Instruksen, og Kendskab til denne Del af Cannings Plan fik Taylor vist først, da Jacksons Instrukser senere oversendtes sammen med en Fællesinstruks for dem begge. Under den første Forhandling mellem Taylor og J. Bernstorff er der da heller slet ikke Tale om Flaaden eller Allianceforslag⁴⁾.

¹⁾ Jackson skriver til Broderen, at saaledes opfattes Hensigten med Toget ogsaa ude mellem Folk (D. & L. II, 188).

²⁾ Rist I, 428—29. Spørgsmaalet om Muligheden for Oversendelse af en Advarsel til den danske Regering er udtømmende behandlet af Holm II, 219 ff. og Rist I, 427. Hvad man med en vis Ret kan bebrejde Rist, er, at han under disse vanskelige Forhold rejste paa Landet et Par Dage. Nogen reel Betydning har det ikke haft. Man maa, naar man vil bedømme Rists Holdning, huske, at han umiddelbart før disse Begivenheder havde mistet sin Fader (409 ff.).

³⁾ E. H. R. 1901, 717.

⁴⁾ Medens Jacksons Afrejse blev udsat, synes Taylor at være rejst med det samme (se Jacksons Brev til Broderen af 18. Juli) eller umiddelbart efter, og alle-

Cannings dybere Hensigt var altsaa en Hemmelighed, han kun delte med sine nærmeste Fortrolige og Jackson, der skulde stille de egentlige Krav til Danmark; hvad disse er, kommer frem i hans Instrukser, der har faaet deres endelige Datering den 29. Juli¹⁾. Selve Instruksen begynder med en Henviſning til „Bonapartes“ Planer om at udelukke England fra Holstens Havne og derpaa at bemægtige sig den danske Flaade; derfor er en Forklaring fra den danske Regering nødvendig²⁾. Jackson skal opsøge Kronprinsen personlig og udtale med den største Tydelighed, at England er bestemt paa at fordre den Sikkerhed, som Fjendens Planer gør nødvendig ogsaa paa Grund af, at den danske Flaade er under Udrustning, hvad der kun kan opfattes som dikteret af fjendtlige Hensigter mod England; endelig mindes der om den danske Regerings formentlig forskellige Sprog overfor England og Frankrig³⁾. Det paastaaes, at Danmark har vist „fuldstændig Underkastelse“ overfor sidstnævnte Stat. Saalænge der ikke syntes at være nogen Udsigt til, at der vilde blive stillet Krav i Overensstemmelse hermed, og saalænge Danmark fik Lov at bevare blot et Skin af Upartiskhed, havde man ikke villet sætte Sagen paa Spidsen, men under den nuværende Stilling i Nordeuropa var der intet Valg. Hans Majestæt maa sikre sit Folk mod Frankrig „ved at redde Danmarks Sømagt, med hvilken det vides, at Bonaparte regner som det vigtigste Led i et Søforbund“⁴⁾. Under andre Omstændigheder kunde en Af-

rede den anden Instruks er sendt efter ham, smlgn. J. Bernstorff, citeret i Hist. Tidsskrift, 6. I, 18.

¹⁾ En enkelt (Nr. 1) er dateret 28. Juli, men i Jacksons Brevbog (jfr. ovf.), hvor de findes i Afskrift, har den samme Dato som de andre. ²⁾ Citeret E. H. R. 1896, S. 83.

³⁾ Citeret ib. 83—84.

⁴⁾ „By rescuing from Her (France)

rustning eller Tilstedeværelsen af en overlegen engelsk Flaade have været Sikkerhed nok, men det vil snart være umuligt at holde sig i Østersøen, og Danmark vil ikke faa Lov at overholde sine Forpligtelser. Derfor er det eneste antagelige, at man opnaaer „gyldigt Pant og Sikkerhed“¹⁾, og dette kan Besiddelsen af Flaaden alene give.

England vil gerne, hedder det videre, mildne den Haardhed, der tilsyneladende ligger i dette Forlangende, og vil derfor indrømme det friest mulige Valg mellem Alliance og Overdragelse af Flaaden som Depositum, og der medgives derfor Jackson to Traktatudkast. Angaaende Enkeltheder i dem har han den friest mulige Haand, saa det kan blive lettere for Danmark at forlige sig med et Offer, „som det næppe kan være mere smerteligt for dem (Danskerne) at bringe, end det er for hans Majestæt at være tvungen til at forlange“. Den engelske Styrke, der afsendes, er saa stor, at man let vil kunne skyde sig ind under, at man har handlet nødtvungent, og et Angreb fra Frankrig forhaabentlig undgaaes ligesom Nødvendigheden af, at man nu gaar over til Ejendtligheder. Der sluttes med en Paavisning af, hvor nødvendigt det

---

Power the naval Force of Denmark, upon which Bonaparte is known to calculate as the principal element of a maritime League“. — Instruksen viser tydeligt, hvad der var Cannings Motiver: Faren for Indrykning i Holsten (Thorntons Beretning), Udrustningen af den danske Flaade (Lord Pembrokes Brev) og det paatænkte Søforbund (Efterretningen fra Tilsit). Men dette anføres tilsidst (og er senere tilkommen). Thorntons Meddelelse er Hovedsagen, som det ogsaa ses af Skrivelsen til Pierrepont (jfr. ovf.), smlg. iøvrigt den engelske Deklaration af 25. Septbr. Hansard X, 115 ff. Jackson synes i Kiel kun at have talt om Planen mod Holsten; han har aabenbart ikke vurderet Rygterne fra Tilsit videre højt. ¹⁾ Citat. E. H. R. 1896, S. 84.

er, at en Sømagt, som „Bonaparte“ allerede er ved at lægge Haand paa i den Hensigt at anvende den til Dækning af et Landgangsforsøg, fjærnes fra den Plads, hvor den er udsat for at blive anvendt dertil. Den danske Regering vil maaske ikke straks indse Nødvendigheden deraf, men den vil „tilsidst føle Fordelen af en Forholdsregel, der, ved at borttage den største Fristelse for Frankrig til at fremtvinge Fjendtligheder mod Stor-Brittannien, kan forebygge den Ødelæggelse, en Krig med dette Land uundgaaelig vil bringe over Danmarks Handel, Kolonier og højeste Interesser“¹⁾.

Af de to Traktatudkast forpligter det første Danmark til at holde en Flaade i Østersøen med Tilsigelse om engelsk Hjælp, hvis det som Følge deraf angribes af Frankrig. Der indsættes Bestemmelser om Flaadens Størrelse, og den skal føres af sine egne Befalingsmænd med en engelsk Admiral som Højestkommanderende. Det andet Udkast skal fastslaa en Forstaaelse om Nødvendigheden af, at den danske og engelske Flaade forenes. Den danske skal i saa Fald føres til en engelsk Havn og oplægges der som et urørligt Depositum til Freden med Frankrig og derpaa tilbagegives i samme Stand. Til Gengæld lover England at mildne Blokaden og begunstige Handelen for Danmarks Vedkommende og støtte det, hvis det angribes af Frankrig. Sagen skal naturligvis fuldstændig hemmeligholdes.

Man kunde efter dette et Øjeblik være i Tvivl om, hvorvidt det under alle Omstændigheder krævedes, at

¹⁾ „Ultimately feel the advantage of a measure which by removing the Chief Temptation of France to force them into Hostility against Great Britain may prevent that Ruin which a War with this Country would not fail to bring on the Commerce, the colonies and the dearest interests of Denmark“.

den danske Flaade skulde udleveres til England. Den første Traktat synes at forudsætte en Samvirken af de to Landes Flaader under deres respektive Flag. Det fremgaar af Jacksons Beretning, at han i de Dage, han granskede Instruktionerne i sit Hjem, har været inde paa lignende Overvejelser, men samtidig, at han alligevel har erkendt, at Cannings egentlige Plan var den, der udtrykkes i Instruks Nr. 2: „at opnaa Besiddelsen af den danske Flaade er den eneste altovervejende Hensigt; dér kan der ikke slaaes af, mod det er hele Deres Forhandling rettet, og uden det kan ingen anden Bestemmelse eller Indrømmelse betragtes som værende af nogen Værdi eller Betydning“; derfor maa en hemmelig Artikkel knyttes til en mulig Traktat, i Følge hvilken Udleveringen af Flaaden kan foregaa straks allerede inden Ratificeringen¹⁾. Instruks Nr. 3 fastsætter 8 Dage som den Tid, der skal medgaa til Jacksons Rejse og Forhandlingerne; naar de er gaaede, skal de engelske Højstkommanderende skride til Angreb, selv om de intet har hørt fra den engelske

¹⁾ Citeret E. H. R. 1896, S. 86, smlgn. Deklarationen af 25. September. At Kravet om Flaaden allerede straks var den uundgaaelige Betingelse fra Cannings Side ses, som sagt, af Jacksons Beretning, hvor det hedder, at han var ivrig efter at faa at vide „whether the naked Demand of the Danish Fleet could not be modified so as eventually to be rendered more palatable . . . . for . . . . even in the Case of Alliance their Ships were to be delivered into our Power and to be brought forthwith to a British Port . . . . the Transaction might be rendered more tolerable and bear a better Appearance in all Quarters by the fleet forming a junction with ours“. Han stillede Forslag i denne Retning til Canning under deres Samtaler, men det hjalp ikke. Ogsaa straks, da han fik Instrukserne udleverede (muligvis allerede 18. Juli, jfr. ovf.), saa han ved en flygtig Undersøgelse, at „the object of it was to get possession of the Danish Fleet“.

Sendemand, idet noget saadant maa betragtes som Bevis paa, at han ikke er fri.

Dette er i hvert Fald ikke til at tage Fejl af, og i det hele skal man ikke tillægge de omtalte Traktatudkast for stor Betydning¹⁾. Forskellige andre overstregede Koncepter, der er indføjede i Protokollen sammen med disse, viser, at man har været temmelig usikker med Formen, og det er værd at lægge Mærke til, at Jackson slet ikke har indført nogen af disse i sin førnævnte Brevbog, hvor ellers alle andre her henhørende Aktstykker findes. Her staar derimod den, der i Udenrigsministeriets Protokol er mærket Nr. 5 og dateret 30. Juli, som énslydende ogsaa findes under samme Dato mellem Taylors Instrukser, og om hvilken Jackson siger i sin Beretning, at Canning nedskrev den den sidste Aften paa et Tidspunkt, da det ikke mere var muligt at raadføre sig med de andre Ministre. Haabet om, at det ikke maa komme til Fjendtligheder, udtales atter, og derpaa følger en Traktat, i hvilken det bestemmes, hvad Hjælp England skal yde Danmark, hvis man naaer til en Aftale om Flaaden, og der sluttet saa med to „særlige og hémme-lige“ Artikler: For Englands Sikkerheds Skyld og for at Danmark ikke skal drages med ind i Krigen imod det, er det nødvendigt, „at den danske Flaade bringes i Sikkerhed for ethvert Foretagende fra Frankrigs Side“, den skal derfor stilles under Befaling af den engelske Højstkommanderende i Østersøen og staa til den engelske Konges Disposition til Freden; til Gengæld skal England betale aarlige Subsidier og levere Flaaden tilbage i samme Stand tre Maaneder efter Freden. I et Par private Breve dateret 30. Juli meddeler Canning Jackson, at den Koloni-

¹⁾ Saaledes Holland Rose E. H. R. 1896 S. 85—86.

udvidelse, der skulde loves Danmark, var Surinam, samt at Kravet om Flaaden kun angik Linieskibe, og kun hvis deres Udrustning kunde tilendebringes paa mindre end et Aar¹⁾.

Selv om disse sidste Skrivelser, som Canning selv har sat op, falder helt i Traad med, hvad der allerede var besluttet af hele Kabinettet en halv Snes Dage før, saa viser denne hans Handlen paa egen Haand, hvor let man tog det med Formen for disse Traktatudkast.

Kan Cannings Politik forsvares?

Dette var altsaa de Forslag, man agtede at stille i Kiel og København. Spørgsmaalet om, hvor vidt de var antagelige for en ærekær og uafhængig Regering, er bleven debatteret tidt nok, men til Belysning af det er det værd at lægge Mærke til, at Jackson i Følge sin Beretning hverken overfor Canning eller nogen anden af Ministrene lagde Skjul paa, at Forslagene efter hans Mening ikke vilde blive modtagne. Han udtaler sig ikke nærmere om, hvorvidt det, naar alt kom til alt, var nødvendigt at stille dem, men som vi senere skal se, fik han i hvert Fald efter Ankomsten til Kiel en anden Mening om Sagen end Canning.

Men hvad man end mener om dette Punkt, saa hører der Kunst til at følge Cannings Udviklinger i den

---

¹⁾ Lady J.s Papers Nr. 29 Letterbook S. 365 ff. — Det er i Virkeligheden helt de samme Krav som dem, man i Foraaret havde stillet til Tyrkiet (Lefebvre l. c. III 49), men ved Konstantinopel manglede der dels Landgangstropper (ib. 51), dels vred man sig ved at skride til en Aktion, der kun vilde svække Tyrkiet i Kampen mod Rusland og bringe denne Magts Herredømme over Stræderne nærmere (ib. 56).

ovenfor refererede Instruks for Jackson¹⁾. Det er selvfølgelig rigtigt, at naar man paa Forhaand ansaa Danmarks Stemning for fjendtlig, maatte en Udrustning af Flaaden samtidig med franske Krav om Indrømmelser i Holsten betragtes med Uro, men dels havde den danske Regering altid givet utvetydige Erklæringer om sin endelige Holdning, og i det specielle Tilfælde med Planerne mod Holsten havde Garlike jo faaet et fyldestgørende Dementi; dennes Taushed om Flaadeudrustningerne burde jo ogsaa have gjort Canning mindre sikker, men hans Utilfredshed med Garlike har aabenbart her spillet en skæbnesvanger Rolle, ligesom man med Depecherne fra København som Baggrund, trods de danske Erklæringer, forstaar Beskyldningen om den forskellige Tone, der blev brugt overfor Frankrig og England. Men naar Canning mener, at Fristelsen til at tage den danske Flaade var det væsentlige for Napoleon, at den vilde være i Stand til at dække Overførelsen af en fransk Hær til England, og at den allerede var indenfor hans Rækkevidde eller paa et udsat Sted, saa ved man ikke, om man skal anse saadanne Paastande for at være fremkaldte af Uvidenhed, Panik eller noget værre. Forestillingen om, at Danmark efter at have udleveret sin Flaade vilde være i Stand til at undgaa et fransk Angreb ved en Henvi-
sing til, at man havde handlet nødtvungent, er i heldigste Tilfælde ganske barnlig. Den Artikkel, der fremkom i Moniteuren²⁾, inden man endnu i Paris kendte Enkelt-
heder om Københavns Kapitulation, viser tilstrækkelig, hvorledes man her vilde have set paa den Slags Spilfægteri. Og endelig kan det kun betegnes som Daare-

¹⁾ Smlgn. helt Deklarationen af 25/9.

²⁾ Holm II 334—35.

kistesnak, at der udtales Haab om, at den danske Regering i det lange Løb skal erkende Fordelen ved foreløbig at miste sin Flaade, naar herved undgaas Krig med England. Krig med Frankrig var, som sagt, i saa Tilfælde uundgaaelig, og under denne vilde Danmark uden sin Flaade være i en rent ud fortvivlet Stilling. Hvad Sikkerhed havde man for, at England vilde bringe de fornødne Ofre og for enhver Pris bevare Sælland? Dets Optræden overfor tidligere Forbundsfæller skulde ikke indgive Tillid. Og i ethvert Fald var Canning selv et Par Maaneder efter fuldstændig klar over, hvordan Forholdet var. Han skriver i en interessant Betænkning¹⁾ i Anledning af Spørgsmaalet om, hvorvidt det er forsvareligt, at Englænderne rømmer Sælland: Besiddelsen af den danske Flaade kan kun delvis fjerne den Fare, der truede Stor-Britannien, ja vil nærmest fremskynde den, hvis den ikke ledsages af andre Forholdsregler. „For den berøver Danmark Magten til at standse Frankrigs Fremtrængen, hvor det havde omfattende Midler til at gøre det, i Fald det havde sin Flaade. Hvis det [Danmark] ogsaa var besjælet af Lyst til at forsvare sin Uafhængighed paa Øerne mod Frankrig, er det næppe for meget at sige, at den enkelte og særlige Forholdsregel, at bemægtige sig dets Flaade og saaledes berøve det Evnen, bliver en meget uretfærdig Handling.“ Det er rigtigt, at der er noget kasuistisk²⁾ over Cannings Udviklinger her, hvor det gælder om for alt i Verden at bevise det berettigede i, at man fortsætter med Besættelsen af Sælland, og noget Middel til at styrke Danmark kunde det naturligvis aldrig blive, men i den Betragtning,

---

¹⁾ Aftrykt E. H. R. 1896 S. 90.   ²⁾ Holland Rose anf. Std.

Canning her er inde paa, er der ganske anderledes Hold end i dem, han hengiver sig til i Instruksen til Jackson. Uden Flaaden var Danmark i Napoléons Vold. Tanker som dem, Canning gav Udtryk i de nævnte Instrukser, opstaar kun, hvor Forholdene vokser Manden over Hovedet, som de i dette Tilfælde maatte gøre, hvor Canning stod uden Erfaring, afhængig af andres Raad og samtidig behersket af den ham i Kødet baarne Lyst til at optræde som den alvidende, der ganske satte sig ud over den stedlige Gesandts Indberetninger, der byggede sin voldsomme Politik paa et Brev fra en tilfældigt gennemrejsende Diplomat og en Indberetning fra Altona, som dens Forfatter selv havde taget alt muligt Forbehold overfor. Det var en Politik, der var anlagt paa Effekt, som én af Cannings Parlamentstaler, en Politik, der ikke overvejede, om det samme ikke baade bedre og sikrere kunde opnaaes ad anden Vej og med andre Midler, end dem der laa nærmest for Haanden, Truslen om Anvendelse af Magt, en Politik, der kun krævede at bedømmes efter, hvad den udrettede, og som skabtes ved et mærkeligt Sammenstød af Tidsomstændigheder og optrædende Personer: en Regering i en Situation, hvor det krævedes, at den opnaaede Resultater selv under en Panik.

Skal Cannings Politik forsvares, kan det alene ske gennem en Paavisning af, at den danske Regerings Stemning virkelig var, som han mente. Med Kendskab til de danske Aktstykker kan vi jo paa Forhaand betegne et saadant Forsøg som umuligt, men i rigtig Erkendelse af, at Slaget alene kan vindes paa dansk Grund, har én af Cannings nyere Biografer H. W. V. Temperley gennem søgt de senere Gesandtskabsberetninger fra Danmark og

Sverig, i hvilke han da ogsaa mener at have fundet Beviserne for „den moralske Berettigelse“ af Cannings Politik¹⁾. Af disse har kun Depecherne fra Garlike virkelig Betydning²⁾, og det vil derfor være af Interesse at følge, hvad denne forsigtige Diplomat har indberettet i den korte Tid, han endnu var i København; det vil samtidig vise, hvordan kyndige Englændere her ovre dømte om de Oplysninger fra Lord Pembroke, der havde skræmt Canning saa umaadelig op.

Til den 2. Aug. kunde Canning stadig føle sig som Situationens Herre. De Depecher, han den 31. Juli modtog fra Garlike, skulde ikke svække hans Frygt for, hvad der foregik i København. De er dels skrevne den 17. (Nr. 83), dels den 20. Juli (Nr. 84), og i den første erklærer Garlike med sit sædvanlige Sortsyn, at Faren nu er større end nogen Sinde, den truer baade England og Danmark, og i den næste fortsætter han med Betragtninger om, at „Bonaparte“ nu sikkert ikke vil opgive Østersøkysten; hvis Rusland og Sverig ikke vil overtage Blokaden her, maa Opgaven tilfalde den engelske Flaade, men deraf kan atter let udvikle sig Misforstaaelser med

¹⁾ George Canning 1905 S. 77.

²⁾ Hvad Pierrepont indberetter fra Stralsund, hvorhen han havde fulgt Gustav IV (For. Of. Sweden 41. Depeche Nr. 19 af 20. Juli), er nemlig noget ganske ligegyldigt. Han har hørt af en vis Baron Decken, der et Par Dage før foregiver at have haft et personligt Møde med den danske Kronprins, at denne har udtalt, at Freden mellem Frankrig og Rusland kunde tvinge ham til at handle imod sine Ønsker, og af det, han yderligere sagde, har den velunderrettede Baron sluttet, at han vilde gaa sammen med Frankrig, hvis det kom til en Afgørelse. Dette gengiver Temperley, som om Kronprinsen havde betroet sig til Baron Decken og sagt, at han vilde lukke Havnene og rette sig efter Frankrigs Ønske [l. c.]! Hvis Historien er sand, maa Baron Decken jo ganske have misforstaaet Kronprinsen.

Østersømagterne udfra deres Opfattelse af dette Farvand som et lukket Hav, og han mener, at man fra dansk Side til Tider har ladet en saadan Synsmaade skinne igennem. Man kan her lige saa lidt som i det almindelige Spørgsmaal fuldt ud lide paa, at Danmarks Beslutninger vil være gunstige for England, og han mener, at dets Holdning navnlig vil bestemmes af Hensynet til Rusland¹⁾. Endelig fortæller han, hvordan J. Bernstorff har klaget stærkt over den engelske Konsuls Optræden i Tønningen²⁾, selv om han ikke har villet give sine Besværinger officiel Form.

Alt dette syntes jo i hvert Fald ikke at tale mod den Beslutning, Canning havde taget, og i samme Retning gik de Meddelelser, han samtidig fik fra Thornton. Denne oversender en Afskrift af Tilsit-Traktaten³⁾ og tilføjer, at da de preussiske Havne skal lukkes, maa Rusland altsaa have givet sit Minde hertil og sikkert ogsaa til, at samme Krav fremsættes overfor Danmark. Han melder endvidere, at Bernadotte den 23. er ankommen til Hamburg, og der er følgelig den største Sandsynlighed for, at han skal udføre den længe forudsagte Aktion, ja man fortæller endogsaa, at han agter at rejse til Kiel for selv at forelægge Kronprinsen Kravene.

---

¹⁾ Det er denne Depeche, Temperley refererer ved at sige, at Garlike forlangte Flaadens Afsendelse til Østersøen! (l. c. 77). Det er kort — men ikke træffende. Det er ét af hans Beviser for „den moralske Berettigelse“ af Cannings Handlemaade! Jeg har under Tiden haft Indtryk af, at mine Referater har en noget trættende Længde, men med Tilfælde som dette for Øje bliver min Maade vist alligevel det mindre af to Onder. — Om Danmarks Stilling til Spørgsmaalet om Østersøen som et lukket Hav var Garlike urigtig underrettet, 3 Uger før havde J. Bernstorff overfor Didelot afvist al Tanke herom (Hist. Tidsskrift 6 I 21 ff.   ²⁾ Jfr. ovf.   ³⁾ Jfr. ovf.

Dette tvivler Thornton dog om, idet Frankrig vil have langt større Fordel af, at Angrebet kommer uventet, men derimod tror han næppe, at det danske Hof vil afslaa Fordringerne, og han kan tilføje, at den danske Chargé d'affaires i Hamburg Levetzau ganske deler hans Opfattelse af Bernadottes Hensigter¹⁾. Som sædvanlig gjorde Beretningerne fra Altona et stærkt Indtryk paa Canning, der i et Privatbrev straks drev paa Jacksons Afrejse og forbereder ham paa, at han let kan komme til at møde Bernadotte i Holsten²⁾.

Imidlertid skulde Canning inden ret længe faa Meddelelser, der maatte vise ham, at i hvert Fald den ene af Forudsætningerne for den Beslutning, han havde taget, ikke holdt Stik. Den 23. Juli havde Garlike endelig modtaget hans Skrivelser af 10. og 14. Juli³⁾, og han skynder sig med at melde, at naar han intet har sagt om Flaaden, skyldes det alene den Kendsgerning, at der ingen Forandring er sket, og der træffes ingen Forberedelser til Udrustning af Skibe. Denne Depeche⁴⁾ modtog Canning 2. Aug.

En nærmere Redegørelse kunde Garlike jo først faa udarbejdet i Løbet af de følgende Dage, men den 25. kan han melde⁵⁾, at han har ladet Kaptajn Baumann af H. M. S. „Procris“ undersøge Flaadens Tilstand, og hans Erklæringer gaar ud paa, at der ingen Udrustninger foregaar, og den 27. oversendes⁶⁾ den fra Kaptajn Baumann modtagne Beretning sammen med en anden fra Løjtnant

¹⁾ Nr. 72, 25. Juli. Som bekendt var Levetzau den eneste af de danske Diplomater, der har udtalt sig for Tilslutning til Frankrig (Holm II 253¹⁾.

²⁾ Lady J.s Papers Nr. 29 Letter-

book S. 372—73.

³⁾ Se om disse ovf.

⁴⁾ Nr. 86.

⁵⁾ Depeche Nr. 90.

⁶⁾ Depeche Nr. 91.

Hanchett, der stammer fra Begyndelsen af Maj, og en tredje fra December, der skyldes Kaptajn Dunbar. Kaptajn Baumanns Erklæring er dateret 25. Juli. Han melder, at Flaaden er i bedst mulig Stand, og at den vil kunne udrustes i Løbet af 6 Uger, hvis der er Folk nok — hertil bemærker Garlike, at det er det, der netop ikke er, og han minder om, hvormange norske Sømænd der farer med de engelske Skibe — men, tilføjer den engelske Kaptajn, der sker i Øjeblikket ikke det fjærneste, der tyder paa Udrustning, og noget saadant vilde ikke kunne skjules for en Søofficer. Endelig kommer saa ogsaa her Garlikes Forsvar mod Cannings Reprimande angaaende hans Forhandlinger om Rists Note¹⁾.

Disse Depecher indløb dels 9., dels 10. August²⁾, og sidstnævnte Dag modtog Canning ogsaa andre Depecher fra Garlike nedskrevne i Dagene fra 28. Juli til 2. Aug.³⁾. Den første refererer en Samtale paa to Timer, han har haft med J. Bernstorff. Det hedder her: „Det er umuligt at faa mere klare og bestemte Forsikringer end dem, jeg har faaet, for at Frankrig hverken har stillet Krav, indledet Forhandlinger eller gjort Antydninger om Holsten; at Kronprinsen ikke vil høre Tale om noget, der kan være til Skade for England, at hvis Frankrig skulde forsøge at lukke nogen af de danske Havne for det britiske Flag, vil det her blive opfattet som Begyndelsen til Krigstilstand med Danmark, at Kronprinsens og Re-

¹⁾ Nr. 92 jfr. ovf.   ²⁾ Nr. 91 og 92 ankom allerede „9. Aug. 10 p. m. by Messenger“, Nr. 90 først „10. Aug. 8 a. m. by Post“. Holland Rose mener, at Canning først 10. Aug. fik Oplysning om den danske Flaades virkelige Tilstand (Transactions 66). Under alle Omstændigheder bliver Dagen den 9. Aug., og allerede den 2. havde han Garlikes bestemte Erklæring.

³⁾ Nr. 93—96.

geringens Stemning urokkelig er den samme overfor Storbritannien, og at Grev Bernstorff nu bekræfter enhver Forsikring i den Retning, han har givet mig i de sidste to Aar¹⁾. Den næste Depeche omhandler den Forhandling (23. Juli), som vi allerede kendte fra Bernstorffs Skrivelse til Broderen²⁾, hvor han frabad sig et officielt Noteskifte om saa vage Paastande som dem om de franske Planer mod Holsten, og Garlike siger hertil, at „da Beretningerne fra Hamburg maaske ikke var af den positive Karakter, der kunde berettigede mig til at staa fast paa en saadan Erklæring, som jeg ønskede“³⁾, har han ikke indgivet Noten, og ogsaa af forskellige andre Grunde slaaet sig til Ro med dette, da Bernstorff samtidig havde gentaget de kendte Forsikringer⁴⁾. Endelig berettes der om Taylors Ankomst, Audiensens Udsættelse og Garlikes Vægring ved herefter at forhandle med Bernstorff uden at Taylor var til Stede. Samtidig kom den første Depeche

¹⁾ Engelsk Citat af Begyndelsen ovf. — — „that the Prince Royal will not receive any, which may be detrimental to England, that if France should attempt to close either of the Danish Ports against the British Flag, it will be considered here as entering into a state of war with Denmark, the dispositions of the Crown Prince and of the Government are invariable the same towards Great Britain, and that He, Count Bernstorff, now confirms every assurance He has given me to that effect during the last two years“.

²⁾ Hist. Tidsskrift 6. I 8 ff. ³⁾ „... the report from Hamburg was perhaps not of that positive nature as to authorize my insisting on such a declaration as I required.“

⁴⁾ C. Th. Sørensen finder, at J. Bernstorffs Udtalelser ved denne Lejlighed „bære Vidne om den vel fornemme Utilgængelighed og Højhed, som prægede vort lille Hofs hele Optræden lige over for Udlandet, og som var vel kendt og kritiseret“. Jeg skal afholde mig fra lige saa personlige Meningsudtalelser, men gøre opmærksom paa, at Garlike ikke var utilfreds med det danske Svar, og det er alligevel det afgørende i denne Forbindelse.

fra den nye Gesandt, hvori han beretter, at den danske Minister har forsikret ham om, at Danmark ikke havde modtaget nogen Opfordring til at være med i det Søforbund, Taylor i Overenstemmelse med sin anden Instruks — de endelige havde han jo endnu ikke modtaget — paastod var bleven forhandlet i Tilsit¹⁾.

Noget særligt nyt bragte disse sidste Depecher vel ikke, selv om Garlike denne Gang har givet et sjældent kort og klart Referat af den danske Regerings Standpunkt. Dette var jo imidlertid ikke andet, end hvad han allerede havde skrevet den 16. Juli, uden at det da gjorde Indtryk paa Canning, men Oplysningerne i Lord Pembrokes Brev om de danske Flaadeudrustninger, der vel navnlig har faaet Canning til at tvivle om Oprigtigheden af de danske Erklæringer, var jo nu efter Garlikes Depecher Nr. 86, 90 og 91 navnlig med deres Bilag kommen til at staa i et ejendommeligt Lys. Allerede 5. Aug. har vi set, hvorledes Canning i Skrivelsen til Pierrepont ikke mere taler om, at den danske Flaade er under Udrustning²⁾.

De senere Indberetninger giver altsaa ikke noget Holdepunkt, naar man vil forsvare det moralsk Beretigede i Cannings Politik. Den var bleven bygget paa de samtidige Meddelelser om en truende fransk Besættelse af Holsten og Udrustningen af den danske Flaade, og paa Baggrund af disse Oplysninger og fejlagtige Forestillinger om den danske Regerings Stemning havde Canning handlet. Lord Pembrokes Brev havde vist sig som den friest mulige Fantasi. Det eneste, der var Hold i, var Rygterne om de franske Planer mod Holsten, men

¹⁾ For. Of. Denmark 53. Depeche Nr. 1 af 3. Aug., jfr. H. T. 6. I, 17 ff.   ²⁾ Jfr. ovf.

kun i Tilfælde af, at den danske Regering vilde bøje sig, rummede disse en Fare, som England delvis kunde afværge. Hvad Beretninger der siden de afgørende Dage var kommen fra København, maatte snarest tale imod den Opfattelse, man i London havde af Danmarks Holdning. Kun hvis de Oplysninger, Canning modtog mellem 10. og 20. Juli, virkelig syntes alarmerende, kan man begynde at tale om, at han handlede klogt udfra det Kendskab, han havde til Forholdene. Det er imidlertid umuligt, ved en ædruelig Betragtning, at betegne dem som andet end de løseste Rygter, og det Synspunkt, udfra hvilket de bedømtes, var baaret af en skrækslagen Mistro til alle utvetydige Erklæringer. Cannings ringe Erfaring, hans hele vanskelige Stilling kan her anføres som formildende Omstændighed, men det er ganske umuligt at opretholde den Paastand, der for nylig er fremsat fra engelsk Side, at hans Storhed netop straaledes frem under denne Krise, hvor han pludselig stilledes overfor Forhold, der paa én Gang var „nye, forvirrende og farlige“ ¹⁾, — nej, disse rigtig karakteriserede Forhold tog ganske Vejret fra ham, hans Beslutninger prægedes af Uvidenhed, Lettroenhed og Panik i Forening, og Resultatet maatte blive derefter.

Muligvis vil man i England netop benægte det sidste; Cannings Forsvarere vil paastaa, at han under alle Omstændigheder blev retfærdiggjort ved sit Resultat. Han fjærnede dog den Fare, der truede Stor-Britannien og Irland, selv om det samme kunde være opnaaet ad anden Vej og uden saa stor Ødelæggelse for andre; Hensigten blev naaet, og naar Byen staar i Brand, kan det ikke

¹⁾ Edbg. Rev. I. c. 344, jfr. 349.

nytte at græde over, at der gaar noget i Løbet under Redningsarbejdet. Spørgsmaalet er imidlertid først, om den Fare, der truede England, var saa stor, om Danmark virkelig betød saa meget for England som Fjende. At det uden Flaaden ikke gjorde det, er sikkert, og det lyder utroligt, at den i Sammenligning med Englands ubetydelige danske Linieskibseskadre virkelig skulde have været i Stand til at faa Bladet til at vende sig; men noget helt andet er det, om Danmark ikke kunde have betydet noget som Ven.

Hvad England i saa Fald havde opnaaet, var en Lejlighed til at bryde Fastlandspærringen, som den maaske ikke bød sig noget andet Sted i Europa. Under en dansk-fransk Krig vilde Jylland og vel sagtens Fyn være bleven oversvømmet af Napoleons sejrsvante Krigere, og for Danmark vilde dette have betydet et haardt Slag, men Sælland var bleven bevaret, og for England var det bleven et andet Sicilien, mere værdifuldt endnu, dels fordi det laa Hjemlandet nærmere, dels fordi det havde let Forbindelse med hele Østersøbækkenet, men betydningsfuldt ogsaa af en anden Grund. Hvilken Basis vilde England ikke have haft for en Optræden i Nordtyskland under Krigen i 1809, da Afgørelsen hang i et Haar paa den fjærne Krigsskueplads ved Donau! Hvis den samme engelske Hær, der i Sommeren 1809 tæredes hen i Walcherns Sumpe, i Stedet var trængt frem over Elben sammen med et dansk Hjelpekorps i Egne, hvor der overalt ulmede Fængstof til Oprør, var Udfaldet sikkert bleven et andet, og Verdenshistorien kommen til at se anderledes ud.

Hvis! — Den Slags Betragtninger er i Grunden altid ørkesløse, men man tvinges ind paa dem, naar Folk vil

se Canning som den store Statsmand i 1807; thi det var hans overilede Politik, der nedslog alle disse Muligheder. Et Forsvar for den lader sig ikke føre, og naar det stadig forsøges, er Grunden alene Ukendskab til Datidens danske Statsakter og Nutidens danske Historieskrivning.

Men en objektiv Dom maa aldrig formes som Mod-sætning til afvigende Opfattelser, og det er forstaaeligt, at de, der beundrer Canning under hans anden ulige mere berømte Tid som Udenrigsminister i Tyverne, ogsaa gerne vil gøre det her. En upartisk Redegørelse for og kritisk Gennemgang af hans senere Politik lader os for-øvrigt ogsaa skimte Træk hos den glimrende Statsmand i Restaurationsperioden, der vækker mørke Minder fra „de fordærvelige Dage“ i Sommeren 1807. Men Dommen over Canning fra dengang bliver en anden, naar man tager ham som det, han var: Udenrigsministeren uden Erfaring, der styrtedes ind i Begivenheder, som ganske tog Magten fra ham. Der krævedes her et roligt Over-læg, han slet ikke kunde hæve sig til, fordi han manglede den første Betingelse: at føle sig sikker, manglede den i dobbelt Forstand, fordi han knap havde været 4 Maaneder i Embedet, og fordi han gennem sin Udenrigspolitik skulde grundfæste Ministeriets og sin egen Prestige. Det er saa meget mere forstaaeligt, at selv den kolde Beregning slog Klik for ham, da den stor-politiske Situation, han stilledes Ansigt til Ansigt med, „kunde kaldes det kritiske Punkt i vor Skæbne, hvor Spørgsmaalet bliver, om det britiske Rige, hvis Udvikling rækker gennem saa mange Slægtled, om den britiske Forfatning, der i saa lange Tider har fremmet og hævet Rigets Velfærd og Lykke, om alt dette nu skal omstyrtes

og synke i Grus¹⁾. Man forstaar, at Canning under Trykket af et saadant Ansvar aldrig kunde afveje Midlerne, naar de blot mødte den truende Fare og skabte Fred i hans egen Sjæl.

Man forstaar ogsaa bedre, at han oversaa, at der ad anden Vej kunde være opnaaet det samme og mere, naar man husker, hvordan engelsk Udenrigspolitik gennem Aarhundreder havde sigtet paa at forekomme en Overførelse af Krigene til hin Side af Kanalen, hvordan Rædselen for en fjendtlig Landgang, som en stadig tilbagevendende Farsot, har hærget det 19. Aarhundredes England²⁾ og i de sidste Aar har faaet rolige Engelskmænd til i sene Nætter at se tyske Spejderluftskibe og andre Febersyner, hvordan Spørgsmaalet om almindelig Værnepligt under Indflydelse heraf er rykket ind paa Livet af det Folk, der siden Cromwells Dage har korset sig for Militærvæsen som for Mørkets Magt. Det hjælper ogsaa til at fatte, hvordan Canning under Tilsitugernes Højsommerophidselse kunde udmale sig franske Transportfartøjer, der med den store Armées Soldater ombord styrede frem mod de Forenede Kongeriges Kyster, dækkede af en Flaade under Danebrog. Det bliver ikke mere rimeligt af den Grund, men det bliver mere forklarligt.

Den Opfattelse, man med alt dette som Baggrund faar af Cannings Politik i 1807, afviger betydelig fra den, der i Almindelighed fremsættes. Den bliver ikke en overlagt Handling, dikteret af Lyst til Rov og Ran, som en holstensk Diplomat i Samtiden formodede³⁾, den

¹⁾ Grenville i Overhuset 21. Januar 1808 (Hansard X, 16).

²⁾ J. Bardoux: *Essai d'une Psychologie de l'Angleterre Contemporaine* I, 300.   ³⁾ Rist: *Lebenserinnerungen* I, 426—27.

bliver ikke en Handelshævn, som en fremragende dansk Historiker i vore Dage har ment¹⁾, og mindst af alt den store Statskunst, saaledes som man stadig i England helst vil opfatte det. Der møder os ikke det vide Syn, det rolige Overblik eller en hensynsløs Udnyttelse af alle Midler for at naa et attraaet Maal; det er den raa Magt, der anvendes i Blinde i et Øjeblik, hvor den, der skal føre Slaget, ikke mere er Forholdene voksen og derfor knuser den Uskyldige. I én Sætning, her er ikke Genialitet i nogen som helst Form, men den rene Desperation.

Jacksons Sendelse.

Jeg har i det foregaaende vist, hvor umuligt det er at føre et virkeligt Forsvar for den Politik, Canning slog ind paa, jeg har paa den anden Side søgt at finde en Forklaring til de Beslutninger, han tog, i den historiske Situation og hans Karakter og Fortid. Hvad der derimod hverken kan forklares eller undskyldes, er at han valgte to Gesandter som Jackson og Taylor til denne vanskelige Forhandling, naar Meningen virkelig var at opnaa et Forbund med Danmark. Den eneste Forklaring er, at Cannings Selvherskertilbøjelighed kun tillod ham at arbejde sammen med Mænd, der vilde blive hans lydige Redskaber selv i Spørgsmaal om Enkeltheder.

Om Taylors Fortid, hans Delagtighed i Anslag mod Napoleons Liv, kunde Canning lige saa lidt være uvidende som om de Vanskeligheder, det vilde berede Danmark²⁾. Han var helt igennem en Diplomat af laveste Rang. Men den eneste Hensigt med hans Sendelse var jo at faa Garlike fjærnet, og i stort som i smaat var den

¹⁾ M. Rubin: 1807—14, S. 160.

²⁾ Hist. Tidsskrift 6. I, 16.

Historisk Tidsskrift. 8. R. III.

engelske Politik præget af den fuldstændige Hensynsløshed i Valget af Midler under Opnaaelsen af det Maal, man havde sat sig. Med Jackson forholdt det sig anderledes; i Begavelse var han Taylor langt overlegen, en Sammenligning mellem deres Depecher viser det slaaende, men han var en diplomatisk Underofficerstype, der alene lagde an paa at holde sig selv paa den sikre Side ved blindt at adlyde efter Bogstaven. Et Forhold, vi straks skal se, fik skæbnesvanger Betydning under Forhandlingerne i Kiel.

Det fremgaar af hans Beretning, naar han udvikler, hvor vanskeligt det er at fremsætte en Opfattelse, der er forskellig fra de Overordnede. Det udtales aabent i et Brev til Broderen, hvem han komplimenterer for hans Evne til at se upartisk paa Forholdene, men samtidig raader til for hans egen Karrieres Skyld „i det mindste at farve din Fremstilling efter dine Foresattes Synsmaade; naar Du ikke fordrejer Hovedtrækkene, vil det være det meste, Du kan opnaa i Sandhedens og din egen Samvittigheds Interesse“ ¹⁾.

Men hertil kom, at Jackson ganske manglede Kendskab til Udviklingen af den dansk-engelske Konflikt. Vi har hans eget Ord for, at da han blev tilkaldt af Fitz Harris, var det kun gennem Aviserne, han havde fulgt Sagen, og samtidig var han aldeles ikke i Besiddelse af den Takt, der var nødvendig under en saadan Sendelse. Dette er bleven hævdet paa dansk Side ²⁾. Rist kalder

---

¹⁾ Diaries and Letters of G. Jackson, II, 125.

²⁾ Det har derfor overrasket mig i Jacksons Beretning at finde følgende Paastand: „Danskerne har ikke haft noget at indvende mod den Maade, hvorpaa jeg førte Forhandlingerne“. Det er kun noget det danskvenlige Parti i England har fundet paa!

ham „den mest raa og plumpe Karl“ og kan som Grundten til, at man valgte ham, kun tænke sig, at der ingen anden var ved Haanden, der var villig¹⁾. Maaske vil man opfatte Rist og Danskerne i det hele som vildige Vidner, og jeg glæder mig derfor over at kunne fremlægge en Udtalelse fra engelsk Side. Det er den unge Granville Leneson Gower (Earl Gower), som jeg allerede tidligere har omtalt, der skriver hjem, at det glæder ham at Jackson ikke kommer til Memel, saaledes som det har været paatænkt, da „han paa ingen Maade er populær“, og han tilføjer følgende Betragtning om Cannings Politik: „Jeg synes, de kunde have sparet Kronprinsen af Danmark for den dobbelte Fornærmelse at lade et saadant Krav fremsætte af en saa grov og ubehagelig Person, som Jackson efter alle Fremstillinger er“²⁾. — Det giver samtidig et interessant Indblik i, hvorledes man i engelske Diplomat kredse dømte om Cannings Krav til Danmark.

Det var denne Mand, der skulde føre Hovedforhandlingerne og paa en vis Maade have Danmarks Skæbne i sin Haand. Han udtrykker selv, i sit tidnævnte Brev af 18. Juli, Hensigten med sin Sendelse ved at sige: „Jeg skal danne Hovedstyrken og bringe det grove Skyts“. Det er slet ikke nogen ueffen Karakteristik.

Vi har ovenfor set, hvordan Jackson blev kaldt til London, og fulgt hans Forhandlinger med Canning i de Dage, da hans Afrejse atter og atter blev udsat, til Flaaden var færdig. Alt afhang jo her af, at Hemmeligheden blev bevaret, og som vi ser af hans Korrespondance, var det paa et hængende Haar nær gaaet galt. Et Brev, hvori han giver sin Moder Meddelelse om sin

¹⁾ Lebenserinnerungen I, 431.

²⁾ Stafford House Letters, 57.

Sendelse, var nemlig bleven afleveret til en forkert Adresse, men Fejlen blev rettet, uden at Brevet aabnedes. Endelig i de første Dage af August gik han ombord i Yarmouth og kom over Tønningen til Slesvig, hvor han havde bragt i Erfaring, at Kronprinsen opholdt sig, men da han hørte, at det kun var for et kort Besøg, ventede han med at søge Audiens, aflagde kun Visit hos Prinsessen af Oranien og rejste videre til Kiel¹⁾.

¹⁾ Kilderne til Begivenhederne her er dels Jacksons Beretning (jfr. ovf.), dels hans Depecher til Canning og hans Breve til Broderen i det tidnævnte Værk. — Jeg lægger mest Vægt paa disse aldeles samtidige og fortrolige Skrivelser — samt de Aktstykker, paa hvilke C. Th. Sørensen har bygget sin Afhandling i Hist. Tidsskrift 6. I. De findes nu i Rigsarkivet: „Fredsbrud imellem Danmark og England II, Korrespondenz zwischen Kiel und Copenhagen von Ende Juli bis Mitte August 1807“, og maa læses af den, der vil studere Forholdene; thi Sørensens Gengivelse er langt fra tilfredsstillende.

Den er nemlig hverken Oversættelse eller Referat, men snarest en fri dansk Parafrase til den tyske Original; selv ikke, hvor der bruges Anførselstegn, svarer det foreliggende til denne; hverken dens Retskrivning er fulgt: „Schleswig“ i Stedet for „Schleswick“, „Helligbæk“ for „Helbeck“ (S. 28), eller alle Ordene medtaget. Det oprindelige Sprog skinner stadig igennem „bekom“ (S. 33 for „bekam“), „Tiden trænger“ („le temps presse“, 34, 35). Enkelte Steder er der positive Misforstaaelser: „du mögst daraus sehen, das es eigentlich nur eine gewöhnliches und sich nur auf Garlikes Abwesenheit beziehendes Creditif ist“ gengives: „hvilket han fandt udstedt som et almindeligt Dokument af den Art og ikke blot for den Tid, Garlike var borte“ (S. 18).

Værre er det, at Gengivelsen af J. Bernstorffs Dagbog kaster Optegnelserne fra de enkelte Dage imellem hinanden sammen med Forfatterens egne Bemærkninger. I det hele er det ikke altid klart, hvad der er Hr. Sørensens og hvad de to Brødre Bernstorffs Betragtninger. Saaledes er det Punktum, S. 20, der begynder: „Dette var opsigtsvækkende“, helt førstnævntes eget. Ligeledes S. 38: „Hele Aftenen o. s. v. Med det næste Punktum forholder det sig paa samme Maade; ogsaa den Passus, der S. 53 skildrer J. Bernstorffs ængstlige Venten,

Som bekendt foregik den første, to Timer lange Samtale mellem Chr. Bernstorff og Jackson i dennes Logi i Kiel. Den engelske Gesandt dvæler i sin Beretning ved, hvor heftig Bernstorff var, hvorledes han med hastige Skridt maalte det store Rum, hvori de sad, tog sig til Panden, slog ud med Armene og i det hele under mindre alvorlige Forhold vilde have givet rig Anledning til Spot. At den danske Udenrigsminister ikke lagde Fingrene imellem, ved vi fra hans egen Fremstilling¹⁾, og Jackson er ogsaa opmærksom paa, hvorledes han efter de kraftige Udtryk dækkede sig bag sin uofficielle Stilling. Men naar Jackson paa sin Side hævder, at han aldrig, skønt stærkt fristet dertil, kom ud af Ligevægt, og at han fulgte Regelen: *svaviter in modo* . . , er dette vist mere overensstemmende med et fromt Ønske end med Virkeligheden. Han fører Udtalelser i Marken af en Herre, han havde placeret ved Døren, for at Folkene i Huset ikke skulde lytte, men gentager disse Forsikringer om sin overlegne Ro, baade under Samtalen her og senere under den med Kronprinsen, saa tidt og saa ihærdigt, at de snarere vækker Tvivl end Tillid.

Jackson har gjort Rede for denne første Forhandling i en lang Depeche til Canning²⁾. Man har fra begge Sider opregnet den anden Parts Synderegister. Jackson talte om den Tone, der var anvendt fra dansk Side, og

---

er ikke hans egen. Enkelte Steder indskydes Sætninger saaledes i Referatet af Samtalen mellem J. Bernstorff og Jackson (54—55). Det gælder f. Eks. sidste Punktum i tredje Afsnit, S. 55: „I Krig o. s. v. Paa andre Punkter udelades der Ting af Vigtighed. Det ses saaledes ikke nederst S. 33, at Tilbudet om Hjælp med Skibe og Tropper først blev fremsat under Samtalen mellem Kronprinsen og Jackson om Eftermiddagen.

¹⁾ Hist. Tidsskrift 6. I, 30.

²⁾ For. Of. Denmark 54, Depeche Nr. 1 af 7. Aug.

som allerede gjorde det vanskeligt at tro paa den danske Regerings Vilje til at modstaa Frankrigs Krav, selv om den havde Evne dertil, som Landet manglede, og Bernstorff tog fat med de engelske Konsulers og Agenter Optræden i Holsten og alle Overgrebene mod de Neutrale paa Havet. Det afgørende i Jacksons Argumentation var Paastanden om det planlagte Angreb paa Holsten, der af Bernstorff karakteriseredes som et blot og bart Rygte; at tage Hensyn til sligt var at fylde Bægeret til Randen, og man vilde paa denne Maade tvinge Danmark til Krig. Jackson svarede, at det nok var et „Valg mellem to Onder“, men ogsaa „et Valg mellem uundgaaelige Nødvendigheder“, og Bernstorff henviste saa til, hvordan Danmark havde bevaret sin Neutralitet og til Faren ved, at England afbrød al Forbindelse med Fastlandet, medens Jackson blev ved sit, at det gjaldt om at gøre en Landgang umulig. Hertil bemærkede saa Bernstorff: „Selv om De kender eller troer, at De kender“ Frankrigs Planer, hvorfor „vil De saa gøre det Rangen stridig til den brødefulde Førsteplads?“¹⁾

Det afgørende er imidlertid, hvad den danske Minister fik fat i af Jacksons egentlige Krav. Han refererer i sin Skrivelse til Broderen i København²⁾ de engelske Paastande om det truende Angreb paa Holsten og Nødvendigheden af, at England sikrede sig herimod, og da Danmark manglede Forsvarsevne, og almindelige Forsikringer ikke er fyldestgørende, krævedes der enten Alliance eller et sikkert Pant. Det falder i det store og

---

¹⁾ „Struggle with her for the guilty Priority“.

²⁾ 7. Aug. H. T. I. c., 31.

hele meget godt sammen med Jacksons Depeche¹⁾, og det maa bemærkes, at naar C. Th. Sørensen vil lægge Skylden for, at det ikke kom til nogen udtømmende Forklaring om, hvad Pantet var, over paa Chr. Bernstorff, beroer dette paa en Misforstaaelse. Jackson skriver selv gentagende, at han først overfor Kronprinsen agtede at rykke ud med Sproget²⁾, og da han atter omtalte, at England maatte have et tilstrækkeligt Pant paa, at Danmark holdt fast ved sine Forpligtelser, fortælles det i hans Depeche, hvorledes Bernstorff direkte spurgte ham: „Hvad Slags Pant ønsker De?“ Under Henvisning til sit Forsæt om først at tale ud overfor Kronprinsen, skriver Jackson, at han svarede, „at det var en Forholdsregel, der ved at forene de danske Stridskræfter med Storbritanniens vilde berøve Frankrig Muligheden af at anvende disse til sin Fordel“. Da Bernstorff saa bemærkede: „De ønsker altsaa at drive samme Spil som Frankrig og berøve os vor Uafhængighed“, rykkede Jackson op med de kendte Argumenter om, at man netop vilde sikre Danmarks Uafhængighed og føre Alliancepolitik, og hvor langt mere fordelagtig en Tilslutning til England vilde være for en Sø- og Handelsstat som Danmark. I et Par følgende Depecher fra samme Dag gør Jackson dels opmærksom paa, at Chr. Bernstorff intet havde ladet forstaa om forventet Hjælp fra St. Petersborg, og at han kun lige havde omtalt den engelske Flaades Ankomst til Øresund som en Trusel, skønt man havde faaet Underretning om „Blokeringen af Sælland“.

¹⁾ Om Pantet skriver han først: Det var nødvendigt „to obtain an infallible Pledge that such Increase of power should not fall into our Enemy's Hands, as the Possession of the Danish Navy would afford him“.

²⁾ Smlgn. hvad Chr. Bernstorff selv skriver ⁸/s H. T. I. c. 33.

Det fremgaar af den første Depeche, at Jackson ingenlunde var uvillig til at bøje sig for den sædvanlige Forretningsgang og begynde med at rejse til København; han krævede blot, at man ikke her atter viste ham tilbage til Kiel, da det, han havde at sige, var af den Art, at Forsinkelser ikke vilde være heldige. Samtalen forinden med Kronprinsen stod han imidlertid fast paa.

Ved Skildringen af denne berømte Samtale har Holland Rose¹⁾ bygget paa en længere Depeche, den engelske Gesandt en Uges Tid efter sendte Canning fra Landskrona²⁾. Holder man sig til denne, bliver Modsætningen mellem Fremstillingen fra dansk og engelsk Side uløselig. Overfor Jacksons Paastand om, at han har krævet Overgivelsen af den danske Flaade i Hans Majestæts Hænder som en uundgaaelig Nødvendighed³⁾, staar Kronprinsens Brev til Chr. Bernstorff, der angiver Alliance eller Krig, som de to Muligheder under Tilføjelse af, at om noget „Pant var der ikke Tale“⁴⁾. Der er ingen Mulighed for at forlige disse modstridende Fremstillinger⁵⁾, men Sagen stiller sig noget anderledes, naar man lægger den Depeche til Grund, Jackson skrev Dagen efter Mødet med Kronprinsen⁶⁾, der helt falder sammen med et Privatbrev, han samtidig sendte til sin Broder⁷⁾.

Det hedder nemlig i den omtalte Depeche, at Jackson meddelte Kronprinsen, hvorledes „det var ham paalagt at forlange den danske Flaades Forening med Hans Majestæts snarest muligt; at det var Hans Majestæts

¹⁾ E. H. R. 1896. 87.

²⁾ Depeche Nr. 6. 15. Aug.

³⁾ Jfr. E. H. R. I. c.

⁴⁾ H. T. I. c. 34.

⁵⁾ Det var paa dette Punkt, jeg først blev slaaet af Modsætningen mellem de danske Aktstykker og Holland Rose's Benyttelse af de engelske.

⁶⁾ Depeche Nr. 4. Kiel 9. Aug.

⁷⁾ D. & L. II 192 ff.

Hensigt at sætte dette Forlangende igennem med Magt“, og i den Anledning var en betydelig Krigsstyrke sendt til Farvandene om Sælland. Men Formen for denne Transaktion skulde helt afhænge af Kronprinsens Ønsker¹⁾.

Efter dette at dømme har Jackson egentlig ikke talt om Udlevering af Flaaden, han har undgaaet at fremhæve det, hans Instruks Nr. 2 gav Udtryk for, og har mere holdt sig til Traktatudkastene, hvor der tales om en Forening af Flaaderne, hvis Form Jackson altsaa vilde overlade det til Kronprinsen at bestemme om; ogsaa i Depechen fra Landskrona fortæller han efter den drabelige Indledning om Udlevering af Flaaden som den eneste Mulighed, hvordan han har forklaret, at der paa den ene Side var Tilbud om Alliance, militær Samvirken og Sikring af de danske Besiddelser, paa den anden Angrebet mod København²⁾. Man forstaar efter alt dette

¹⁾ Depeche af 15. Aug.: „I judged it most expedient to commence . . . by explicitly stating to Him, what was the object of my mission, without the attainment of which no other concession would be considered satisfactory . . . the Delivery of the Danish Fleet into His Majesty's Hands was become a matter of indispensable necessity“. Depeche of 9. Aug.: „I stated to Him clearly that I was instructed to demand the immediate junction of the Danish Fleet to that of His Majesty — that it was His Majesty's Determination to enforce this Demand for which purpose a very imposing force, the Particulars of which I enumerated, was already assembled off the Island of Sealand“. Privatbrev 9. Aug.: „I stated plainly that I was ordered to demand the junction of the Danish fleet with that of England and that, in case of refusal, it was the determination of His Majesty to enforce it“ (D & L l. c.) Med Jacksons Udtalelse til Broderen in mente om, hvordan Indberetninger skal farves (jfr. ovf.), maa det sidste Aktstykke vel anses for det paalideligste. Det falder desuden helt sammen med Depechen, og disse to Skrivelser er de mest samtidige.

²⁾ „On the one side Alliance, Cooperation of Naval and Military measures . . . the Guarantee of all the Danish Possessions

godt, at Kronprinsen kunde faa det Indtryk, at Alternativet var Alliance eller Krig¹⁾.

Hertil kommer, at Samtalen efter Jacksons Referat at dømme den meste Tid har drejet sig om ganske andre Ting end det centrale Alliance-Spørgsmaal. Om dette sagde Kronprinsen, at det engelske Forlangende stred imod ethvert Æresprincip, og at den Trusel, hvormed det ledsagedes, gjorde det end mere stødende. København var ikke saa let at tage, han vilde kæmpe til det sidste, selv føre Tropperne og være, hvor Faren var størst, og gjaldt det Landets Uafhængighed, vilde han sætte sit Liv ind for Folket²⁾. Ligesom Chr. Bernstorff

---

and Certainty of aggrandisement . . . . . Saaledes ogsaa i en Skrivelse til Canning af 16. Aug. (Lady J.s Papers Nr. 29 Letter-book), som ikke findes mellem de officielle Depecher. Senere under Forhandlingerne i Underhuset udtalte Canning overfor Ponsonby, at Forslaget om Flaaden som et Depositum ikke blev stillet, fordi Kronprinsen var rejst, inden den engelske Gesandt fik Lejlighed til at fremsætte det (Hansard X 277). Det er rigtigt, at Forslaget ikke blev forelagt Kronprinsen, men Grunden var ikke hans Bortrejse, men Jacksons Tilbageholdenhed paa dette Punkt.

¹⁾ C. Th. Sørensen mener, at man som Følge af den manglende Forklaring med Jackson undervurderede Faren, og at navnlig Kronprinsen ikke saa, at Krigen var uundgaaelig (l. c. 35—36); imidlertid er Chr. Bernstorff ganske klar over det, se Skrivelse af 8. August: „Han beraabte sig paa sine Instruktions Bestemthed og Begrænsning og kom stadig tilbage til, at Alliance eller Krig var det Alternativ, som han skulde give os Valget imellem“; og han tilføjer: „In diesem Tone hat er auch heute Nachmittag ohne Rückhalt mit dem Kronprinzen geredet“ — en Bemærkning, Sørensen ikke har villet medtage. Kronprinsen har altsaa godt forstaaet, hvad Alternativet var. Paa den anden Side vil det ses, at Holland Roses Dadel over, at Jackson straks begyndte med de yderste Krav (E. H. R. 1896, 87), ikke er berettiget. Den engelske Forfatter har alene taget Hensyn til Landskronadepechen.

²⁾ D. & L. l. c.

afviste han al Tanke om Koloniudvidelse¹⁾, men ellers gennemgik man alle de gamle Stridsspørgsmaal mellem Danmark og England. Jackson fremsatte sine Paastande om Landets manglende Modstandskraft overfor Napoleons Planer, Kronprinsen paaviste deres Uholdbarhed, og hvorledes Danmark i saa Tilfælde vilde blive Englands naturlige Allierede, hvortil Jackson svarede, at Danmark nu ikke var det Danmark, der vilde blive tilbage efter et fransk Angreb, og at det var det første Danmark, man vilde Alliance med. Forøvrigt udtalte Kronprinsen, at han ikke havde glemt 1801, men Forholdene var nu anderledes end dengang. „Da blev han tvungen til at handle som han gjorde — nu havde vi ingen Grund til Klage mod ham“. Overfor dette kunde Jackson jo med en vis logisk Ret svare, at Sandsynligheden dermed ikke blev ringere for, at Danmark nu vilde indvilge i Bonapartes Planer som dengang i Kejser Pauls. Endelig sluttede Kronprinsen Samtalen med den Bemærkning, at han ikke var vant til at tale om Statssager²⁾, og henviste Jackson til Udenrigsministeren.

I sin Beretning skriver Jackson, at Prinsens Forværelse „mest lignede en Vagtstue med Navne og Paa-skrifter kridtede paa Dørene — nøgne Vægge og kun et eller to Borde, hvis Materiale og Tilvirkning var lige plump“, men om selve Samtalen siger han, „at intet kunde gøre mindre Indtryk af noget kunstlet eller tillært end hans [Kronprinsens] Udtalelser, der paa visse Punkter var i nogen Maade rørende („affecting“). Da det hele mere var præget af varm Følelse end af klar Fremstillingsmaade („manner“), blev hans Sætninger ofte afbrudte

---

¹⁾ Letterbook.

²⁾ „Political Subjects“.

og usammenhængende. Der var ingen Stil eller Elegance over det, han sagde. Hvad Indtryk han gjorde, skyldtes den umiddelbare og oprindelige Naturlighed, der ofte gør mere Virkning end de mest forfinede Kunstgreb“. I Depechen af 15. August fortælles det, at Kronprinsen „ligesom vilde gøre mig ansvarlig for det, der vilde ske“, og Jackson maatte værgе sig imod, at der blev gjort nogen Forskel paa hans private og officielle Stilling; i Beretningen siger han, at disse personlige Henvendelser var det eneste, der gjorde Indtryk paa ham.

Det er paa Baggrund af denne sympathetiske Skildring mere vanskeligt at tænke sig, at Jackson har været saa uforskammet mod Kronprinsen, som man har paastaaet fra dansk Side; overfor Canning hævder han selv at have valgt „de Udtryk og den Optræden, der syntes mest passende til at vise den skyldige Ærbødighed for H. Kgl. Højheds Person og høje Rang“¹⁾. Men den Slags Forsikringer gør langt fra altid den tilsigtede Virkning, og i Brevet til Broderen indrømmer han, „at Prinsen til Tider var ligesaa heftig og voldsom i Sprog og Optræden, som hans Minister havde været“²⁾ — saa varmt er det gaaet til.

Men tilbage bliver et andet Spørgsmaal: hvorfor valgte Jackson en saa forsigtig Taktik, hvorfor stak han det under Stolen, der i Følge hans Instrukser var Sagens Kærne? Forklaringen findes i det Jacksonske Familiearkivs Breve og hans egen Beretning. Det hedder her:

„Jeg var ikke naaet til Kiel uden at lægge Mærke til, at Formodningen om, at Danskerne var delagtige i et Forbund imod os ikke forholdt sig rigtig“. Efterretningerne om det planlagte Søforbund er han nu helt

¹⁾ Depeche af 15. August.

²⁾ D. & L. l. c.

færdig med. Der fandt ingen Udrustninger Sted i Jylland eller København. Det eneste, der holdt Stik, var de franske Troppesamlinger ved Grænsen; og selv om han under Samtalen med Bernstorff forsikrede, at de Meddelelser, paa hvilke man grundede Aktionen, var ganske autentiske¹⁾, har Bernstorffs bestemte Benægtelse af, at der var sket nogen Henstilling fra Frankrig, alligevel gjort sin Virkning paa ham. I følge Beretningen erkendte han nu, at Fordelen ved at komme Bonaparte i Forkøbet var det eneste, der gav den valgte Fremgangsmaade politisk og moralsk Berettigelse — med andre Ord: Berettigelse gennem Resultatet!

De Tvivl, der var kastet ind i Jacksons Sjæl ved disse Iagttagelser, bestyrkedes ved et Brev, han umiddelbart efter sin første Samtale med Chr. Bernstorff modtog fra den engelske Resident i Altona W. Thornton. Jackson havde straks, da han satte Foden paa dansk Grund, skrevet til ham og sat ham ind i Sagernes Stilling; nu indløb hans Svar²⁾.

Der udtales her bange Anelser i Anledning af den bestemte Frist, der var sat for den danske Regerings Svar, og „det frygtelige Pant“, der forlanges, samt at der „ikke er givet Dem [Jackson] nogen Fuldmagt til selv at skønne“; thi ellers vilde Thornton besværges ham om ikke at fremsætte det nøgne Krav, men bevare Skindet af en Flaadeforening. Han var fuldkommen overbevist om, at Franskmændene vilde rykke ind i Holsten, og at vi har Ret til at kræve den mest ubetingede Samvirken fra dansk Side, men han frygter for, at selv Fremsættelsen af det berettigede Krav kunde fremskynde Tabet af

¹⁾ Depeche Nr. 1 af 7. August.

²⁾ Lady Jacksons Papers Nr. 77.

Hertugdømmerne og vælte Beskyldningen for det første Overgreb over paa os. Han fandt det ogsaa „umuligt, at vi kan vente andet end bittert og uforsonligt Fjendskab fra Danmarks Side, hvis dette Pant kræves uden nogen som helst Lempelser“. Den Tanke, som han [Thornton] personlig havde udkastet, og som han saa som Grunden til den Beslutning, der var fattet, havde været at sende en betydelig Styrke til Østersøen, der kunde støtte Forsvaret af de danske Øer i Tilfælde af et fransk Angreb, „saa at den, kort sagt, kunde være i Stand til om nødvendigt at tvinge Danmark til Samvirken, skønt jeg føler mig fuldstændig overtydet om, at den vilde være bleven modtaget med Tak i Tilfælde af et fransk Indfald i Holsten, men Kravet om et Pant maa ødelægge alt, og hvis De har nogen Fuldmagt til selv at tage en Afgørelse („discretionary Powers“), vilde jeg atter besvære Dem om at holde det tilbage til sidste Øjeblik, i hvert Fald i sin mest stødende Form. Jeg nærer ingen Tvivl om, at Frankrig paatænker et Forsøg paa at tvinge Danmark ind i et Forbund mod os, men jeg tror, at det aldrig vilde have Held med sig, og sikkert aldrig, naar vi har saa stor en Magt ved Haanden i Østersøen“. Brevet slutter med et Tilbud fra Thornton om at komme til Kiel, hvis Jackson ønsker det.

Thornton er bleven bedømt skarpt fra dansk Side, som en Sladderfortæller, der indberettede de Alarmefterretninger, der udspreddes fra fransk Side, som den fulde Sandhed¹⁾, endnu under Samtalen med Jackson havde Chr. Bernstorff fremsat Klager over hans formentlige dansk-fjendtlige Optræden²⁾. Som vi har set, er det for saa vidt

¹⁾ Rist: Lebenserinnerungen I, 414, 416—17, jfr. 426.

²⁾ Depeche Nr. 1 af 7. August.

rigtigt, at det var Thorntons Depecher, der havde bidraget til, at Canning besluttede at stille bestemte Krav. I øvrigt er det næppe holdbart, naar Thornton mener, at der ikke kan lægges andet ind i den, end hvad han nu har udviklet i sit Brev. Den Depeche, han afsendte 25. Juli, har en anden Opfattelse¹⁾, men den indløb jo først længe efter, at den endelige Beslutning var taget, og saa meget er vist, at hans Bemærkninger ved denne Lejlighed træffer lige i Centrum, og man forstaar nu, hvorfor Lord Malmesbury kan sige, at „Thornton mere handlede som Dansker end som Englænder“²⁾. Dette er for Resten en Misforstaaelse. Thornton handlede som den, der var paa Stedet og kendte Forholdene, og han tilraadede det, der vilde have været den eneste forstandige engelske Politik.

Brevet gjorde, som sagt, ogsaa Virkning paa Jackson, der skriver i sin Beretning: „Den første Tanke, der maatte melde sig hos mig ved Læsningen af disse Breve — og den meldte sig med betydelig Kraft — var, om det var tilraadeligt eller ikke at fortsætte med min oprindelige Plan og vedblive med Kravet om Flaaden“, og naar han derpaa fortæller, at han besluttede sig til „ikke at tage Hensyn til Indholdet af W. Thorntons Breve“, er det for saa vidt sandt, som han ikke opgav Kravet om Flaaden og ikke handlede efter Konduite. Indtrykket af alt dette gjorde dog, at han under Samtalen med Kronprinsen skød Kravet om Pantet mere i Baggrunden og holdt sig til Alliancetilbudene med Skindet af en Flaadeforening. Derved kom det heller ikke overfor Kronprinsen til den aabne Forklaring, Jackson først

¹⁾ Jfr. ovf.

²⁾ Diaries and Correspondance of J. Harris, 1. Earl of Malmesbury, IV B., 392.

havde paatænkt, og derfor fik man det Indtryk, man fik paa dansk Side.

Det viste sig jo ogsaa, at Thornton havde set rigtigt, da han frygtede, at alene „Fremsættelsen af det berettigede Krav“ fra dansk Side vilde blive opfattet som det første Angreb, der førte til, at vi blev Frankrigs „naturlige Allierede“. Det er en Strid om Æselets Skygge, hvis man vil anstille Betragtninger over, hvorvidt den danske Regering ikke burde have modtaget de engelske Tilbud i den Form, hvori Jackson altsaa fremsatte dem de første Dage Kiel; thi Betingelsen herfor var, at han resolut havde kastet Forlangendet om Flaaden over Bord; men det gjorde han ikke, bagved lurede jo stadig Spørgsmaalet om „det frygtelige Pant“, som den danske Regering ikke kunde gaa ind paa. Jackson havde kun taget det halve Skridt, skjult Hovedsagen og derved gjort de indviklede Traade mere spegede. Han har alligevel Ret i sin Paa-stand om, at han ikke opgav Kravet om Flaaden.

Det er altid spildt Ulejlighed at gruble over, hvad der kunde være sket. Alligevel ligger Muligheden for en anden Udvikling her saa snublende nær, at man ikke kan andet end forfølge den et Stykke. Havde Jackson i Kiel været den selvstændige Diplomat, der havde handlet efter den rigtige Indskydelse at opgive Kravet om Flaaden, kunde meget være bleven anderledes. Han var jo i Virkeligheden ved Selvsyn og Thorntons Henstillinger bleven overbevist om, at de engelske Beslutninger var taget udfra fejle Forudsætninger, og Kronprinsens Opfordring til at standse Forhandlingerne og afvente Begivenhedernes Udvikling¹⁾ maa derfor have

---

¹⁾ Depeche Nr. 4 af 9. August.

vejet tungt for ham. Naturligvis var Cannings vældige Vrede udgaaet over ham, naar han handlede mod de bindende Instrukser; han var bleven desavoueret, men paa den Maade var der vundet Tid og med Tiden mere. Napoleons Forlangende om Forholdsregler mod den engelske Handel var jo allerede paa Trapperne. Den 3. August var Talleyrand i en Skrivelse til Dreyer begyndt at slaa paa, at Forbindelsen med England maatte høre op, og Danmark træffe sit Valg¹⁾; den 6. havde han under en mundtlig Forhandling omtalt det ønskelige i, at den Forbindelse blev afbrudt, England endnu gennem Danmark havde med Fastlandet, og Dagen efter skrev den danske Gesandt den Depeche hjem, der i Overensstemmelse med det, han vidste var Regeringens Standpunkt, varslede om energisk Protest mod de franske Fordringer²⁾. Det var i de samme Dage, det gik løs i Kiel; var der blot gaaet nogle Dage, var Napoleon bleven den angribende, og Danmark kommen ind paa det Valg for de engelske Farver, Dreyer saa bestemt havde udtalt sig om³⁾. Under disse Forhold havde Canning dog maaske været at bevæge til at stille mindre ydmygende Betingelser til den danske Allierede; thi paa det Tidspunkt vilde de forskellige Korrektiver til de fejlagtige Efterretninger, han havde bygget paa, jo være begyndt at indløbe og have skabt en Mulighed for roligere Overlæg.

Maaske! thi Canning var ikke den Mand, der let indrømmede, at han havde taget Fejl; som saadan kendte Jackson ham og vilde derfor ikke udsætte sig for at ødelægge sin Karrière ved at handle rigtigt, naar han var vis paa at sikre sig sine Foresattes Bifald ved at

¹⁾ H. T. 6. I, 77—78.²⁾ Holm II, 203 ff.³⁾ Ib. 205.

handle galt ¹⁾). Samme Dag, som han fik Brev fra Thornton, havde han modtaget det sidste manende Brev af 2. Aug.²⁾: „Siden De forlod London, er Forholdene blevne endnu mere spændte“. Jackson lyttede til sin Herres Røst og forspildte den Chance, der forelaa, for endnu at opnaa det, der var denne Herres endelige Maal.

For den følgende Del af Jacksons Sendelse giver de engelske Arkiver færre nye Oplysninger. Der er nogen Uoverensstemmelse i Skildringen af det afsluttende Møde med Chr. Bernstorff, hvor den engelske Gesandt endelig gav ren Besked ³⁾. I Beretningen siger han, at den danske Minister var mere fattet, i Depecherne til Canning klager han over hans Voldsomhed, navnlig naar Talen faldt paa Spørgsmaalet om de Neutrales Ret, i Brevet til Broderen skildres Forhandlingen paa samme Maade som den første. „Hans voldsomme Angreb paa mig gjorde Argumentation umulig, og mine Forsøg paa at faa ham til en rolig Forhandling syntes kun at give hans glødende Harme Næring“ ⁴⁾, og det indrømmes, at Bernstorff paa-stod, at Jackson havde fornærmet Kronprinsen ved Truslerne om at anvende Magt; selv fralægger han sig stadig noget saadant i de officielle Depecher.

Gennem de forskellige Aktstykker, vi har fra Jacksons Haand, kan vi følge, hvordan han Søndag Eftermiddag (d. 9.) gik ombord i den engelske Brig „Intelligence“ for saa hurtigt som muligt at naa Korsør, hvordan Modvind

¹⁾ Derfor fremstillede han det ogsaa i sin senere Depeche fra Landskrona, som om han straks havde forlangt den ubetingede Udlevering af Flaaden; medens Forhandlingerne stod paa, indberettede han anderledes og vist mere i Overensstemmelse med Sandheden, jfr. ovf. ²⁾ Jfr. ovf. ³⁾ H. T. l. c., 39–40. ⁴⁾ D. & L. l. c.

tvang ham til at vende tilbage Mandag Aften Kl. 9, og hvordan han en Time senere brød op over Land. Over Fyn ankom han til Korsør og fortsatte derpaa til København, idet han paa Vejen gennem Sælland mødte de fremmede Gesandter, der nu forlod Hovedstaden.

Da han endelig naaede hertil, var Taylor¹⁾ draget bort, Jackson beklagede det, fordi han havde ønsket Oplysninger fra ham om Tingenes Tilstand herovre, han havde imidlertid kun efterladt et Brev — i sin Hotelværts Varetægt! — og Jackson maatte altsaa handle efter Omstændighederne. Der var stærk Ophidselse i Byen, og han siger i sin Beretning, at Cathcart virkelig vilde have sat Hæren i Land Dagen efter Taylors Ankomst til Flaaden²⁾, hvis alt havde været rede, men det var det ikke. Nu beroligedes Stemningen noget ved Jacksons Ankomst.

Kl. 8 om Aftenen opsøgte han J. Bernstorff, han roser

¹⁾ Taylors Depecher er allerede omtalte tidligere. Noget nyt om Forhandlingerne med J. Bernstorff bringer de ikke ud over det, vi kender fra Aktstykkerne i H. T. 6. I, 17 ff., 43 ff. Dog maa det bemærkes, at Taylor paastaar at have fremsat Fordringen om Flaadens Udlevering mere utilsløret, end det umiddelbart fremgaar af Bernstorffs Skrivelse (l. c. 45—46). — „The possession of the Danish Fleet was the only security“, Depeche Nr. 5 af 11. August. C. Th. Sørensen mener, at Kronprinsen ogsaa forlod København uden at kende det egentlige Krav fra engelsk Side (50—51); efter det, J. Bernstorff faktisk skriver, og sammenholdt med Taylors Udtalelse er det dog næppe rimeligt. I Meddelelser fra Krigsarkiverne III paastod han, at Punktet om Flaaden slet ikke var fremme i Kiel (6—7, 9—10). De Aktstykker, han senere fandt, viste, at det ikke var rigtigt (H. T. I. c., 39—40), men ogsaa i den senere Afhandling føres Konsekvenserne for vidt.

²⁾ Under Forhandlingen med Bernstorff den 10. havde Taylor jo ogsaa truet med, at de Højstkommanderende vilde skride til Angreb, hvis Forsvarsforanstaltningerne ikke standsedes (H. T. I. c., 45).

dennes Høflighed i Modsætning til Broderen, men da han jo ingen Fuldmagt havde til endelige Forhandlinger, blev Mødet resultatløst, og Jackson begærede sine Passer. Inden han forlod København, blev han dog opsøgt af den russiske Gesandt Lizakevitz, der, „brugte alle den danske Regerings Grunde og Bevisførelse og forsvarede deres Sag i Vendinger, der næsten var lige saa varme som Grev Bernstorffs“ ¹⁾. Vi ved fra dennes Dagbog, at han den 12. Aug. havde været hos Lizakevitz og bedt ham om Hjælp ²⁾, og den russiske Gesandt har, som man vil se, ikke svigtet.

Man har ment, at Kronprinsen og Chr. Bernstorff ganske tabte Besindelsen under disse Begivenheder, og at „man skal lede i Historien for at finde Mage til den Konfusion, der herskede i dette Øjeblik“ ³⁾. Det er noget med Urette. Gaar man ud fra, at de engelske Forslag var uantagelige, og det er jo nu i Grunden alle enige om fra dansk Side, og at et Forsvar af København altsaa var nødvendigt, maatte alt dreje sig om at vinde Tid. At de Ledende paa dansk Side skulde have haft nogen anden Tanke med at vise Jackson frem og tilbage, kan man ikke tænke sig. At det for saa vidt var unyttigt, idet den Styrke, det lod sig gøre at rejse paa Sælland, alligevel var for svag, og at Angrebet fra engelsk Side vilde begynde til sin Tid, enten det varede længe eller kort med Jackson, er en Sag for sig, der ikke vedkommer Bedømmelsen af Regeringens Plan med at føre Forhandlingerne som den gjorde; thi Jackson skjulte jo

¹⁾ Depeche Nr. 8 af 15. August.

²⁾ Jfr. H. T. I. c. 51.

Denne Notits er ikke medtaget hos C. Th. Sørensen.

³⁾ Holm: D. R. H., V., 589, jfr. Thrige: Danmarks Historie i vort Aarhundrede, I B., 61.

ogsaa lige til det sidste, at Cathcart og Gambier havde Ordre til at skride til Angreb efter de otte Dages Forløb, selv om de ikke hørte fra ham.

I den følgende Tid tog Jackson Ophold i Landskrona. Herfra er hans senere Depecher skrevne, og her kom han i Forbindelse med den ansete medicinske Professor J. H. Engelhart i Lund¹⁾, der oversatte Proklamationen til Sællands Indbyggere paa „Dansk“. Men samtidig mødtes han stadig med de engelske Højstkommanderende og er her grumme utilfreds med Lord Cathcarts Ledelse; dels stod denne fra først af tvivlende overfor Muligheden af et heldigt Resultat, dels var han meget imod at skride til Bombardement. Under en af Forhandlingerne herom paastaar Jackson, at Cathcarts Udtalelser resulterede i, „at man aldrig skulde indlade sig paa noget Bombardement og særlig ikke af København, men jeg fandt, at det grænsede til det latterlige, naar han talte om det skrækelige i at jævne Husene med Jorden og Muligheden af, at en Bombe kunde falde paa et Pigeinstitut; det var et af Lord Cathcarts Hovedargumenter mod at begynde“. Jackson var en stor Helt under Krigsraadene. En Dag, han blev sat i Land, kom Baaden imidlertid indenfor de danske Batteriers Rækkevidde, og der staar formelig Rædsel ud af det gulnede Papir, hvor han skildrer, hvad han her gennemgik, med en oprigtig Tilføjelse om, at „det var noget, jeg ikke havde haft Bud efter²⁾, og forstod, at det af mange Grunde var ganske uforeneligt

---

¹⁾ Han var nemlig gift med en skotsk Dame. Jackson siger, at deres to Døtre, der lige var kommen hjem fra Skotland, „var med Undtagelse af mit korte Besøg i Slesvig de første Kvinder af et menneskeligt Ydre, jeg havde set, siden jeg forlod England“!

²⁾ „I had not bargained for that“.

med min Stilling og Beskæftigelse at deltage i vore Tropers Operationer“!

Senere skal Cathcart ogsaa have været tilbøjelig til at gaa ind paa Peymann's Ønske om, at der maatte sendes Bud til Kiel inden Kapitulationen. Ved de endelige Forhandlinger om denne var Jackson og Taylor ikke med, skønt tilkaldte, da Cathcart og Wellesley besluttede, at de skulde have en ren militær Karakter¹⁾.

Jackson var selv grumme tilfreds med den Maade, paa hvilken han havde udført sit Hverv. Selv om det egentlige Maal ikke var bleven naaet, fandt han dog, at „vor Sag var bleven stillet i det mest gunstige Lys for vore Overordnede“²⁾. Baade 15. og 16. August kommer han i Breve til Broderen tilbage til dette Synspunkt³⁾, men han havde den Tort, at man ikke rigtig vilde anerkende det hjemme i England, og her fortæller han atter interessante Ting.

Sagen var jo nemlig den, saa underlig det end lyder, at Canning i høj Grad havde ønsket at faa en virkelig Alliance i Stand med Danmark og aldeles ikke havde opgivet Haabet til Trods for, at det var kommen til Fjendtligheder. Han var derfor meget utilfreds med de Kapitulationsbetingelser, Cathcart og Gambier var gaaet ind paa, og grublede over, paa hvad Maade de passende kunde brydes, Okkupationen af Sælland fortsættes og en Alliance fremtvinges. Allerede 3. September havde han

¹⁾ Brev til Broderen af 5. Septbr., D. & L. II, 216.

²⁾ „Our employers“. ³⁾ D. & L. II, 196, 198—99. Naar Jackson tilføjer, at han kun har gjort, hvad han ogsaa for sin Samvittighed vilde have gjort, uafhængig af sine Instrukser, saa taler det ikke til Ære for hans Samvittighed og stemmer daarligt med de Anfægtelser, han har haft i Kiel i Følge sin egen Beretning.

i et Privatbrev til Jackson udtalt, at den Modstand, Danskerne hidtil havde gjort, og den Uvilje, de havde lagt for Dagen, fjærned Udsigten til en endelig Forstaaelse og nødvendiggjorde mindre gunstige Betingelser. Flaaden maatte nu forlanges som Ejendom og Værftmateriel og Oplag følge med; men han overvejer ogsaa Muligheden af at holde Sælland besat med svenske Tropper og den tyske Legion til Freden og kun rømme i Tilfælde af, at Napoleon atter opgav Pommern og Hannover og gav Holsten eller andre Fastlandsbesiddelser, han havde taget, tilbage til Danmark¹⁾. Selv om Jackson melder Broderen, at Cannings Vrede derfor fra først af ikke var rettet mod ham, men mod dem, der havde redigeret Kapitulationsbetingelserne²⁾, viser hans Beretning, at Stemningen snart slog om overfor ham.

Han traf Canning den 24. September under Arbejdet med den engelske Proklamation, der offentliggjordes Dagen efter. De talte om den og om Muligheden af at holde Sælland besat, og Jackson oplyste, at Storebælt aldrig frøs til i den Grad, at en Hær kunde føres over — den modsatte Paastand skulde jo komme til Hæder og Værdighed under den senere Parlamentsdebat — men ellers omtalte Canning den heldige Virkning, Erobringen af Sælland havde haft i St. Petersburg, hvor man uopfordret havde erklæret, at Tilsittraktaten ingen hemmelige Artikler havde og udtalt et Ønske om, at England kunde beholde, hvad det havde taget[!]

Skønt han billigede Jacksons Handlemaade, „var

---

¹⁾ „Private & most secret & confidential“, Lady J.'s Papers Nr. 29, Letterbook, 426—27, ikke kendt af Holland Rose, der ellers har behandlet Spørgsmaalet fyldestgørende med Anførelse af Aktstykker (E. H. R. 1896, 89—91). ²⁾ D. & L. II, 217—18.

der dog noget, særlig i Mr. Cannings Væsen, der ikke var helt tilfredsstillende“, og han følte det endnu mere ved Middagen hos Ministeren efter dennes Forhandling med Rist¹⁾. „I Stedet for den frie aabne Tankeudveksling var der Utilbøjelighed til at røre ved Sagen — der syntes at undgaaes som noget pinligt“. Jackson undrede sig over, at Canning havde kunnet forhandle paa en saadan Maade med en „Mand, som han kun faa Uger tidligere havde overvældet med Udtryk for Modvilje og Utilfredshed og behandlet mere end almindelig haardt“, han mente, at Grunden var Anfægtelser²⁾ hos Canning, og skrev senere til ham om Sagen. Canning svarede, at han var særdeles taknemlig for hans Brev, og Jackson opfattede det saaledes, at Ministeren mente som han, men ikke kunde handle, som han tænkte. Fuld Tilslutning fandt han kun hos Lord Malmesbury, hvis Memoirer jo ogsaa giver et stærkt Udtryk for denne Stemning.

Om Rist bemærkede Canning, at han ganske havde smeltet hans Hjærte under deres Forhandling³⁾.

Men der var forbeholdt den selvtilfredse Jackson endnu en Skuffelse. Canning havde inden hans Afrejse stillet i Udsigt, at han ved sin Tilbagekomst skulde blive optaget i Privy Council, men Georg III gjorde Vanskeligheder, og det blev ikke til noget. Grunden var, at „Kongen havde givet sin Misbilligelse af Toget til København til Kende“⁴⁾. Det styrkede Modstanden i Kabinettet mod en fortsat Besættelse af

¹⁾ Se herom Rist I, 437 fl.

²⁾ „Self Accusation“.

³⁾ Jfr. Rist I, 438. Det er jo (jfr. ovf.) aabenbart under Indtrykket af disse Forhandlinger, naar Rist mente, at Canning heller ikke straks efter deres Sammenstød havde noget imod ham.

⁴⁾ Jackson har understreget dette dobbelt.

Sælland, og Kongens Betænkeligheder paavirkede den almindelige Stemning. Jackson fortæller Broderen, „hvordan alle ser paa mig, som om jeg var et Genfærd, og synes at undres over, at jeg ikke i det mindste har mistet et af mine Ører“¹⁾.

Nogen Audiens vilde Kongen derfor heller ikke tilstaa ham, men henvendte blot et Par Ord til ham paa sædvanlig Maade. Traditionen vil jo vide, at disse Ord var et Spørgsmaal om, i hvilket Stokværk Samtalen med Kronprinsen havde fundet Sted; Kongen haabede, det havde været i Stuen, for at blive sparket ned fra 1. Sal vilde være mindre behageligt²⁾. Som saa ofte har Traditionen ikke taget Fejl af de historiske Personers Stemning.

For den udi egen Indbildning miskendte Diplomat blev der altsaa intet andet tilbage end at rejse til Broadstairs og der i Løbet af Oktober Maaned at sætte den Beretning sammen, der skulde vise for Samtid og Eftertid, hvor godt han havde klaret sig, og hvor utaknemlig Verden er, en Beretning, der ved sin Omstændelighed maaske er kommen til at vise noget andet, men som vi maa være F. J. Jackson taknemlig for; thi den har kastet Lys over meget, der hidtil var dunkelt.

Afsluttende Bemærkninger.

Jeg har hermed bragt denne Undersøgelse til Afslutning. Som dens almindelige Resultat kan først fastslaaes, at Garlikes Depecher med deres uendelige „paa den ene Side — paa den anden Side“ har medvirket til at skabe den Mistro, man i England havde til den danske Politik.

¹⁾ D. & L. II, 219.

²⁾ Escott: The Story of British Diplomacy, 200—01.

Garlike var ikke saa afgjort danskvenlig, som man har ment, men hans Indberetninger var alligevel ikke af den Art, at de, naar de læstes med Ro og forstodes paa rette Maade, kunde give et urigtigt Indtryk af det danske Standpunkt, thi det refereredes loyalt. Jeg har dernæst søgt at vise, hvorledes Sammenstødet mellem Rist og Canning fik sin egentlige Betydning derved, at det bragte den nye Udenrigsministers højeste Mishag over Garlike, hvis Depecher han derfor ikke skænkede den tilstrækkelige Tiltro i de afgørende Dage. Jeg har endvidere godtgjort, hvorledes det var Meddelelserne fra Altona og København (Lord Pembrokes Brev), der fik Canning til at tage sin Beslutning, allerede inden „de hemmelige Efterretninger fra Tilsit“ var indløbne, og at man derfor kan karakterisere det Grundlag, han byggede paa, som i højeste Grad ufyldstgørende, ligesom at det langtfra blev underbygget med senere modtagne Oplysninger. Jeg har vist, hvorledes Meddelelserne fra de engelske Agenter, der under Krisen kun har spillet en ubetydelig Rolle, skydes frem i første Linje, og jeg har med alt dette som Baggrund hævdet, at Cannings Handlemaade aldeles ikke kan karakteriseres som den store Politik, og at den ikke retfærdiggøres ved sit Resultat, men jeg har samtidig søgt at vise, hvordan den til en vis Grad forklares af Cannings Karakter og personlige Stilling i Sommeren 1807.

Under den følgende Udvikling er det interessante Punkt, da Jackson i Kiel faar Øjet op for, at de Forudsætninger, man er gaaet ud fra i London, er fejle, og at Kravet om Flaaden i Grunden under disse Forhold burde opgives. Jeg har i disse Betænkeligheder troet at finde Forklaringen paa, hvorfor Kronprinsen under deres Sam-

tale ikke naaede til Forstaaelse af, hvad de engelske Fordringer egentlig gik ud paa, og jeg har ment at kunne skimte tydelige Spor af denne Halvhedstaktik i Jacksons første Depecher, ligesom det af disse fremgaar, at Skylden for, at det ikke kom til en Forklaring i det første Møde med Chr. Bernstorff, ikke kan lægges paa denne alene.

Alt i alt har mine Resultater yderligere bekræftet Rigtigheden af det, der kunde kaldes den oprindelige danske Opfattelse, der i Samtiden blev hævdet med stor Kraft, navnlig af Legationsraad Manthey¹⁾, og som Prof. Holm senere efter sin Gennemgang af Udenrigsministeriets Aktstykker atter bragte til Hæder og Værdighed; paa forskellige Steder har jeg været i Stand til at berigtige Misforstaaelser i de nyere engelske Fremstillinger, hvor deres Skildring af Enkelthederne har kunnet stille den danske Politik i et mindre heldigt Lys. At denne Opfattelse skulde trænge igennem udenfor Danmarks eller Nordens Grænser, kan man jo desværre ikke gøre sig nogen Forhaabning om; vort Sprog rækker jo éngang ikke langt. Den Form, i hvilken de engelske Paastande vil naa til den større historiske Almenhed²⁾, er upaa-virket af de Korrektiver, Gennemgangen af Jacksons Beretning dog bragte ind i den engelske Opfattelse. Hvad der er mere mærkeligt, er, at den ogsaa synes at have vanskelig ved rigtig at gøre sig gældende her hjemme,

¹⁾ Ist es England gelungen seinen Raubzug gegen Dänemark zu rechtfertigen? — Mantheys Redegørelse svækkes ved, at Napoleon paa det Tidspunkt, han skrev, maatte fremstilles som den ophøjede Uskyldighed, men hans Paavisning af Traaden i Regeringens Politik er klar, og hans Kritik af den engelske Deklaration er ganske sønderlemmende.

²⁾ Holland Rose: Life of Napoleon og Camb. Mod. Hist. IX.

og naar man husker det Væld af tilsyneladende velunderrettet Bagklogskab, der i Hundredeaarsdagene for Begivenhederne fra 1807 strømmede ned over det læsende og hørende Publikum, kan man jo næsten nære Tvivl, om man kan vente nogen Forandring i dette Forhold. Den Mening, der allerede havde Tilhængere i Samtiden, at hele Ulykken laa i den danske Regerings store Dumhed¹⁾, er stadig herskende ude blandt Folk, og selv om vel ingen nu som Sibbern i 1828 vil forsvare den engelske Politik²⁾, stiller man dog stadig de danske Misgreb³⁾ ved Siden af den engelske Brutalitet.

Jeg har ovenfor udtalt mig om Canning og skal til Slutning kun sige et Par Ord om den danske Politik i Almindelighed. Den var maaske ikke overlegen, men den var det stik modsatte af at være dum. Det rigtige og maaske overlegent fremsynte Standpunkt vilde naturligvis have været i Tide at slutte sig til England, naar man havde den Opfattelse, at en Krig mod dette Land alligevel vilde være det mest ødelæggende, og det mente Regeringen dengang, som dens Kritikere mener det nu.

¹⁾ Holm II, 337—38. Smlgn. „Fra Hoffet og Byen“, 98, og Kommandør Paludans Erindringer, 154 jfr. 181. Det er saa usigelig karakteristisk, at der her ikke er nogen korrigerende Udgiver-noter, medens der straks tages Forbehold, hvor der i Optegnelserne om Lars Bache er sagt lidt for meget om Begivenhederne i 1801. Memoirer og Breve II, 76¹.

²⁾ Sibbern i Nordisk Tidsskrift for Historie, Literatur og Konst II. Forfattere som cand. theol. & mag. Alsted og W. R. Prior, der henholdsvis i Gads danske Magasin og Tilskueren 1907 har udtalt deres uforgribelige Meninger om Sagerne, er forøvrigt ikke langt fra det, navnlig den sidste, der samtidig med, at han naturligvis ser Holland Roses Resultater som Videnskabens sidste Ord, gentager forskellige af de gamle landsgængse Krøniker.

³⁾ Se f. Eks. C. C. Haugner: Forsvarssagens Kærne [14—15].

Det er saa grumme let bagefter at se, hvad det rigtige vilde have været, men man forstaar overordentlig godt, at den danske Regering her mente at have Ryggen fri. Gang paa Gang var den jo kommen med de mest utvetydige Erklæringer; Prof. Holm har her særlig fremdraget J. Bernstorffs karakteristiske Skrivelse til Rist af 26. Dec. 1806¹⁾. Vi har set, hvorledes denne overfor Garlike atter og atter præciserede det danske Standpunkt endnu i de aller sidste Dage samtidig med, at Dreyer i Paris ikke lod sig anfægte af Talleyrands Henstillinger²⁾. Vi havde ladet Flaaden ligge aftaklet netop for ikke at udfordre Englænderne; Regeringen kunde ikke ane, at man i London stadig ikke rigtig vilde tro paa Forsikringerne; thi at de er blevne forstaaede, det viser baade Garlikes og Thorntons Holdning, da Krisen endelig i hele sin Alvor stod for Døren; som Vidnesbyrd i denne Sammenhæng er Thorntons Brev til Jackson i Kiel af aller højeste Interesse. Under disse Forhold var det grumme forklarligt, at man fra dansk Side fortsatte med den tidligere Politik, hvis Hensigt var til det yderste at bevare Danmarks Neutralitet.

Den engelske Regerings Paastand om Kendskab til Tilsit-Aftalerne.

Jeg har ovenfor udtalt, at der ligger ringere Vægt paa Spørgsmaalet om, ad hvilken Vej man i London fik Efterretningerne fra Tilsit, idet Afgørelsen var truffen, inden de kom, og man først senere har tillagt dem saa stor Betydning. Jeg har forøvrigt heller ikke noget at føje til den Diskussion, der er ført derom mellem engelske Forfattere, men under min

¹⁾ Holm II, 162—63.

²⁾ Ib. 203 ff.

Beskæftigelse med disse Forhold er jeg kommen ind paa et andet Spørgsmaal: Hvilken var den Kilde, hvorpaa Meddelelsen var bygget? Selve Traktaternes Bestemmelser er jo nemlig vidt forskellige fra det, man i England mente, de indeholdt.

Den engelske Paastand er vist tydeligst fremsat af Lord Hawkesbury (The Home Secretary): „Regeringen modtog den Underretning, at der i Tilsit-Traktaterne var hemmelige Bestemmelser om at anvende Danmarks og Portugals Flaader mod dette Land“ ¹⁾. De andre Ministre udtalte sig i samme Retning, men begrænsede det til, at man kendte „Indholdet af disse hemmelige Artikler“ ²⁾. Denne Frygt for, at Frankrig skulde anvende den danske Flaade mod England, er noget, der atter og atter spøger i de engelske Diplomaters Tanker. Prof. Holm har paavist, at den naaer tilbage til Revolutionskrigenes Begyndelse ³⁾, og den spillede en Rolle i Howicks og Garlikes Korrespondance fra de sidste Maaneder af Aaret 1806 ⁴⁾. Den unge Lord Granville Leveson Gower (Earl Gower), der samme Efteraar opholdt sig en Tid i København paa Vejen til Østpreussen, udtaler som sin sikre Overbevisning, at „naar Franskmandene forlanger deres Flaade, maa de udlevere den“ ⁵⁾, og Tanken parres med en Frygt for, at Napoléon skal lukke Sundet ⁶⁾. Planer i den Retning har han haft ⁷⁾, men om det virkelig er det, der er kommen til Englændernes Kundskab, er en anden Sag.

Om disse Ting staar der imidlertid intet i Tilsit-Aftalerne. Den store Fredstraktat, der straks blev offentliggjort, bestemmer i sin Art. XIII, at Napoleon modtager Alexanders Mægling ved Forsøgene paa at „slutte en endelig Fred mellem Frankrig og England under den Forudsætning, at denne Mægling ogsaa

¹⁾ Hansard X, 28—29.

²⁾ „The substance of those secret articles“, Perceval ^{21/1}, 1808 (Hansard X, 71), Canning ^{22/1} (ib. 93), jfr. Mulgrave (31).

³⁾ l. c. I, 113³.

⁴⁾ Hansard X, 766—67, 761. Stafford House Letters, 16.

⁵⁾ Brev af 15. Novbr. 1806, Diaries and Letters of

G. Jackson II, 173.

⁶⁾ Breve til Josef ^{21/6} og til Talleyrand ^{4/7} 1806, smlgn. „Publicationen aus den kglch. Preuss. Staatsarchiven“, 29. B., 185.

bliver modtaget af England en Maaned efter, at disse Traktater er udvekslede i ratificeret Stand". Hertil knytter sig saa 7 „særlige og hemmelige Artikler“, men disse angaar hverken Danmark eller England; alene Art. V omtaler det Tilfælde, at Hannover ved den endelige Fred med England forenes med Kongeriget Westphalen; men uafhængigt heraf sluttedes en hemmelig Alliancetraktat, i hvis Art. IV det bestemmes, at hvis England ikke inden 1. November har modtaget Ruslands Mægling eller vist sig villig til en Fred, hvorved Havenes Frihed anerkendes, og Frankrig faaer de Besiddelser tilbage, det har tabt siden 1805, skal en russisk Note i Løbet af November Maaned overrækkes i London, i hvilken det tydelig angives, at Rusland vil gøre fælles Sag med Frankrig, hvis de nævnte Fredsbetingelser ikke antages, og foreligger der ikke noget bestemt Svar inden 1. December, skal den russiske Gesandt forlade Landet. Art. V bestemmer derpaa, at de to Magter i saa Tilfælde „i Fællesskab og samtidig skal opfordre de 3 Hoffer i København, Stockholm og Lissabon til at lukke deres Havne for Englænderne, kalde deres Gesandter hjem fra London og erklære England Krig. Det af de 3 Hoffer, der vægrer sig herved, skal behandles som Fjende“ af Frankrig og Rusland, og hvis det er Sverig, skal Danmark tvinges til at erklære det Krig.

Som man vil se, indeholdt baade „de hemmelige Artikler“ og „den hemmelige Alliancetraktat“ noget helt andet end det, man formodede i England. De engelske Paastande er imidlertid stadig bleven gentagne, fordi den paagældende Traktat først blev offentliggjort 1888 i II Bind af den østrigske Historiker Aug. Fourniers Værk om Napoleon¹⁾, men tidligere var Indholdet dog bleven saa nøjagtigt refereret af franske Forfattere²⁾, at der allerede fra Fyrreerne i Grunden ikke mere kunde være Tvivl om de engelske Paastandes Urigtighed³⁾.

¹⁾ Jfr. 2. Udg. II, 399; nu er det hele samlet hos Martens I. c., XIII B.   ²⁾ Thiers VII, 668—69, Lefebvre III, 111—12, Bignon VI, 335, hvor Referatet kommer Ordlyden meget nær.

³⁾ Naar en moderne engelsk Forfatter (T. H. S. Escott, *The Story of British Diplomacy* 1908) sætter en Bestemmelse om „handing

Forskellen mellem Traktaternes Bestemmelser og de engelske Ministres Referater er saa betydelig, at jeg er kommen til at tænke paa, om Kilden for disse ikke har været noget helt andet. Efter den fransk-russiske Alliance i Begyndelsen af Halvfemserne blev Spørgsmaalet om den tidligere Tilnærmelse taget op af Historikerne i begge Lande, og der fremkom en Offentliggørelse af Aktstykker i det russiske historiske Selskabs Skrifter; af disse ser vi, at Alexander før Møderne med Napoleon havde andre og paa visse Punkter mere vidtgaaende Planer. Den Instruktion, der straks medgaves de russiske Underhandlere, paalægger dem, hvis Napoleon kræver, at Havnene skal lukkes for Englænderne, at faa ham til at indse, at det gælder om at vinde Tid, og ved at „træffe Aftale med Sverig og bevæge Danmark paa den ene eller anden Maade til at forene sig med os, vil der dannes en Sømagt, der ikke alene er i Stand til at forsvare Østersøen, men end ogsaa vil kunne tvinge England til at antage mere liberale Principer overfor Søfarten og Havenes Frihed¹⁾. Her staar vi overfor Planer, der unægtelig ligger de engelske Paastande om Efterretninger fra Tilsit nærmere²⁾, og som de engelske Agenter sikkert lettere kunde faa noget at vide om end om den hemmelige Alliancetraktats Bestemmelser³⁾. Vi ved, at de engelske

---

over their (Danmark og Portugal) fleets to France“ (197) i Forbindelse med Tilsitaftalerne, er det altsaa ganske falskt. Karakteristisk er Lanfrey's Behandling af Stoffet; efter at han først ved Fremstillingen af Begivenhederne i Tilsit væsentlig rigtigt har refereret Traktaternes Indhold (IV, 129), gentages alle de gamle Røverhistorier, hvor han skildrer Forholdet mellem England og Danmark (146—49).

¹⁾ Sbornik etc., 89. B., 35.

²⁾ Navnlig som det er udtrykt

i Jacksons Instruks (jfr. ovf.).

³⁾ I og for sig var der

intet i Vejen for, at man senere i England har kunnet faa Underretninger om disse. Det ses af en Forestilling fra Budberg til Kejseren (31. Aug. 1807, Sbornik etc., 88. B., 155—56), at „de hemmelige Artikler“ er meddelt Preussen, og Budberg er derfor tilbøjelig til, da Lord Gower kræver det, ogsaa at meddele dem til ham, da England sandsynligvis alligevel vil faa det at vide [fra Preussen]. Det vandt dog ikke Czarens Bifald (l. c. 177). — Men menes der her kun de hemmelige

Officerer, der opholdt sig paa Krigsskuepladsen, kunde regne med Sympathi hos et stort Parti baade ved Hoffet og i Hæren, og Jackson omtaler med stor Misundelse i sin Beretning, hvordan Oberst Wilson stod i et meget nært Forhold til „Kejser Alexander og hans unge Venner“, og som Følge deraf kom til at spille en Rolle efter sin Hjemkomst til England. Det er ikke urimeligt, at han under disse Forhold har kunnet faa noget at vide om disse Instrukser, naturligvis i en overdreven og farvet Form, og paa et adskilligt tidligere Tidspunkt, end hvis det drejede sig om selve Traktatbestemmelserne, have sendt Meddelelse hjem derom. Holland Rose har været inde paa en lignende Tanke¹⁾, som derimod ganske afvises af Forfatteren i *Edinburgh Review*²⁾ Det maa imidlertid bemærkes, at man i det engelske Udenrigsministerium faktisk vidste noget om de Forslag og Planer, der gik forud for selve Møderne i Tilsit. Ross, Cannings Privatsekretær, skriver under 23. Juli til Lord Malmesbury: „Bonaparte vilde have Alexander til at tage Landet saa langt som til Weichsel, idet han sagde, at det var hans Riges naturlige Grænse“³⁾. Vi véd nu, at Napoleon stillede et saadant Forslag til Fyrst Lobanoff, da denne den 21. Juni var hos ham for at forhandle om Vaabenhvile⁴⁾, men som bekendt gik Alexander ikke ind paa det. Det er tydeligt, at man i London omkring den 23. Juli har haft Efterretninger, der byggede paa Viden om disse indledende Forhandlinger. Det er uden Tvivl disse Meddelelser, Canning hentyder til i sin Instruks for Taylor den 22. Juli⁵⁾; ad hvad Vej, han har faaet dem, kan foreløbig ikke oplyses. Det, der kun var flygtige Tanker fra de bevægede Dage før Mødet mellem de to Monarker, har Canning saa troet har været

---

Artikler i egentlig Forstand eller ogsaa den hemmelige Traktat?

¹⁾ *Transactions etc.*, 62.

²⁾ *l. c.* 361.

³⁾ C. Joyneville: *Life and Times of Alexander I*, I B., 390, citeret efter Lentz i „*Forschungen zur Brandenburg. und Preuss. Geschichte*“, VI B. (1893), 215, Note.

⁴⁾ Tatistcheff: *Alexandre et*

Napoléon, 136 ff, jfr. Lenz *l. c.*, 214.

⁵⁾ E. H. R. 1901,

S. 717.

Emnet for deres første Samtale og de følgende Aftaler. Det er en Hypothese, der ikke forekommer mig urimelig, og som man vil se, har den en vis Begrundelse i Aktstykkerne. Hvad der imidlertid stadig maa huskes, er, at Cannings Beslutning allerede tidligere var taget paa Grundlag af andre Efterretninger.

Det bemærkes, at Professor E. Holms nyeste Fremstilling af Begivenhederne i 1807 i „Danmark-Norges Historie 1720—1814“, Bd. VII, 1ste Afdeling, er udkommet under Trykningen af ovenstaaende Afhandling og medens Forf. opholdt sig i Udlandet, saaledes at han ikke har kunnet benytte denne eller henvise til den.
